

Onsdagen den 16 april fm.

Kl. 10.00

*Internationellt
utvecklingssamarbete
m. m.*

Förhandlingarna leddes till en början av förste vice talmannen.

1 § Justerades protokollet för den 8 innevarande månad.

2 § Föredrogs men bordlades åter

Skatteutskottets betänkanden 1985/86:30, 32 och 33

Socialförsäkringsutskottets betänkande 1985/86:14

Näringsutskottets betänkanden 1985/86:14, 15 och 19

Bostadsutskottets betänkanden 1985/86:13–17

3 § Internationellt utvecklingssamarbete m. m.

Föredrogs utrikesutskottets betänkande 1985/86:15 om internationellt utvecklingssamarbete m. m. (prop. 1985/86:100 delvis).

Anf. 1 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålls gemensam överläggning för samtliga punkter.

Anf. 2 MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! I dagens u-landsdebatt är det viktigt att inte bara rikta blickarna mot svensk biståndspolitik som sådan. För u-länderna som grupp är handelsutbytet med industriländerna långt mer betydelsefullt än bistandsströmmarna. Också vi i Sverige måste tillämpa en helhetssyn på våra relationer till utvecklingsländerna. Vill vi bidra till den fattiga världens utveckling så får vi inte bromsa densamma genom en ogenerös handelspolitik. Direkt genant är det för ett frihandelsland som Sverige att fortsätta att tillämpa textilrestriktioner mot de fattiga länderna.

Importbegränsningarna på tekoområdet drabbar länder som samtidigt får u-hjälp från Sverige. Detta är absurt.

Jag kan för kammaren berätta att jag själv var med SIDA:s styrelse i New Delhi. Jag kunde vid den tidpunkten läsa i tidningarna att där också var en handelsdelegation från Sverige som sysslade med att sätta upp begränsningar för Indiens tekoexport till Sverige.

Sverige ligger i relation till andra industriländer lågt vad gäller handeln med utvecklingsländerna. Det finns således all anledning för oss att på olika sätt söka stimulera denna handel. Textilrestriktionerna bör alltså avvecklas.

Medan ett ökat handelsutbyte är en naturlig del av ett lands utvecklingsprocess, är biståndsströmmarna utifrån kommande resurser, som i bästa fall kan ge ett värdefullt bidrag till utvecklingsprocessen och i sämsta fall leder till snedvridningar och felallokeringar i mottagarländernas ekonomier.

1970-talets erfarenheter visar otvetydigt att bistånd i sig inte åstadkommer utveckling. Bistånd kan vara en hjälp till och stöd för u-ländernas egna utvecklingsansträngningar. Det är i medvetande om att vårt bistånd måste vara en hjälp till självhjälp som vi skall utforma vår biståndspolitik. Aldrig så generösa biståndsprogram nyttjar föga så länge u-länderna själva för en utvecklingspolitik som inte stimulerar deras egen befolkning till produktiva insatser.

Utvecklingen i många av programländerna för svenskt bistånd är utomordentligt nedslående. I stället för en utveckling råder stagnation och tillbakagång. Tidigare självförsörjande länder måste nu importera livsmedel. I länderna söder om Sahara har bruttonationalprodukten sjunkit med i genomsnitt 3,5 % per år sedan 1980. Den krisartade utvecklingen i Afrika har många orsaker. Oljeprishöjningar, torka, men också den förda utvecklingspolitiken, där satsningen på statliga företag, statsfarmer och tvångskollektivisering av bönder – och även tvångsförflyttningar – enligt marxistisk modell haft en katastrofal inverkan på produktionen. Även biståndets roll måste diskuteras.

Har biståndet trots alla goda avsikter i vissa hänseenden stjälpit snarare än hjälpt? Har u-länderna med biståndsmedel finansierat uppbyggnaden av en social sektor som de har svårt att själva klara driften av? Uppenbart är att u-länderna, påhejade av glada biståndsgivare, förbyggt sig i stora projekt som snarare blivit tärande än närande för u-länderna själva. Många bedömare pekar också på att biståndsflödet underlättat och medverkat till uppbyggnaden av en offentlig byråkrati i städerna medan mycket litet av biståndsinsatserna uppmuntrat de produktiva krafterna, dvs. de enskilda människorna verksamma i jordbruk och småindustri.

1970-talets dystra erfarenheter av utvecklingssamarbetet, där alltför litet av biståndet lett till uppsatta mål, en ekonomisk och demokratisk utveckling i mottagarländerna, måste leda till en omprövning och nyorientering av utvecklingssamarbetet. Det kravlösa, regimorienterade bistånd som knäsat-tes av socialdemokraterna i början av 1970-talet leder inte till framåtskridande.

Det svenska biståndet måste ges en breddad och självständigare bas så att det blir mindre beroende av regimernas öden i mottagarländerna.

Detta kan bl. a. ske genom att en större del av biståndet slussas genom enskilda svenska organisationer som i sin tur är verksamma i mottagarländerna. Det svenska biståndet bör i mycket större utsträckning än nu inriktas på att stödja den enskilda sektorn i u-länderna, jordbrukarna, företagen, kooperatörer, fack, universitetsvärld m. m.

Även i u-länderna är det de enskilda människorna själva, som individer, familjer och grupper, som måste stå för utvecklingen. Denna kan aldrig

kommenderas fram av staten. Det är därför olyckligt att så mycket av det svenska biståndet gått till att stödja regimer i u-länderna som försökt genomföra en socialistisk planhushållning i sina resp. länder. Resultatet har blivit katastrofalt ur såväl demokratisk som ekonomisk och social synpunkt.

Det är märkligt att socialdemokratin, som vill se sig som en förkämpe för demokratiska värden, visar så litet intresse för dessa när det gäller programländerna för svenskt bistånd.

Särskilt anmärkningsvärd är den socialdemokratiska attityden gentemot Vietnambiståndet. Varken båtflyktingarnas öde, den fortsatta ockupationen av Kampuchea eller tvångsarbetet för kvinnorna i skogen förmår socialdemokraterna att ompröva sin inställning. Det omfattande biståndet till Vietnam fortgår.

När tusentals människor terroriserades och dödades av utsända regerings- trupper i Zimbabwe var det SIDA:s styrelse som reagerade, inte den svenska regeringen. Det land som får den största ramhöjningen i årets biståndsbudget är Nicaragua, ett land som varken tillhör de fattigaste eller kan visa på en demokratisk utveckling.

Demokratimålet är eftersatt i svensk biståndspolitik. Ändå visar all erfarenhet att en utvecklingsstrategi som tar hänsyn till och satsar på individen är enda vägen att nå sociala och materiella framsteg. Ett samhälle som ger inflytande åt individen är en förutsättning för att de uppsatta utvecklingsmålen skall kunna uppfyllas. Det går inte att moraliskt eller politiskt försvara avsaknaden av demokrati i något land.

Till årets riksmöte föreslår moderata samlingspartiet att Sverige utarbetar en strategi för hur svensk biståndspolitik på ett mera aktivt sätt kan stödja en demokratisk och pluralistisk utveckling i u-länderna. Element i en sådan strategi bör kunna vara stöd till främjandet av rättsväsendet, en fri press, demokratins arbetsformer. I en sådan strategi bör också ingå stöd till utvecklandet av enskild företagsamhet, stöd till Kooperation och facklig verksamhet. Vi bör satsa mer på att stödja den lokalt befintliga strukturen i form av jordbruk och småföretag, t. ex. genom lokala utvecklingsbanker. Alltför mycket av det svenska biståndet kanaliseras i dag genom regeringskanaler och den offentliga byråkratin och bidrar därmed inte till utvecklandet av den mångfald och pluralism i samhällslivet som också u-länderna så väl behöver. Främjandet av de mänskliga rättigheterna i mottagarländerna bör ägnas särskild omsorg. Här kan bidrag och stöd via olika internationella organisationers verksamhet på området vara en riktig väg.

Vad utvecklingsländerna i dag behöver är inte mer av en centralstyrd, dyrbar offentlig sektor. De behöver föra en marknadsorienterad politik som stimulerar de många människorna på landsbygden till en ökad produktion. De behöver hjälp till enskilt institutionsbyggande.

Fru talman! Svensk u-hjälp måste omorienteras så att de enskilda insatserna, de enskilda organisationerna och de demokratiska krafterna får ett bättre stöd. U-landspolitiken i vid mening måste omfatta handelspolitiska åtgärder, forskningssamarbete och kulturutbyte samt vidgade möjligheter för svenskt näringsliv, missionen och de humanitära, kooperativa och fackliga organisationerna att var och en på sitt område bidra till en framgångsrik utveckling av u-ländernas ekonomiska, sociala och kulturella struktur.

Prot. 1985/86:117
16 april 1986

*Internationellt
utvecklingssamarbete
m. m.*

Fru talman! Även i år föreslår vi moderater besparingar på biståndsanslaget, som en del av vår allmänna besparingspolitik i riksdagen. Det är i och för sig inte roligt att behöva göra detta, men det känns väsentligt lättare när man betraktar de stora reservationerna på biståndsanslaget som växer år från år. Förra årsskiftet var de 5 miljarder kronor, senaste årsskiftet 6 miljarder kronor. Svensk u-hjälps problem är inte bristen på pengar utan svårigheten att omsätta de anslagna medlen i insatser som leder till framåtskridande och utveckling för de fattiga.

Vi vill inte sätta upp någon ny landram för Vietnam. Jag behöver inte upprepa motiven härför. Vår kritik av oklarheterna runt betalningsbalansstödet kvarstår.

Sverige bör delta i och verka för internationella överenskommelser om skuldavskrivning för de fattigaste u-länderna. Vi tror att vi kan göra en värdefull insats här. Vi har kunnat notera att biståndsministern är verksam i dessa frågor, och det tycker vi är bra. Vi menar att det är särskilt de fattigaste afrikanska länderna som här kommer i fråga. Medel härför kan, när detta blir aktuellt, tas från reservationerna.

I linje med vår strävan att komma bort från det stela landramstänkandet föreslår vi ingen höjning av landramarna. Vi vill i stället satsa medel på ett betydande miljö- och markvårdsanslag, där vi är eniga med övriga borgerliga partier. 150 milj. kr. avsätts härför.

Vårt förslag om en ökad anslagsram för enskilda organisationer kommer att bifallas av riksdagen. Vi är glada över att utskottets socialdemokrater överger regeringens svårförklarligt negativa inställning i detta hänseende. De 375 milj. kr. som riksdagen nu anslår ser vi som ett etappmål. Anslaget bör fortsätta att öka. Anita Bråkenhielm kommer att närmare beröra detta.

Fru talman! Väsentliga inslag i svensk biståndspolitik kan ses som ett stöd för kampen mot apartheid. Vi moderater vill att detta stöd ökar, och vi förvånas över att regeringen föreslagit ett lägre belopp än SIDA när det gäller anslagsposten Humanitärt bistånd till Södra Afrika. Det är viktigt att också det stöd som utgår till grupper, organisationer och enskilda vilka inne i Sydafrika verkar för en fredlig omdaning av det sydafrikanska samhället växer.

Apartheidsystemet i Sydafrika är dömt att avskaffas. Det är angeläget att detta kan ske på fredlig väg och att det framtida Sydafrika kommer att präglas av demokratins ideal. En positiv utveckling i Sydafrika påskyndas av en demokratisk utveckling i grannländerna.

Starka skäl pekar på det önskvärda i att Sverige ägnar större uppmärksamhet åt att stödja en demokratisk utveckling i hela regionen. Därför föreslår vi att en ny särskild anslagspost införs, som till en början tillförs 25 milj. kr.

Medel ur denna skall kunna ges till medborgarrättsorganisationer, till kooperativa och fackliga organisationer liksom till kyrkors verksamhet. Stöd bör också ges till politiska fångar, t. ex. i form av rättshjälp samt hjälp till deras familjer. Andra former av bistånd är stöd till en allsidig, från statsmakterna fristående, nyhetsförmedling.

Mina moderata kolleger i utskottet Sten Sture Paterson och Anita Bråkenhielm kommer att närmare beröra behovet av en biståndspolitisk utredning, miljö- och markvårdsfrågorna, SAREC, anslagen till de enskilda

organisationerna och katastrofanslaget.

De moderata förslagen innebär ett totalt biståndsanslag på 8 190 milj. kr., vilket motsvarar drygt 0,9 % av BNI. Minskningen i förhållande till regeringens förslag är 750 milj. kr.

Fru talman! Svenskt bistånd behöver spridas mera och inte ytterligare koncentreras. Det behöver spridas bort från biståndsbyråkrati och ut på så många förmedlare och mottagare som möjligt. Svenskt bistånd behöver spridas till många lokala strukturer och institutioner inom u-länderna, och det bör gå till fler u-länder än i dag. De stora låsta landprogrammen har mycket litet positivt att visa upp. Programländerna har år efter år kunnat räkna med växande landramar, i stort sett oberoende av hur samarbetet fungerat. Risk finns att program tillkommit och importstöd utbetalats mer för att fylla upp landramarna än för att insatsen haft karaktären av en meningsfull hjälp till självhjälp.

Det är dags att satsa på en alternativ strategi, en strategi för en demokratisk utveckling och ett mera flexibelt bistånd, där vi kan bidra till att lösa särskilt viktiga problem för världssamfundet, t.ex. miljö- och befolkningsfrågor i fler länder än den nuvarande programlandskretsen. Effektiviteten i biståndet måste höjas. Detta kan bl. a. ske genom att vi övergår till ett mera projektnriktat bistånd, där klara mål för insatsen kan uppställas och en meningsfull utvärdering ske.

Svenskt bistånd kan inte omorienteras över en natt bort från de luftiga program- och importstöden. Därför bör en femårsplan utarbetas som gradvis kraftigt förstärker de positiva inslagen i SIDA:s nuvarande arbete, miljöår- den, landsbygdsutvecklingen, småindustristödet, samarbetet med de enskilda organisationerna. Målet bör vara att få en biståndspolitik som stöder u-ländernas egna utvecklingsmöjligheter inom bl. a. enskild företagsamhet och jordbruk, en biståndspolitik som stöder de demokratiska krafter som leder till framåtskridande och ekonomisk och social utveckling.

Fru talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till de moderata reservationer som är fogade till utskottets betänkande liksom till övriga reservationer där moderata företrädare finns med.

Anf. 3 RUNE ÅNGSTRÖM (fp):

Fru talman! Det pågår ett gigantiskt slöseri med resurser i världen. Världens ledare satsar ca 2 800 milajarder kronor varje år på krig och krigsförberedelser, och det innebär mer än en fördubbling på 15 år.

Öppet krig råder på flera håll i världen. Den stora resursen *människan* lemlästas och dödas, och materiella värden av oskattbar storlek förstörs.

Mer än hälften av världens forskare ägnar sina krafter åt att finna nya metoder för att på ett mer raffinerat sätt döda och förstöra. Den stora forskaruppgiften borde i stället vara att göra tillvaron på vår jord i alla avscenden drägligare för människorna.

I olika internationella organisationer arbetar Sverige, med en bred inre enighet, för avspänning och fred i världen. I detta fredsarbete har vi klart deklarerat att en förutsättning för en fredligare värld är att vi mera rättvist fördelar jordens resurser. Strävan efter en mera jämlik värld är själva kärnan i fredsarbetet. Den oro och rädsla som skapar konflikter har en drivhushäm-

sig grogrund i analfabetism och bristande kontakter med omvärlden. Hunger och sjukdomar bland de fattigaste folken i världen släcker liv i förtid och fullbordar den fullständiga utslagningen.

Den svenska biståndsverksamheten har en grund i filosofin att vi genom den bidrar till en fredlig utveckling i världen. Den har också en förankring i en humanitär samhällssyn: att man skall hjälpa sina medmänniskor när dessa har det svårt. Känslan av solidaritet med de fattiga och förtryckta och med dem som drabbats av krig och andra katastrofer är en solidaritet som inte stannar vid landgränser. Den går från människa till människa, och den har hela världen som sitt fält. Den solidariteten har också gjort att svensk biståndsverksamhet i första hand riktar sig till de fattigaste länderna.

I högtidliga deklARATIONER har också i-länderna, den besuttna överklassen bland världens länder, förklarat sig beredda att uppfylla FN:s mål att avsätta 0,7 % av resp. lands BNP till bistånd åt de fattigaste länderna. Dessa deklARATIONER skapade på sin tid stora förväntningar, men förväntningarna har inte kunnat infrias. Den tidigare nedgången i världsekonomin gav luft under vingarna åt de egoistiska och reaktionära krafter som kallt predikat sitt evangelium, att i första hand slå vakt om den egna, höga standarden.

Egoismen finns också kvar när de ekonomiska kurvorna pekar uppåt – det är bara argumenten som byter karaktär. USA kritiserar ledningen för FN:s hjälpgorgan och skär drastiskt ned anslagen. Sovjet har aldrig visat sig särskilt intresserat att hjälpa där inte dess politiska mål varit inom räckhåll. Thatchers England och Mitterands Frankrike är andra stormakter som ställer sig kallsinniga till lidandet och nöden i u-länderna.

Det är endast 4 av OECD:s 17 medlemsländer – Nederländerna, Danmark, Norge och Sverige – som nått över det av FN uppställda minimimålet på 0,7 % av BNP.

I den internationella opinionsbildningen för ökat u-landsbistånd har Sverige gått i spetsen och blivit ett föredöme genom att vi budgetåret 1977/78, när Ola Ullsten tillträtt som biståndsminister, blev det första land som faktiskt nådde enprocentsmålet.

Det kom därför som en chock när den socialdemokratiska regeringen hösten 1983 beslöt att sänka biståndet under 1 %. Efter folkpartiets hårda kritik och kritik även från andra, inte minst från Broderskapsrörelsen, Kvinnoförbundet och ungdomsrörelsen inom socialdemokratien, återställdes enprocentsnivån i fjolårets budget.

I fjolårets biståndsdebatt applåderade jag och Jan-Erik Wikström, som folkpartiets huvudtalare, detta. Vi sade också att vi betraktade den tidigare dumpningen under enprocentsmålet som närmast ett olycksfall i arbetet och var beredda att stryka ett streck över den tidigare kritiken och gemensamt med regeringspartiet arbeta för att ge de konkreta biståndsinsatserna bästa möjliga innehåll. I den debatten uttryckte vi dock en farhåga att den tekniska konstruktionen av biståndsanslaget skulle leda till att det faktiska biståndet inte skulle nå upp till 1 %. Vi presenterade också alternativa förslag.

Det fanns underlag för denna farhåga, för under ett antal år hade det blivit stora reservationer av vårt biståndsanslag. Så har även blivit fallet nu, men vi kunde inte drömma om att den socialdemokratiska regeringen skulle överföra 280 milj. kr. av tidigare anslagna medel till u-hjälpen till årets

budget. Att räkna samma pengar två gånger är att ta tillbaka en redan given gåva och att i budgetceremonin sedan ge den en gång till. Man vill dessutom inhösta applåder för att man på detta sätt fifflar med bokföringen och gör uttalanden som biståndsminister Lena Hjelm-Wallén gjort, att enprocent-smålet har stark politisk förankring. Hon förklarade sig också beredd att ständigt återerövra den allmänna opinionen för detta mål.

Detta är ett nytt grepp då det gäller att handskas med den allmänna opinionen. Man sviker en målsättning, men man fortsätter att bearbeta opinionen för denna målsättning som om man uppfyllt den. Man varken lever som man lär eller lär som man lever. Det är helt klart i den här frågan.

Fakta är tyvärr, att regeringen valt att sänka biståndet under enprocentsnivån, men inte gör det öppet. Detta är mycket allvarligt.

Om någon vecka lägger regeringen sin kompletteringsproposition till statsbudgeten. Det finns ännu, ärade statsråd och ledamöter av s-gruppen i utrikesutskottet, en chans att återgå till enprocentmålet, och därmed få ord och handling i fråga om den internationella solidariteten att överensstamma. 280 milj. kr. rätt använda betyder mycket som bistånd till de människor som lider nöd. Jag ställer här en konkret fråga till biståndsministern: Är regeringen beredd att återställa enprocentnivån genom att tillföra u-hjälpen ett tilläggsanslag i kompletteringspropositionen?

Moderata samlingspartiet går vidare med sin ståndpunkt att vårt u-landsbistånd kan vi skära ned på och därmed göra besparingar till den svenska statskassan. Moderaterna anser att vi är för fattiga i Sverige för att avstå en hundradel av våra inkomster till människor som lever i en nöd som är ofattbar för oss svenskar.

Moderaterna kritiserar den svenska u-hjälpen för att den inte är tillräckligt effektiv och att det blir för stora reservationer varje år, dvs. att vi inte hinner fullfölja projekten i den takt som planerats.

Folkpartiet instämmer i vissa delar av denna kritik, men vi har också förståelse för att det är svårt att tidsbestämma och i övrigt planera vissa projekt. Vi kan inte heller instämma i det moderata resonemanget att brister i u-hjälpens effektivitet och de stora reservationerna är skäl för att skära ned nivån på vårt bistånd.

Fru talman! Anslagets storlek är självfallet en ytterligt viktig fråga för Sveriges möjligheter att hjälpa u-ländernas människor ur deras ekonomiska och sociala misär.

Det är inte ett utslag av pessimism och svartsyn att konstatera att klyftan mellan rika och fattiga länder ständigt växer. Jag skall här redovisa några av orsakerna till detta.

Världsekonomin har från mitten av 1970-talet präglats av stagnation. Orsak har främst varit de omfattande oljeprishöjningarna. På ett kännbart sätt har dessa träffat ekonomin i den industrialiserade världen. Detta har fört med sig en ekonomisk åtstramningspolitik i de rika länderna, och biståndet till de fattiga länderna har stagnerat och krympt. Trots löftena i FN ligger OECD-staternas bistånd sedan 1970 kvar på en nivå som endast är hälften av de 0,7 % av BNP som utlovats. Enprocentmålet uppnås numera enligt DAC:s statistik endast av Nederländerna och Norge. För Sverige anges den senaste siffran, som är för 1984, till endast 0,8 %. Även Danmark med

0,85 % har passerat Sverige, som var det land som först nådde enprocentsmålet.

Hårdast drabbade i sin ekonomi har dock de oljeimportberoende u-länderna blivit. De har fått vidkännas ett minskande bistånd, vikande exportmarknader, låg tillväxt i produktionen, försämrade bytesförhållanden, allt större betalningsunderskott, knapphet på valutor och växande skuldproblem. U-ländernas sjunkande tillväxt har fortsatt även sedan i-ländernas ekonomier från 1983 haft en viss uppgång.

FN-konferensen om befolkningsfrågor i Mexico 1984 satte också befolkningsutvecklingen i fokus. Det finns i dag mer än 4,5 miljarder människor på vår jord. På en mansålder räknat från i dag kommer jordens folkmängd att växa till 10 miljarder – mer än en fördubbling. Detta trots att befolkningsbegränsande åtgärder börjat ge resultat och inräknats i prognosen. Praktiskt taget hela denna befolkningsökning kommer att äga rum i u-länderna, vilkas befolkning kommer att växa från drygt 3 miljarder till 8,5 miljarder. Under samma tid kommer Afrikas befolkning att femdubblas.

Befolkningsexplosionen drabbar alltså främst den del av mänskligheten som redan i dag saknar tillräckligt med mat och rent vatten, skola och sjukvård.

Träd och buskar kommer att skövlas, öknarna breder ut sig och människorna flyr en steril landsbygd för att hopa sig i städer på 20–30 miljoner människor. Tusentals djur- och växtarter hotas av undergång, och ekologerna varnar för de katastrofala effekter detta kan få. Vi måste ingripa i skeendet.

Detta, fru talman, är det scenarium på kort och lång sikt som gäller för vår debatt om bistånd till de fattigaste folken i världen. Med tanke på detta ställer man frågan: Törs verkligen någon stiga fram och säga att u-ländernas problem inte angår oss – att de själva får lösa sina egna problem?

I den biståndspolitiska debatten intar numera demokratifrågorna en framskjuten plats. Folkpartiet anser att det skall läggas starkare betoning än tidigare på främjandet av demokrati och mänskliga rättigheter i mottagarländerna. Bakom detta ligger den filosofin att det inte går att nå effektivitet i en humanitär hjälpinsats till ett folk som förtrycks och där de mänskliga rättigheterna inte respekteras.

Det finns också en betydande risk för att den svenska u-hjälpen av en förtryckarregim används praktiskt och i propagandan för att ytterligare stärka greppet om det förtryckta folket.

I arbetet för avspänning och fred i världen har vi deklarerat att en viktig förutsättning för att uppnå detta mål är att vi på ett mera rättvist sätt fördelar jordens resurser. Strävan efter en mera jämlik och bättre värld är själva kärnan i fredsarbetet.

Den svenska biståndsverksamheten har sin förankring i en humanitär samhällssyn: att man skall hjälpa sina medmänniskor när dessa har det svårt.

Med denna humanitära syn på vår biståndsverksamhet kan vi inte acceptera att länder som vi lämnar bistånd till deltar i anfallskrig. Folkpartiet har markerat denna sin inställning då det gäller biståndet till Vietnam.

När kriget i Vietnam upphörde i mitten av 70-talet var det naturligt att Sverige lämnade bistånd till landets uppbyggnad. De rent mänskliga behoven

i Vietnam var enorma, och från rent biståndspolitiska synpunkter var det mycket befogat med insatser där.

Julen 1978 startade vietnameserna en invasion i grannlandet Kampuchea. Detta var ett klart brott mot folkrätten. I Kampuchea rådde vid den tidpunkten ett mardrömsliknande tillstånd under Pol Pots regim, och från svensk sida fanns en avvaktande, närmast positiv attityd till att Vietnam med begränsade operationer hjälpte de frihetsrörelser som fanns i landet.

Men numera finns det klara tecken på att Vietnam tänker stanna kvar under obestämd tid i Kampuchea. Man skjuter hela tiden fram den tidpunkt då man beräknar att lämna landet. Stora vietnamesiska truppstyrkor finns i landet, och sedan december 1984 har dessa trupper gått till massiva attacker mot flyktinglägren vid gränsen till Thailand. Motståndet mot de nya inkräktarna har hårdnat hos Kampuchebas folk, och Vietnams roll är nu ockupationsmaktens.

Förutom principella synpunkter på länder i anfallskrig medför krigshandlingarna i Kampuchea att det svenska biståndet potentiellt stärker den krigförande parten, att de kompletterande inhemska insatser i biståndet som har beräknats uteblir eller försenas och att det svenska biståndet får svårt att klara de uppställda målen.

Opinionsmässigt har också Vietnams anfallskrig i Kampuchea utvecklats till en svår belastning för svenskt bistånd. När vi deklarerar att det svenska biståndet syftar till att skapa bättre förhållanden bland de fattiga folken och till en fredligare och stabilare värld har svensken i gemen svårt att förstå att vi hjälper ett land som anser sig ha råd att anfälla ett grannland.

Med dessa skäl som bakgrund föreslår vi en sänkning av anslaget till Vietnam till 200 milj. kr. Vi anser också att vid de omförhandlingar som skall ske med Vietnam om den fortsatta hjälpen bör siktet tas på snabbast möjliga avveckling av biståndet. Bedömningen måste naturligtvis ske från utgångspunkten att det redan givna biståndet inte spolieras. Det är också möjligt att det i begränsad omfattning övergår till ett rent humanitärt bistånd.

Beträffande Nicaragua föreslår folkpartiet en neddragning i förhållande till regeringens förslag med 35 milj. kr. Folkpartiet gör den bedömningen att det instabila läget motiverar en viss återhållsamhet med ytterligare långsiktiga åtaganden. I stället bör humanitära insatser av olika slag och bistånd genom enskilda organisationer i den rådande situationen kunna spela en ökande roll.

Av detta skäl har vi också plussat på anslaget för humanitärt bistånd i Latinamerika med 55 milj. kr. till 205 milj. kr. Det finns alltså medel till dessa humanitära insatser.

Folkpartiet föreslår vidare att katastrofanslaget räknas upp med 100 milj. kr.

Vetesäckar, filter, tält och mediciner – ungefär så har vi vant oss vid att katastrofhjälp skall se ut. Detta vill vi ge, dvs. svenska folket har den inställningen.

Den svenska biståndsviljan är enligt SCB:s undersökningar stark och stabil. Sannolikt finns det ingen stödform som har samma genuina folkliga förankring som den omedelbara hjälpen till översvämningarnas, svältens och jordbävningarnas offer – ofta människor som vi möter i TV:s ögonblicksbilder.

Prot. 1985/86:117
16 april 1986

*Internationellt
utvecklingssamarbete
m. m.*

I en utredning har Sture Linnér slagit fast att naturkatastrofer och framför allt deras ökande skadeverkningar i hög grad är människans verk. Hans recept är att vi skall satsa mer än tidigare på att förebygga ett upprepande av katastroferna och på rehabiliteringsfasen. Linnér drar den slutsatsen att akuthjälp och utvecklingsbistånd måste närma sig varandra. Då det gäller förebyggande åtgärder och en hög katastrofberedskap är t. ex. kommunikationerna en starkt försummad faktor.

Kvinnans roll i jordbruksproduktionen måste också ges större uppmärksamhet. I Afrika och Asien är hela 60–80 % av jordbrukarna kvinnor.

FN-organens insatser – ofta hårt kritiserade – får på det hela taget gott betyg av Linnér, som i högre grad vill låta katastrofhjälpen gå den vägen och genom de enskilda organisationerna, som ofta har lätt att i obyråkratiska former nå ut till de fattigaste.

Sture Linnérs åsikter i dessa frågor delas också av Röda korsets generalsekreterare Anders Wijkman.

De åsikter som folkpartiet har beträffande stödet till enskilda organisationers hjälpverksamhet i u-länderna får alltså ett starkt stöd i Sture Linnérs utredning. Genom den kännedom om människor och förhållanden i den hjälpmiljö där de verkar har enskilda organisationer ofta unika möjligheter att göra hjälpen maximalt effektiv. De vet vilka kanaler som är pålitliga, så att hjälpen inte hamnar på avvägar utan verkligen kommer de hjälpbehövande till del. Missionsverksamheten är exempel på detta.

För att hindra miljöförstöring och förebygga katastrofer med orsak i denna föreslår folkpartiet, i likhet med centern och moderaterna, att en särskild anslagspost för bistånd på området miljö, markvård och energi skall återinföras i biståndsbudgeten. Vi står helt oförstående till att den socialdemokratiska regeringen strukit detta anslag ur budgeten. Jag frågar: Varför?

Slutligen: Jag har nyligen läst en intressant rapport från en resa i Etiopien av statssekreterare Bengt Säve-Söderberg. Han kritiserar i sin rapport mycket starkt den etiopiska regeringens åtgärd att tvinga självägande bönder i vissa områden att gå samman i kollektivjordbruk. Planen går ut på att hälften av alla bönder inom tio år skall leva och arbeta i kollektivjordbruk. Säve-Söderberg konstaterar i sin rapport att den typ av planekonomi som kollektiviseringen innebär i andra länder medfört minskad avkastning. Denna misstro mot en genomförd planekonomi delar naturligtvis vi i folkpartiet, och vi instämmer också i Säve-Söderbergs slutsats, att Sverige inte bör öka sitt engagemang. Med anledning av den sovjetisering som fortlöpande vinner mark i Etiopien finns det också anledning att fundera över hela vår biståndsverksamhet där.

Fru talman! Min partikollega i utskottet, Maria Leissner, kommer att i sitt anförande ta upp folkpartiets åsikter och förslag i de reservationer som jag inte har tagit upp i mitt anförande. Flera andra medlemmar av folkpartiets riksdagsgrupp deltar också i debatten.

Fru talman! Jag yrkar bifall till alla de reservationer som är undertecknade av Ingemar Eliasson och mig för folkpartiets räkning och som är fogade till utskottsbetänkandet.

Anf. 4 MARGARETHA AF UGGLAS (m) replik:

Fru talman! Jag skulle vilja göra en kommentar till Rune Ångströms anförande. Det är inte bara så att vi moderater kritiserar den förda biståndspolitiken, vi föreslår också en alternativ strategi, en strategi som vi har valt att kalla en strategi för en demokratisk utveckling.

Vi är övertygade om att det finns stora möjligheter att med en nyorientering av biståndspolitiken nå en bättre måluppfyllelse av biståndet, en måluppfyllelse som innebär att vi får ett ekonomiskt och socialt framåtskridande och en demokratisk utveckling i u-länderna. Jag tycker att det var viktigt att till kammaren få säga detta. Vi tror och är övertygade om att det går att nå en bättre effektivitet i biståndet med en nyorientering.

Anf. 5 RUNE ÅNGSTRÖM (fp) replik:

Fru talman! Jag vill än en gång konstatera att vi i folkpartiet inte anser att det föreligger något motsatsförhållande mellan att vi gör vårt bistånd effektivare och att vi också strävar efter att ge innehållet den volym som enprocentsmålet innebär.

Jag kan inte förstå det moderata resonemanget, att man måste skära ned på volymen för att nå större effektivitet. Man har ju från moderata samlingspartiets sida möjligheter att lägga fram konkreta förslag till en effektivisering av biståndet. Moderaterna har gjort det i flera avseenden. Då tycker inte jag att det finns någon anledning för dem att i sitt budgetäskande förorda ett lägre mål än enprocentsmålet, om de verkligen har uppfattningen att detta är ett viktigt mål att uppnå.

Vi anser att enprocentsmålet är en klar markering på att ett rikt land som Sverige har resurser och möjligheter att avstå denna hundradel av våra inkomster till de fattigaste folken på vår jord.

Anf. 6 MARGARETHA AF UGGLAS (m) replik:

Fru talman! Jag har i och för sig respekt för folkpartiets ståndpunkt, och jag är glad om vi får stöd i våra strävanden att nyorientera biståndet. Jag vill bara göra det påpekandet att i dagens läge med de mycket stora reservationerna måste vi tillsätta en biståndsutredning för att bl. a. se över reservationerna på biståndsanslagen, som växer år från år. Vid årsskiftet 1985/86 var reservationerna uppe i 6 miljarder kronor. Det kan faktiskt, Rune Ångström, finnas en konflikt mellan att sätta utbetalningsmålet främst och att sätta kvaliteten i biståndet främst.

Anf. 7 RUNE ÅNGSTRÖM (fp) replik:

Fru talman! Detta är en gammal diskussion som folkpartiet och moderata samlingspartiet har fört sinsemellan. Våra målsättningar skiljer sig klart då det gäller volymen på biståndet, själva hjälpviljan. Under många år har nu moderata samlingspartiet skilt ut sig från de övriga riksdagsgrupperna och föreslagit en lägre biståndsnivå. Det är beklagligt att så har skett. Jag tycker att en enig uppslutning från Sveriges riksdag kring denna hundradel av vår inkomst skulle vara en bra skylt för Sverige att visa upp för världen i övrigt.

Jag påpekar än en gång att det är viktigt att effektiviseringen och införandet av andra former för vårt bistånd genomförs fortlöpande. Kanske

det är behövt att nu genom vissa drastiska drag förändra inriktningen av vårt bistånd i vissa avseenden. Det är vi i folkpartiet med på att diskutera, och jag tror att samtliga partier i riksdagen har detta som en målsättning.

Sammanblandningen av kravet på effektivitet och biståndsvolym kan jag inte acceptera.

Anf. 8 GUNNEL JONÄNG (c):

Fru talman! Vårt bistånd till fattiga länder är en självklar del av den svenska budgeten. Det är ett uttryck för den solidaritet svenska folket känner gentemot de många i världen som inte har mat för dagen utan som lever i nöd. Vi får aldrig svikta i arbetet att hjälpa och stödja dem.

Utgångspunkten för vår biståndspolitik är tvåfaldig. Vi måste se till att biståndet når de fattigaste människorna, de som mest behöver vår hjälp.

Den andra utgångspunkten är förankringen av biståndspolitik hos det svenska folket. Den måste vara så utformad att den känns angelägen, att människorna upplever att det här vill vi ställa upp på, det här blir till nytta och hjälp för dem som behöver det.

Biståndet måste också enligt centerns uppfattning styras av mottagarens behov och inte av givarens intressen. Biståndsarbetet skall främja demokrati och värna om mänskliga rättigheter.

I centern har vi ställt upp för enprocentsmålet, och vi kommer att fortsätta med det. Det är inte beloppet som därvid är det viktigaste – det är viljeyttringen som sådan. Löftet om 1 % av vår bruttonationalinkomst är ett viktigt led i vår svenska utrikes- och FN-politik. Att urholka biståndet innebär en urholkning av vår trovärdighet. Det skulle också kunna inverka menligt på andra länders vilja att ta sitt ansvar för nöden bland människor. Det finns ett brett folkligt stöd för enprocentsmålet i vårt land, inte minst från de kristna samfundet.

Vi kan därför från centern inte under några förhållanden acceptera regeringens sätt att manipulera enprocentsmålet. Det är tyvärr inte första gången socialdemokraterna försöker smita undan vårt gemensamma ansvar. För två år sedan genomdrev socialdemokraterna en sänkning av biståndet under enprocentsmålet.

I årets budgetproposition har biståndsramen för nästa budgetår finansierats bl. a. genom att 280 milj. kr. dras av från innevarande års biståndsbudget. Detta innebär att sedan riksdagen beslutat om biståndsram för innevarande budgetår går regeringen efteråt in och minskar den ramen med 280 milj. kr.

Detta är ett manipulerande som vi finner helt oacceptabelt. I en gemensam center- och folkpartireservation begär vi en höjning av biståndsramen med de 280 miljoner kronorna. Därmed garanteras enprocentsmålet både för innevarande och för kommande budgetår. Detta är nödvändigt i dagens verklighet, där klyftorna ökar mellan i-länder och u-länder och dessutom mellan olika grupper av u-länder. Från centern begär vi av regeringen ett tilläggsanslag på 280 milj. kr. i kompletteringspropositionen.

Pär Granstedt, Görel Thurdin och jag kommer att uppehålla oss vid olika delområden. Jag tycker att det verkligen är dags för en biståndspolitisk utredning. Från centern har vi i år upprepat tidigare krav på detta.

Utskottsmajoriteten anser det inte nödvändigt och hänvisar till att utvecklingssamarbetet på flera delområden har underkastats översyn. Detta är riktigt. Det gäller t. ex. biståndet genom enskilda organisationer och landprogrammering. Nyligen kom också betänkandet om katastrofbiståndet. Jag tycker att detta snarare är argument *för* än *emot* en utredning. Det förstärker vårt krav på en utredning. Just därför att det har varit så många partiella utredningar behövs det en parlamentarisk utredning som gör en översyn och en helhetsbedömning av biståndsarbetet. Samordningen är viktig. Politik får inte bestå av separata, osammanhängande delar. Den värdefulla belysning som nu gjorts i partiella utredningar måste fogas samman till en helhet, som kan medverka till att stärka effektiviteten i vårt bistånd. Vi vill inte ha en långrotning utan en snabb utredning om utvecklingssamarbetets inriktning och metoder. Jag tycker att sådant här borde vara självklart och dessutom ofta förekommande, om vi inte skall stanna i stelnade former och bristande effektivitet. Vårt bistånd måste hela tiden anpassas till verkligheten i u-länderna. Den situation i u-länderna för vilken vi en gång byggde upp vår biståndsadministration finns inte längre. Vi måste ständigt ompröva, vara flexibla.

Det finns ytterligare en anledning till en snabb utredning, nämligen det senast framlagda betänkandet om Katastrofbistånd för utveckling. Jag utgår ifrån att betänkandet kommer att remissbehandlas. Vi får således ett nytt stort material, som ger värdefulla insikter, vilka borde bearbetas av just en parlamentarisk grupp. Detta skulle medföra mer av styrka och klara linjer för det framtida biståndsarbetet än om man sitter på UD och diskuterar frågorna i en begränsad krets.

Den form som vi nu har för landprogrammering är inte tillfredsställande. Att här i riksdagen portionera ut ett antal miljoner till programländerna och sedan passa in dem i olika projekt är fel väg att gå. Den självklara vägen borde vara att man först gör upp avtal om åtgärder som är angelägna. Det bör då gälla områden där Sverige har resurser i form av forskning och kunnande. Därefter fastställer man landramarna efter de avtal som gjorts upp. Vi måste försöka att identifiera de problemområden som är mest angelägna och bedöma inom vilka av dessa områden Sverige har de bästa förutsättningarna att nå fram med sitt stöd. Inom dessa områden bör vi sedan kunna utveckla vår egen resursbas genom forskning och näringsliv i samverkan. På det sättet undviker man slentrian. Det skulle också bli lättare att utveckla ett bistånd och att ge utrymme för samarbete med nya länder.

Jag tycker, som sagt, att det här borde vara självklart, men tyvärr har socialdemokraterna inte förmått frigöra sig ifrån gamla rutiner och samla sig till ett nytänkande.

Ett annat exempel på låt-gå-politik är utvecklingen från multilateralt till bilateralt bistånd. Det finns ingen genomtänkt strategi bakom denna utveckling. Det har tydligen bara blivit så.

Det är vårt multinaterala bistånd som gett oss vår särskilda FN-profil och även vårt internationella anseende. För budgetåret 1986/87 kommer de multilaterala bidragen att uppgå till 28,5 % av den totala biståndsvolymen.

I början på 1960-talet uppgick denna andel till 68 % mot, som jag nämnde, dagens 28,5 %. År 1962 uttalade dåvarande statsminister Tage Erlander att

Prot. 1985/86:117
16 april 1986

*Internationellt
utvecklingssamarbete
m. m.*

Sverige "hittills i första hand medverkat i multilaterala biståndsåtgärder. Denna prioritering bör även i fortsättningen upprätthållas." Den s. k. biståndsbibeln från år 1962, där detta uttalas, bar i hög grad Olof Palmes prägel.

Andelen har alltså minskat med mer än hälften. För länderna inom OECD:s biståndskommitté DAC redovisas en motsatt utveckling – den multilaterala andelen ökar.

De multinationella organen måste vara centrala delar i det internationella utvecklingsarbetet. Det är också världssamfundet som måste ha det yttersta ansvaret för världsnöden.

Personligen upplever jag det bilaterala biståndet som litet av den rikes gåva till den fattige. Jag tillstår gärna att jag känner det besvärande att komma till ett u-land och där mötas av översvallande tacksamhet för det bistånd vi ger. Inte skall vi i vår biståndspolitik arbeta med välgörenhetsideal. Det tillhör en i Sverige för länge sedan förgången tid.

Det är uppenbart att flera av de internationella biståndsorganen befinner sig i finansiell kris. Vi måste hjälpa till att undanröja svårigheterna. Vårt bidrag måste ligga på hög nivå och de multilaterala åtgärderna prioriteras.

Det är också viktigt att SIDA för en dialog med de olika FN-organen och delar med sig av sin stora erfarenhet. Det är tyvärr inte alltid som FN-organen hänger med i dagens verklighet.

Vi i centern tror också på det regionala samarbetet. De problem ett land kämpar med har det oftast gemensamt med grannstaterna. I vissa situationer, t. ex. vid ökenutbredning och miljöförstöring, som inte känner några landsgränser, är själva problemet sådant att det lämpligen bör angripas regionalt.

Katastrofer är av olika slag, men ett är säkert: fattiga länder är mer sårbara än rika länder och fattiga människor mer sårbara än rika människor. Den katastrof som orsakar flest dödsoffer är svälten. Den betingas av sociala, ekonomiska och politiska faktorer.

Varje år svälter 15 miljoner människor i världen ihjäl. Det betyder per dygn 35 000 eller 24 människor varje minut, av vilka 18 är barn under 5 år. Från den stund då jag gick upp i talarstolen här i kammaren tills jag talat färdigt mina 18 minuter dör 432 människor runt om i världen, varav många barn, därför att de inte får den mat de behöver. Bara under de senaste två åren har fler dött av svält än de som dog under första och andra världskrigen tillsammans.

Snart är vi inne i maj månad, som på många afrikanska språk kallas den månad då barnen väntar på mat. Det är den månad före skörden då hungern breder ut sig. Miljoner människor, framför allt barn och kvinnor, lider av kronisk undernäring. De får inte de kalorier och det protein de behöver. De försvagas, och undernäringen leder ofta till döden. Lågt räknat lider var femte människa i världen av permanent undernäring.

Mot denna bakgrund inser vi att vårt katastrofbistånd liksom vårt utvecklingsbistånd spelar en visserligen marginell men dock väsentlig roll. Just därför är det så viktigt att vi, som utredaren Sture Linnér säger, gör klart för oss när, var, hur och för vem katastrofbiståndet kan göra störst nytta. Akut katastrofbistånd kommer alltid att behövas, och det sägs i utredningen

att det måste få behålla sin identitet. Det är också den uppfattning som centerpartiet har gett uttryck för i sin biståndsmotion.

Katastrofbiståndet får inte bli en restpost, som regeringen vill göra det till, som kan användas till litet av varje, t. ex. att fylla på landramar med. Katastrofbiståndet måste användas till det som det från början var avsett för: att möta akuta, inte föreutsedda katastrofer och deras direkta följder. Katastrofbiståndet har också en stark förankring hos vårt folk – man har en naturlig medkänsla för de många som oförskyllt drabbas av katastrofer.

Regeringen höjer katastrofanslaget, men höjningen motiveras främst med att anslaget också skall användas till alltmer angelägna långsiktiga katastrof-förebyggande åtgärder. I centern vill vi öka anslaget med ytterligare 100 miljoner, men vi anser att det skall användas helt för akuta katastrofer.

Att effektivt möta katastrofer är inte bara en fråga om pengar. Det är också fråga om planering, beredskap, snabbhet och effektivitet. Vi anser att Sverige bör utveckla en alltid beredd katastrofberedskap. Det är också viktigt, som Sture Linnér framhåller i sin utredning, både att bevara katastrofbiståndets identitet och att länka katastrofhjälpen närmare samman med det traditionella utvecklingsarbetet, för att nå största möjliga effekt.

Fru talman! Ytterligare ett par markeringar – vi har alla våra hjärtefrågor. För mig är Västra Sahara en hjärtefråga. Vi bör alla agera kraftfullt för Västra Saharas frihet och självständighet och inte minst se till att utöva tryck på Marocko.

Kvinnornas situation i världen berör mig också djupt. Görel Thurdin tar upp den frågan i sitt anförande. Jag konstaterar bara med tillfredsställelse att min och några andra centerkvinnors motion om en nordisk kvinnokonferens för uppföljning av Nairobi-konferensen blir verklighet genom Nordiska rådets rekommendation.

I sammanhanget gläder jag mig över Sture Linnérs klarsyn, när han säger att kvinnans centrala betydelse som både reproduktiv och produktiv faktor måste beaktas i allt bistånd. Det är ju en insikt som flera kvinnor fört fram här i kammaren och som numera anammats både av SIDA och av regeringen.

Till sist, fru talman! Vid årsmötet i New Delhi nu i april med Världsgenerationen för kvinnliga parlamentariker för fred passade vi svenska deltagare på, förutom att göra ett besök i Indiens historiska förflutna, nämligen vid Akhbar den stores grav, att titta på biståndsprojekt och besöka det svenska biståndskontoret i New Delhi. Vi fick där en mycket god genomgång av biståndsarbetet i Indien.

Agro-forestry-projektet var intressant. Man odlar olika växter, som de vilda elefanterna inte gillar, tillsammans med skogsplantorna. Projektets syfte är både att öka skogstillväxten och att åstadkomma socioekonomiska effekter för befolkningen i byarna. Skogsprojektet är bilaterala, men man arbetar också multilateralt, t. ex. på hälsosidan.

Svårigheterna att nå fram till de fattigaste är man naturligtvis väl medveten om, som vi alla är. Men vi fick också klart för oss att hälsoprogram och barnhälsoprogram når fram till de fattigaste i Indien, och det kändes bra. Nu förbereder man en svensk insats ute i byarna för att samla barn under fem år i barnkrubba och förskola. Det gavs många värdefulla synpunkter vid vårt besök, och vi kanske får tillfälle att återkomma till detta i andra sammanhang.

Fru talman! Jag vill med detta yrka bifall till de reservationer som Görel Thurdin och jag har undertecknat.

Anf. 9 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Fru talman! Det har i den här debatten redan talats mycket om ädla och höga mål som internationell solidaritet, demokrati, mänskliga fri- och rättigheter osv., och det talet kommer säkert att upprepas åtskilliga gånger under de timmar som är kvar av debatten.

Denna debatt för vi mot bakgrund av ett exempellöst brott mot alla sådana regler och värden, nämligen USA:s terrorbombningar av Libyen i går. Det är ett oerhört övergrepp på det internationella fältet. Det är en absurd situation att en stormakt utpekade ett litet ökenfolk på tre fyra miljoner som sin fiende nr 1 och utlöser en militär attack. Men den galne cowboy i Vita huset som är Förenta Staternas president och hans hejdukar har inga hämningar. De anser sig ha rätt att göra på det här sättet, och de förväntar sig också uppslutning och beröm i de här frågorna.

Här i Sverige har det varit ganska tyst, och det skulle vara av intresse att i samband med dagens debatt rikta en fråga till alla partier här i kammaren vad man anser om ett sådant här övergrepp, som mycket nära berör de frågor vi diskuterar i dag, nämligen internationell solidaritet, stöd till små nationer, bistånd till utveckling osv. Hur faller USA:s övergrepp in i det mönstret?

Vi talar ju i dag om utvecklingsländernas situation. Den har naturligtvis – det har redan nämnts här och är fullt klart för alla – förvärrats under senare år. Framför allt är det den ökande skuldsättningen som har gjort deras situation svår. Den är nu för många övermäktig. De klarar inte av sina räntebetalningar. Deras handelsbalanser, import–export, blir i många fall alltmera negativa, och de är utsatta för en ständigt försämrad ekonomisk situation.

Ovanpå detta kommer den ökande tendensen till rustningar: där kan jag återknyta till vad jag inledde med. Små stater, medelstora stater, utvecklingsländer över huvud taget har tenderat att öka sina rustningar under de senaste åren. Och varför skulle de inte göra det, när de hotas av stormakter och fientliga grannar i övrigt? Men även den rika världens rustningar tar tillgångar i anspråk som i många fall får betalas av utvecklingsländerna genom den överföring av resurser som hela tiden sker från u-länder till i-länder.

Miljöförstöringen har redan nämnts här. Det har talats mycket om ökenutbredning, klimatförhållanden och sådana saker. Då skall vi komma ihåg en sak: I många fall är miljöförstöringen icke geografiskt eller klimatiskt betingad, utan förorsakad av ekonomiska faktorer och mänskliga aktiviteter. Också där har i-länderna ett mycket stort ansvar. Ofta driver man från de rika ländernas och de stora, transnationella företagens sida ut jordbrukande befolkning, småbrukare, arrendatorer och nomadbefolkning från områden där man startar stora projekt med konstbevattning och annat för att odla monogrödor och exportgrödor som socker, te och kaffe. De ger ju inkomster och vinster åt de stora företagen, men utarmar folken och slänger ut dem i svält och fattigdom. Vi skall inte bara skylla på klimatet och på uteblivna regn, utan vi skall också ta in detta i sammanhanget.

Därtill exporterar vi – också Sverige – hälsofarlig miljöförstörande industri till de här länderna. Det har blivit populärt att från i-länderna – där det finns starka opinioner, starka fackföreningar och annat, som tillvaratar sina medlemmars intressen – flytta sådan industri till u-länder, där detta inte existerar och där också arbetslösheten är stor och det därför finns rika möjligheter att bedriva hälsofarlig industriverksamhet utan att möta något särskilt motstånd. Det hör också till den här bilden.

När det gäller det svenska biståndet har det redan talats här om enprocentmålet och den verkliga storleken av det. Jag vill instämma i den kritik som folkpartiets och centerpartiets representanter har fört fram. Det är dåligt av regeringspartiet, av socialdemokratin, att man har lämnat det målet men ändå genom manipulation – vilket är det rätta ordet – försöker upprätthålla ett sken av att Sverige ger ett bistånd som uppgår till en procent. Det är inte fallet! Återflyttningen av icke använda medel, som räknas igen, kan aldrig godtas som en rättvis och just metod för beräkning av enprocentmålet.

Vi förväntar oss från vårt parti att detta rättas till och att vi får en riktigare beräkning och en justare användning av reserverade medel än hittills. Vi har i detta fall inte reserverat oss utan nöjt oss med ett särskilt yttrande, och vi väntar oss alltså en förbättrad attityd från regeringen och det socialdemokratiska partiet härvidlag.

Jag vill också säga något om multilateralt kontra bilateralt bistånd. Vi anser inte från vårt parti att det multilaterala biståndet bör ökas mer än vad som redan har skett. Det är inte heller så enkelt att man bara kan tala om multilateralt resp. bilateralt bistånd. Det finns multilaterala organ som gör ett mycket bra arbete och som behöver ökade resurser. På den punkten instämmer jag gärna i exempelvis Gunnel Jonängs tal för några minuter sedan. Men vi satsar också pengar i multilaterala organ, som inte är bra, som inte för en politik som överensstämmer med det svenska biståndspolitiska målet. Därför bör det snarast göras ett övervägande inom ramen för det multilaterala biståndet av vad pengarna skall användas till. Vi kommer senare i dag att diskutera anslag till Världsbanken, som behandlas i finansutskottets betänkande. Vi återkommer där på nytt till de här frågorna, och vi är kritiska till att Sverige ger pengar till sådana multilaterala organ.

Det bilaterala biståndet är enligt vår mening det bästa sättet att använda pengarna. Med det systemet kan vi ha bättre kontroll över pengarna än om de går till de stora organisationerna. Vi kan prioritera de svenska resurserna på ett sådant sätt att de får en bättre verkan än de får om man sprider ut dem så att de används utan speciell inriktning. Därför är vi naturligtvis i det sammanhanget *för* att vi skall ha programländer och fortsätta med den typen av bistånd. Jag återkommer till den saken.

En annan fråga gäller huruvida biståndet skall vara bundet eller obundet. Här har skett en kraftig försämring avseende det svenska biståndet. Vi har tidigare – vilket vi har berört i vår huvudmotion – kunnat berömma oss av att kunna upprätthålla en mycket stor obunden del av vårt internationella bistånd. Det har varit bra. Det har varit prisat över världen, och det har gett oss en mycket god profil i dessa sammanhang.

Det senaste decenniet har vi övergått mer och mer till att binda biståndet.

Det har kommersialiserats. Det har knutits till svenska företags intressen snarare än till utvecklingsländernas intressen. Det har använts för att främja svenska kontrakt – och här kommer vi naturligtvis in på posten u-krediter, där vi också anser oss nödsakade att rikta hård kritik mot regeringen och de socialdemokratiska partiet. När dessa krediter infördes av de borgerliga regeringarna under en mängd andra beteckningar – blandade krediter osv. – ledde det till kritik från det socialdemokratiska partiet i opposition. När ni återkom i regeringsställning behöll ni systemet och utvecklade det ytterligare. Det är anmärkningsvärt att man på det sättet har lämnat den mycket fina inriktningen av det svenska biståndet som obundet som gällde tidigare perioder.

Vi skulle vilja se en förändring i det sammanhanget, så att en större del av det svenska biståndet är obundet. Vi säger naturligtvis, som vi alltid har gjort, nej till anslaget till u-krediter och vill i stället lägga pengarna i katastrofposten – vilket jag återkommer till. Hit hör också det dåliga utnyttjandet av u-krediterna, som också har berörts här – jag har t. ex. påpekat att man räknar pengarna två gånger.

Ett annat nytt anslag som vi är kritiska till är betalningsbalansstödet, som vi i fjol godkände efter diskussioner i utrikesutskottet, då det utlovades en bättre redovisning av och planering för hur dessa betalningsbalansmedel används. I årets proposition och utskottsbetänkande har vi fått se att man nu knyter betalningsbalansstödet till multilaterala organ som IMF och liknande institutioner. Erfarenheten visar att det i de länder som blir utsatta för IMF, Världsbanken eller andra sådana internationella ekonomiska institutioner är förödande för de breda folklagen. Svenska biståndspengar skall inte delta i de krav på ekonomiska strukturförändringar som ställs från dessa organ på fattiga länder för att de skall få några skärvor i lån. Det är en dålig politik mot de breda folklagen, för den för med sig utsugning av dem som finns i botten på samhället. Det är en politik i Milton Friedmans anda, och med den skall vi inte hjälpa till med svenska biståndsmedel.

Vi har alltså valt att i stället för både u-krediter och betalningsbalansstöd lägga dessa pengar i katastrofposten, som därigenom får en mycket kraftig ökning. Vi anser att detta är högst motiverat, för här finns möjligheter att snabbt använda pengar vid katastrofer – även vid katastrofer orsakade av krig, vilket kunde motivera hjälp från katastrofposten till Libyen i dagsläget – men också till katastrofförebyggande åtgärder, som är mycket viktiga och som flera talare varit inne på. Man har även berört Sture Linnérs utredning om katastrofbistånd. Jag instämmer gärna i de uttalandena. Det är bra att träda till när katastroferna kommer; det är bättre om vi försöker vara med och förebygga dem.

Det har också talats mycket om länderval och biståndets fördelning. Det finns en klar tendens från de borgerliga partiernas sida att förändra det svenska biståndet. Det finns variationer mellan moderata samlingspartiet, folkpartiet och centerpartiet, men det är en tydlig inriktning mot att man vill bryta upp det gamla mönstret för det svenska biståndet. Man vill luckra upp systemet med programländer. Man talar om regionala insatser. Från moderat håll talar man naturligtvis om marknadskrafterna och företagens stora roll och om hur bra de är för utvecklingen osv. i dessa fattiga länder.

Vi motsätter oss naturligtvis bestämt sådana propåer. Vi uppmanar regeringen och det socialdemokratiska partiet att slå vakt om och stärka Sveriges profil med landprogram, att satsa de trots allt små resurser som vi kan åstadkomma på det här området på ett riktat sätt och inte sprida ut dem över stora områden, då den samlade effekten blir sämre än om vi satsar på t. ex. landprogram.

Vi anser att det är lätt att konstatera vilka länder som arbetar för de biståndspolitiska målen. Man kan lätt konstatera om det finns strävanden mot social utjämning och jämlikhet på gång och om något så när rimliga krav på mänskliga rättigheter uppfylls, osv. Och detta är fallet med de flesta av våra programländer – även om de naturligtvis i många fall blir utsatta för tryck utifrån och under mycket svåra förhållanden försöker bygga upp sina ekonomier. Missförhållanden skall man kritisera, och det har vi också gjort. Men landprogrammeringen – det sättet att använda de svenska pengarna – är det bästa medlet för att få effekt av de i detta sammanhang små medel som vi kan avsätta.

Jag hinner inte, fru talman, beröra alla propåer och enskilda länder som vi tagit upp i vår motion. Jag vill bara kortfattat ta upp några.

Först om Vietnam: Det första den borgerliga trepartiregeringen gjorde när den kom till makten 1976 var att börja skära ned i Vietnambiståndet. Därefter har man fortsatt den politiken. Det finns också i årets betänkande reservationer från samtliga tre borgerliga partier, där man talar om nedskärning och avveckling av biståndet till Vietnam. Det gör man mot den välkända bakgrunden att man säger att det inte finns någon demokratisk utveckling i landet, att det sker övergrepp, att Vietnam angriper och ockuperar Kampuchea osv.

Men ingen på den borgerliga kanten talar ett ord om bakgrunden. Man nämner ingenting om det långa franska kriget i Indokina, som började redan 1944–1945 och som avlöstes av USA:s krig i början av 1960-talet, vilket pågick ända fram till 1975. Man nämner ingenting om det krigsskadedstånd som förutsattes i uppgörelsen mellan Vietnam och USA 1975. Inte ett öre av de pengarna har betalats ut till Vietnam, trots den oerhörda förödelse som USA:s krigsmaskin orsakat i det landet under nästan 15 års krig med USA:s hjälp och på slutet med USA:s direkta inblandning.

Varför tar ni inte upp de frågorna, när ni talar om avveckling av biståndet till Vietnam och diskuterar hur det är i Vietnam? Varför tar ni inte heller upp, när ni talar om Kampuchea, det angrepp som Vietnam var utsatt för från Kampucheas territorium under mitten av 1970-talet? Där var Vietnam tvunget att försvara sig i flera år, innan man slutligen gick in i Kampuchea för att få ett slut på de övergrepp som ständigt skedde över den egna gränsen. Varför säger ni ingenting om det? Man kan inte låta bli att se de historiska sammanhangen här, i stället för att bara tala om den ena parten och inte ta med de brott, övergrepp och anfall som företagits från den andra sidan.

Vi har föreslagit en höjning med 100 milj. kr. av landramen till Vietnam. Det innebär långt ifrån någon återställning av det ursprungliga biståndets penningvärde, men vi måste vända trenden och nedskärningen för att i stället öka biståndet till detta land, som gör vad man kan för att förbättra förhållandena för sitt folk.

Vi har också föreslagit ett extra bistånd på miljösidan till Sydostasien när det gäller Vietnam, Kampuchea osv.

Ett annat land som är utsatt för de borgerliga attackerna – dock inte från centerpartiet i det här fallet – är Nicaragua. Det är anmärkningsvärt att man här från moderaterna och folkpartiet inte nämner något i sina reservationer och inget i debatten om bakgrunden. Varför talar ni inte om mineringarna av Nicaraguas hamnar, som USA genomförde för några år sedan? Varför talar ni inte om stödet till Contras, där man ständigt angriper landet från Honduras område och tidigare också från Costa Ricas område?

Vi vet att den amerikanska senaten och representanthuset, under stor påtryckning från Ronald Reagan, i dagarna på nytt överväger att lämna 100 miljoner dollar och kanske mer till militär verksamhet och de banditstyrkor som hela tiden stör återuppbyggnaden och utvecklingen i Nicaragua. Där tiger ni, från moderaterna och folkpartiet. Men ni talar om dålig demokrati i Nicaragua, fastän ni vet att det internationella samfundet allmänt har erkänt att de val som genomfördes i Nicaragua för en tid sedan var de mest demokratiska val som genomförts i något land i Centralamerika under de senaste decennierna. Ni talar ingenting om de försök som har gjorts att utjämna de sociala klyftorna och om att man har förbättrat levnadsförhållandena för de breda lagren av befolkningen. Ni tiger om detta, men ni talar om att minska biståndet till Nicaragua i detta sammanhang.

Vi har på de anförda grunderna naturligtvis krävt ett ökat bistånd till Nicaragua, och vi hoppas att den attityd som regeringen och socialdemokraterna i övrigt har i denna fråga och som vi tycker är bra skall utvecklas ytterligare i positiv riktning.

Några ord om en hjärtefråga – för att använda samma uttryck som Gunnel Jonäng begagnade tidigare – nämligen Östra Timor. Det gäller en välkänd angelägenhet på det utrikespolitiska fältet, där Sverige också har svikit. Vi vet att denna lilla stat blev ockuperad av stormakten Indonesien en vecka efter det att den hade lämnat det holländska kolonialväldet och blivit självständig samt att Indonesien därefter har bedrivit ett folkmordskrig mot det landet. Vi vet att Sverige deltar i det kriget, genom att vi har lagt ned vår röst i FN, först från de borgerliga regeringarnas sida och sedan från den socialdemokratiska regeringens sida.

Det är också känt att vi har fortsatt att exportera vapen till Indonesien, att vi arbetar mycket hårt för att öka vår handel med Indonesien, att vi är med i stödgruppen för Indonesien, IGGI, och att vi där har svikit vårt ansvar för en internationell solidaritet och för hjälp till det lilla fattiga och förtryckta folket i Östra Timor.

Den frågan får inte glömmas bort, och vårt parti kommer att fortsätta att driva den här i riksdagen och på andra håll så länge några ändringar inte har inträffat.

Några ord om Moçambique, också det ett land som är utsatt för aggression utifrån, där det behövs ökat stöd och där det är nära katastrof i dagsläget. Bara under de senaste månaderna har den inrikespolitiska situationen försämrats oerhört på grund av militära angrepp från Sydafrikaunderstödda banditförband, som härjar i landet.

Slutligen, fru talman, också några ord om humanitärt bistånd till södra

Afrika och Latinamerika. Vi har krävt en ökning av det humanitära biståndet till södra Afrika, framför allt till ANC, SWAPO och UDF inne i Sydafrika och till Namibia. När det gäller Latinamerika har vi särskilt velat uppmärksamma de befriade områdena i El Salvador. Det finns där stora områden som hålls av folkfronten, vilken ute på landsbygden bygger upp en infrastruktur som är mycket bra och som verkligen tar till vara de möjligheter som finns att förbättra människornas levnadsförhållanden.

Vi kommer på dessa punkter, när våra egna reservationer har fallit, att stödja de folkpartistiska reservationerna, som vi tycker är bra och som i stort sett motsvarar de krav som vi själva ställer.

Med detta, fru talman, ber jag att få yrka bifall till samtliga vpk-reservationer vid detta betänkande och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 10 STIG ALEMYR (s):

Fru talman! Jag kommer i detta anförande inte att göra någon biståndspolitisk deklaration. Efter mig på talarlistan kommer nämligen biståndsministern, och vi har kommit överens om att jag i detta inlägg skall nöja mig med att bemöta en del av den kritik som från olika talare har riktats mot utrikesutskottets majoritets ställningstaganden. Jag tar inte upp kritiken på alla punkter, eftersom vi i den socialdemokratiska utskottsgruppen har gjort en uppdelning, så att kolleger till mig kommer att beröra de avsnitt som jag inte går in på. Detta betyder alltså inte att jag nonchalerar de inlägg som har gjorts, utan det är vår arbetsfördelning som gör att jag kommer att förbigå en del av yrkandena.

Jag ber dock, fru talman, att inledningsvis få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter. Det innebär att vi föreslår riksdagen att fatta beslut om ett bistånd om 8 940 milj. kr. för nästa budgetår, och det är 880 miljoner mera än under det innevarande budgetåret.

Utskottsförslaget och regeringsförslaget avviker på några punkter från SIDA:s anslagsframställning, och det är ganska naturligt med tanke på att SIDA i sina petita inte hade tagit upp någon önskan om ett betalningsbalansstöd, som skall bidra till att lösa skuldkrisen. Vi ansåg i SIDA:s styrelse då, i somras, inte att detta var aktuellt. När regeringen nu väljer att avsätta 400 milj. av dessa 8,9 miljarder till detta ändamål är det naturligtvis nödvändigt att ta dessa pengar på olika punkter i biståndsbudgeten, och detta har utskottsmajoriteten accepterat.

Biståndets storlek kommer att vara 1 % av den beräknade bruttonationalinkomsten. Jag vill starkt betona att enprocentsmålet ligger fast.

Det har från olika håll riktats kritik mot att vi av reserverade medel – reservationerna omfattar för närvarande många miljarder – tar 280 miljoner och räknar in dem i det kommande årets budget. Jag kan hålla med om att detta är ett tillvägagångssätt som kan diskuteras. Det betyder, som det har sagts här, att man räknar samma pengar två gånger. Utskottet skriver emellertid att detta skall betraktas som en engångsföreteelse och är berett att acceptera tillvägagångssättet i nu rådande budgetläge.

Margaretha af Ugglas riktade mycket stark kritik mot den socialdemokratiska biståndspolitiken. Hon använde uttryck som ”det kravlösa, regiminriktade biståndet”. Hon anklagade oss för att inte visa tillräckligt intresse för

vaktslående kring mänskliga rättigheter och demokratiska värden i mottagarländerna.

Jag tar nu inte upp någon Vietnamdebatte och inte heller någon debatt om Nicaragua – det kommer mina kamrater att göra senare. Men jag vill rent allmänt säga att när Margaretha af Ugglas pläderar för att vi skall dra bort biståndet från länder vars regimer vi inte tycker om eller vars regimer på något sätt kränker mänskliga rättigheter, är detta ett uttryck för en fasansfullt cynisk inställning. Det betyder att vi, om vi möter ett litet barn som är hungrigt och sjukt, säger till detta barn: "Du kan fortsätta att vara hungrig, du kan fortsätta att vara sjuk, för vi tycker inte om din regering." – Det är den yttersta konsekvensen av den moderata biståndspolitiken. Det lilla barnet vet ingenting om regeringar och politik. Det vet bara att det gör ont, att det smärta när man är hungrig.

Låt oss aldrig glömma att vårt bistånd icke är ett bistånd till regeringar, utan ett bistånd till människor! Det är ett bistånd till människor som lever på helt andra villkor än vi kan ana. Det är ett bistånd till de sjuka barnen och de hungrande människorna.

Därför är det en enormt stor skillnad mellan socialdemokratisk och moderat biståndspolitik. Den moderata biståndspolitiken är utomordentligt cynisk och är beredd att offra väsentliga värden hos mänskligheten.

Det är inte så att socialdemokraterna inte fäster avseende vid ett vaktslående om mänskliga rättigheter och demokratisk utveckling. Vi gör det! I varje biståndsavtal utövar vi påtryckningar. Det är inget tvivel om att dessa påtryckningar på många håll i världen har varit framgångsrika. Vi skall inte ge upp, utan varje gång vi träffar ett avtal – vare sig det gäller Vietnam eller andra länder – påpeka vikten av att den demokratiska processen fullföljs. Demokratimålet skall alltid vara ett viktigt mål i den svenska biståndspolitiken. Men det kan inte drivas hur långt som helst, inte så långt att vi överger människor i nöd.

Margaretha af Ugglas talade också om att vi bör vidga biståndet till att omfatta flera länder än nu. Antalet programländer är visserligen inte särskilt stort, men om man ser på de totala svenska biståndsströmmarna, som går via enskilda organisationer och via andra kanaler, finner man att praktiskt taget alla u-länder i världen får svenskt bistånd. Det är en karta med ett mycket stort antal biståndsmottagande länder som vi ser när de enskilda organisationernas anslag granskas. Via de multinationella organen går det svenskt bistånd till länder som vi normalt inte skulle vara beredda att ge bistånd till – i det avseendet har Oswald Söderqvist naturligtvis rätt.

Det är i själva verket så att svenskt bistånd kanaliseras ut över hela jordklotet. Men vi har valt en teknik som innebär att vi låter de stora biståndsposterna gå till speciella mottagarländer, där vi har möjlighet att företa ordentliga planeringar och att mera långsiktigt arbeta med våra insatser. Efter det att frågan hade utretts inom SIDA ändrades för något år sedan tekniken när det gäller landprogrammeringen så att den blev mer flexibel än tidigare. Med hänvisning till denna nya flexibilitet – som inte alls innebär att alla medel som har beviljats inom en landram automatiskt går ut, utan där krav ställs på att de biståndspolitiska målen skall uppfyllas och biståndet vara effektivt – slår vi vakt om tekniken med landprogrammering.

Flera talare har efterlyst en biståndspolitisk utredning. Jag har två år tidigare sagt från denna talarstol att vi naturligtvis inte skall hävda att vi för all framtid utesluter behovet av en biståndspolitisk utredning. Jag tror att det var förra året jag sade att man kanske vart tionde år bör ha en övergripande utredning, men vi har nu valt metoden att se över delar av biståndet. Som många andra talare också har gjort erinrar jag om den katastrofbiståndsutredning som nyligen har avlämnats. Vi har haft en utredning om SIDA:s organisation, om landprogrammeringen, om enskilda organisationer osv. Vi har valt metoden att utreda skilda delar av biståndspolitiken var för sig för att sedan se efter om man kan göra förbättringar och justeringar i tekniken. Det tycker jag har varit ganska framgångsrikt. Jag tror att exempelvis katastrofbiståndsutredningen kommer att leda till betydande förbättringar, när den så småningom leder till praktisk politik. Vi har alltså valt denna metod, men jag vill därmed inte utesluta att det så småningom kanske kan vara av intresse att få en mera samlad biståndspolitisk utredning.

Jag nämnde inledningsvis att regeringsförslaget, stött av utskottsmajoriteten, anvisar 400 milj. kr. för att medverka till en lösning av skuldkrisen i världen. Skuldkrisen är egentligen ofattbar. Troligen finns det ingen definitiv lösning på den. U-länderna lär i dag ha skulder på 865 miljarder dollar. De problemen kan naturligtvis inte lösas av enskilda länder – det måste till stora skuldavskrivningar, och framför allt måste det till ett internationellt samordnat arbete. Därför är det bra att Sverige tar initiativ och försöker vara med på internationella diskussioner om hur skuldkrisen skall angripas. Detta är icke – jag säger det för att det har framkommit misstanke därom i ett antal motioner – ett sätt att gömma undan pengar och spara pengar, utan det är, som utskottet skriver, en allvarlig avsikt att dessa pengar skall komma till användning, att det skall vara möjligt att uppnå en internationell samverkan så att det allvarligaste hotet mot u-länderna, dvs. deras stora u-landsskulder, kan minska och så småningom gå ner ordentligt.

Det har också talats om u-krediterna – från Oswald Söderqvists sida framför allt. Jag kan hålla med om att det naturligtvis har funnits anledning att rikta kritik mot användandet av den biståndsformen tidigare. Men även här har det ju skett justeringar. Det biståndspolitiska inslaget i u-krediterna har nu ökat, och det innebär att det finns anledning att gå vidare på den vägen och se hur utvecklingen blir i framtiden. Vi står alltså bakom och accepterar förslaget att fylla på beloppet till BITS med ungefär 500 miljoner.

Jag vill också säga ett par ord om anslaget till SIDA:s verksamhet. Jag har själv tidigare från denna talarstol sagt att det är otillfredsställande när biståndsorganet inte har resurser att själv utföra insatser utan måste gå ut och köpa konsulttjänster, som blir många gånger dyrare än det annars skulle ha blivit. Nu har emellertid SIDA fått en ny organisation, och det finns anledning att avvakta och se resultatet av den nya organisationen innan vi på nytt diskuterar frågan om att tillföra SIDA nya tjänster.

Biståndet skall naturligtvis vara effektivt – jag skall inte gå in närmare på det, för det har jag många gånger tidigare talat om – och det är självklart att det måste kontrolleras. Somliga vill ha en biståndsinspektör. Det förslaget avvisar vi. Det fanns en sådan tjänst tidigare. Vi ansåg inte att det gav önskat resultat. Nu har man en annan teknik för att följa upp biståndets effektivitet, och utskottsmajoriteten stödjer den.

Fru talman! Fru talmannen gav Oswald Söderqvist en möjlighet att göra ett uttalande om Förenta Staternas angrepp på Libyen. Jag går inte in i den debatten, men fru talmannen tillät Oswald Söderqvist att ställa en fråga till oss andra, hur vi bedömer vad som hänt i Libyen. Jag kan bara säga för den socialdemokratiska riksdagsgruppens del att den stödjer helt det uttalande som utrikesministern å regeringens vägnar gjorde i går.

Debatten i dag gäller en av mänsklighetens stora ödesfrågor. Det är klart att det finns en koppling mellan krig och behov av bistånd. Jag sade i den utrikespolitiska debatten att det kan hända redan i år att nya länder behöver svensk solidarisk hjälp. Det finns mycket som talar för att diktaturen i Chile snart kan falla. Det har hänt mycket i andra länder som under lång tid har lidit under hårda diktaturregimer. Det kan kanske bli nödvändigt för oss att avdela pengar för att hjälpa nya grupper av människor och nya folk den närmaste tiden, och då skall vi vara beredda att göra det.

Fattigdomskrisen i världen, sjukdomarna och hungern hör ju till de stora ödesfrågorna. Vi vet att den sociala oro som detta medför också kan leda till stora politiska katastrofer. Därför är det värdefullt att notera att biståndet har en djup förankring hos den svenska allmänheten. Den svenska allmänheten känner med barnen i Etiopien och Vietnam. Man frågar inte vilken regering dessa länder har när man lägger sitt bidrag i kollektbössan eller skickar sin postanvisning. Vi har, fru talman, ett mycket stort ansvar i Sveriges riksdag när det gäller att slå vakt om biståndets djupa folkliga förankring.

Anf. 11 MARGARETHA AF UGGLAS (m) replik:

Fru talman! Stig Alemyr tillät sig en grov vantolkning av vår politik. Det är ju ni, Stig Alemyr, som står för regimorienteringen av det svenska biståndet. Om ett barn eller en kvinna är hungrig och sjuk på grund av regimens åtgärder – och tyvärr är det fallet i många av programländerna för svenskt bistånd – då säger vi att detta barn eller denna kvinna bör kunna få hjälp genom ett svenskt bistånd, som i betydande utsträckning kanaliseras genom enskilda humanitära eller religiösa organisationer. Det är ni som har stått för regimorienteringen, för njuggheten gentemot de enskilda organisationerna. Ni fick ju nu i utrikesutskottet rätta till regeringens förslag i detta hänseende.

Jag förstår, Stig Alemyr, att utrikesutskottets ordförande inte vill tala om Vietnam, Nicaragua, Laos eller Zimbabwe. Jag skulle vilja rekommendera utrikesutskottets ordförande att läsa en artikel i Göteborgs-Posten, där en svensk läkare berättar att nu måste hela den vuxna arbetsföra delen av befolkningen i Kampuchea nu måste gräva minfält under tre och en halv månad längs gränsen mot Thailand. Både kvinnor och män deltar i det obligatoriska befästningsarbetet längs gränsen. Sjukligheten är mycket hög.

Detta händer i det land som vi ger ett omfattande svenskt bistånd till. Hur har kvinnorna det vid Bai Bang, hur har kvinnorna det i skogen? Jag tycker att Stig Alemyr bör fundera över inriktningen på den socialdemokratiska biståndspolitikerna. Vi föreslår en strategi för en demokratisk utveckling, som innebär att vi vill engagera oss till förmån för befolkningen i biståndsländerna, försöka göra biståndet mindre regimberoende, mer inriktat så att det når de fattigaste människorna.

Anf. 12 RUNE ÅNGSTRÖM (fp) replik:

Fru talman! Enprocentsmålet står fast, säger Stig Alemyr. Det sade Stig Alemyr också 1983, då med tillägget att man så snart budgetläget tillät skulle gå upp till 1 %. Då ansåg s-regeringen och Stig Alemyr att Sverige var för fattigt för att ge 1 % av sin bruttonationalinkomst.

Enprocentsmålet står fast, säger alltså Stig Alemyr igen. Samtidigt erkänner Stig Alemyr att 280 milj. kr. har förts över från tidigare beviljat anslag till årets budget.

Detta upprepanande av att enprocentsmålet står fast är väl ganska opåkallat, när Stig Alemyr samtidigt erkänner att det här är en engångsföreteelse och att det är av budgettekniska eller budgetmässiga skäl – hur uttrycket nu var – som denna överföring måste ske. Enligt Stig Alemyr har vi alltså fortfarande inte råd att ge 1 % av vår bruttonationalinkomst.

Stig Alemyr talade om de svältande gråtande barnen. Tror inte Stig Alemyr att det finns behov att använda dessa 280 miljoner? Tror inte Stig Alemyr att Rädde barnen skulle kunna göra mera för de svältande barnen? Tror inte Stig Alemyr att Röda korset skulle kunna göra mycket mera i flyktinglägren? Och tror inte Stig Alemyr att missionen skulle kunna göra mycket för sjukvården, för omsorgen och för att öka läskunnigheten bland de människor den arbetar kring i u-länderna?

Om man väger behoven så lätt mot omtanken om vårt eget välstånd att man säger nej till att fullt ut nå upp till enprocentsmålet, då tycker jag att det här är en väldigt allvarlig historia. Då blir regeringens trovärdighet ännu mera ifrågasatt.

Anf. 13 GUNNEL JONÄNG (c) replik:

Fru talman! Jag skulle vilja fråga Stig Alemyr om Stig Alemyr tycker att det är anständigt – om jag nu använder det ordet – att tala om enprocentsmålet och att regeringen ökar anslagen med 880 miljoner, när detta sker genom manipulation och genom att man, som Rune Ångström sade, räknar samma pengar flera gånger?

En parlamentarisk utredning ser jag som ett led att samordna biståndspolitikerna, som en möjlighet för oss i de olika politiska partierna att sätta oss ner tillsammans och fördjupa oss i allt det värdefulla material som vi har fått genom olika delutredningar.

Sedan till betalningsbalansstödet. U-ländernas skuldcrisis har blivit mycket dramatisk under de senare åren. U-ländernas samlade utlandsskuld uppgår till ca 865 miljoner dollar. Då måste Sverige ta ett ansvar och söka medverka till skuldlettningar, inte minst i de fattigaste länderna. I följd sade vi från centern nej till betalningsbalansstödet i den utformning som stödet då hade. Det nu föreslagna stödet har en annan inriktning och skall ses mera som ett led i internationella aktioner som tar sikte på u-ländernas egna skuldproblem. Vi från centern kommer därför inte att motsätta oss detta stöd. Men vi kommer att följa inriktning och utnyttjande av detta stöd och utvärdera dess effektivitet.

Sedan vill jag göra en kommentar till USA:s attack mot Libyen.

Anf. 14 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att den medgivna repliken gällde Stig Alemyrs anförande.

Anf. 15 OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Fru talman! Det gläder mig mycket att utrikesutskottets ordförande tog tillfället i akt att på nytt markera regeringens och det socialdemokratiska partiets hållning i Libyenfrågan. Vi från vår sida är mycket tillfredsställda med utrikesministerns uttalande i går. Det är bra att det blev markerat på nytt i den här debatten.

Sedan ett par korta kommentarer till enprocentsmålet, u-krediterna och betalningsbalansstödet. Vi har inte reserverat oss i fråga om enprocentsmålet. Vi avvaktar, och vi förväntar oss att det som här sägs från socialdemokraternas sida att detta är en engångsföreteelse som inte skall upprepas kommer att gälla. Nästa år får vi se hur det hela ser ut. Vi är inte nöjda med den nuvarande konstruktionen. Det har också erkänts från socialdemokratiskt håll att den inte är bra.

När det gäller u-krediterna är det sant, som Stig Alemyr här sade, att man har kopplat också där biståndspolitiska mål till användningen av pengarna. Men det blir trots allt så att kommersiella intressen kommer in. Vi får bindningar av biståndet, vilket är otillfredsställande. Biståndet blir kopplat till svenska företags intressen snarare än till mottagarländernas intressen. Vi har ett mycket dåligt exempel på användningen av biståndsmedel under folkpartiregeringens tid, nämligen användningen av jättestora biståndsmedel i Sri Lanka till Kotmaleprojektet. Det har varit tyst om det, tyvärr. Det är ett mycket bra exempel på hur svenska biståndspengar inte skall användas och hur de i mycket stor omfattning snarare har främjat Skanskas, ASEAs och andra stora företags intressen än Sri Lankas befolknings intressen. Det är sådant som kan föra med sig snedvridning av den svenska biståndspolitiken. Därför är det inte bra med u-krediter. Det är bättre att placera pengarna direkt i landprogram, projekt och liknande.

Vi sade ja till betalningsbalansstödet i fjol därför att vi förväntade oss en bättre inriktning av stödet. Nu ser vi att användning av dessa medel, visserligen en ganska blygsam summa i sammanhanget, kopplats till åtgärder genom IMF. Vi har ju erfarenheter av sådant – det finns mängder med exempel på dessa s. k. samordnade internationella insatser i Latinamerika i Afrika och i Asien där IMF och Världsbanksgruppen gått in med sina krav. Vad innebär det? Jo, det innebär s. k. strukturomvandling av ekonomin som alltid drabbar de stora folklagren. De internationella långgivarna sysslar ju med sådant, de sysslar inte med det bistånd som vi talar om. Därför är det alltså dåligt att placera pengarna där. Det vore bättre att också dessa 400 miljoner placerades bilateralt i landprogram, projekt, o. d.

Anf. 16 STIG ALEMYR (s) replik:

Fru talman! Margaretha af Ugglas sade sig förstå att jag inte ville tala om Vietnam, Nicaragua och Laos. Men jag sade inledningsvis, som af Ugglas inte hörde, att vi har gjort en arbetsfördelning. Jag skulle kunna tala om alla dessa punkter, men vi har kommit överens om en uppdelning i den socialdemokratiska utskottsgruppen. Så andra kamrater kommer att tala om Vietnam, Nicaragua och länder i övrigt.

Sedan säger Margaretha af Ugglas att det är vi socialdemokrater som överger kvinnorna och barnen i de länder där man lider nöd. Jag har försökt

att tala om att det är till människorna vi riktar vår u-hjälp. Tyvärr lever många av dessa i länder vilkas regeringar vi inte accepterar. Vi accepterar inte Vietnams ockupation av Kampuchea. Vi accepterar inte händelseutvecklingen i Etiopien. Det är en lång rad av länder vilkas regimer vi inte tycker om. Men hjälpen från de rika industriländerna går till alla dessa människor som uppenbarligen behöver den.

Rune Ångström kritiserade mig starkt för att jag stött idén om att ta 280 miljoner av reserverade medel. Det är i och för sig beklagligt att det blir reservationer i biståndet. Meningen är ju att de pengar som vi anslår skall användas. Men med hänsyn till våra biståndspolitiska mål och kravet på effektivt utnyttjande av pengarna blir det utomordentligt stora reservationer, vilket är beklagligt. Men vi skall väl vara överens om att vi inte skall betala ut pengar utan kontroll, för då hjälper vi inte. Biståndet skall utnyttjas för utveckling i de olika länderna. Då blir det tyvärr reservationer. Därför har vi nu som en engångsföreteelse räknat om 280 miljoner en gång till. Man kan säga att det är ett svek. Men jag gör den deklarationen att vi inte övergett enprocentsmålet. Detta tillfälliga utnyttjande av reserverade medel skall alltså inte tolkas som ett övergivande av enprocentsmålet.

Gunnel Jonäng talade om att man från centern tillstyrker betalningsbalansstödet. Det är vi glada över att ni gör. Men det var knappast någon replik till mig, för vi är ju överens på den punkten.

Oswald Söderqvist kritiserade krediterna. Naturligtvis skall det icke under några omständigheter få vara svenska företags intressen som styr vår biståndspolitik. Det är vi helt överens om. Men det kan väl inte vara fel om svenska arbetare med sitt tekniska kunnande medverkar i uppbyggandet av de fattiga länderna. Om svenska företag på ett bra sätt kan vara med och bygga kraftverk, utveckla industrier, medverka i landsbygdsutvecklingen, osv, kan det inte vara något fel att de också gör det. Men jag vill gärna deklarera att kapitalistiska intressen av det slaget inte får styra biståndspolitik. Där det är möjligt för svenska företag att göra en insats är det dock rimligt att de också får medverka. Då ger vi även svenska arbetare en chans att få jobb.

Anf. 17 MARGARETHA AF UGGLAS (m) replik:

Fru talman! Det verkar som om Stig Alemyr inte riktigt förstår att en av svagheterna i socialdemokratisk biståndspolitik just är att den i så oerhört hög grad har varit regimorienterad. Så har den varit ända sedan början av 1970-talet. Det var då principen knäslattes. Bara vi samarbetar med rätt progressiva regimer, kan vi arbeta i stora landprogram, sade man. Biståndspolitik blev ovanligt villkorlös. Man sökte inte alternativa vägar att nå de fattiga människorna. Vi har sedan fått uppleva en sorglig utveckling. Många av de regimer som man hyste förhoppningar om har blivit nya förtryckarregerimer.

Det är helt nödvändigt för trovärdigheten i svensk biståndspolitik, både ur demokratisk synpunkt och med hänsyn till mänskliga rättigheter, att vi nu i ökad utsträckning prövar vägar att hjälpa de fattiga människorna, så att hjälpen når fram. Det är denna diskussion som vi måste föra, om vi skall ha någon trovärdighet kvar. Vi måste se till att hjälpen leder både till ekonomisk

och social utveckling och till en demokratisk utveckling.

Vi måste söka vägar förbi regeringskanalerna ut till människorna, och vi har möjligheter att göra det. Det finns enskilda organisationer, både i mottagarländerna och här hemma. Det är den vägen vi måste gå.

Det finns positiva exempel redan i det bistånd som vi i dag bedriver. Låt oss vidga det arbetet. Jag kan peka på den humanitära hjälpen till Sydafrika. Vi försöker där på ett verksamt sätt stödja krafter inne i Sydafrika som arbetar mot apartheid. Det finns möjligheter att verka på detta sätt. Låt oss arbeta så i fler länder! Låt oss stödja en demokratisk utveckling!

Anf. 18 RUNE ÄNGSTRÖM (fp) replik:

Fru talman! Den 17 april i fjol riktade en prominent företrädare för socialdemokraterna mycket hård kritik mot moderaterna för att de räknade in reservationerna i sina anslagsberäkningar. Jag läser ordagrant ur protokollet:

”Ingen människa kan på allvar tro att inte behoven finns av de trots allt blygsamma anslag som vi ställer upp med i Indien, Tanzania, Etiopien osv. Jag tror inte att svenska folket ställer upp på den bedömningen, efter vad de får se i TV-rutan dag efter dag. Jag tror i stället att svenska folket kräver av oss som sysslar med bistånd – inom SIDA, i regeringen och här i Sveriges riksdag – att vi skall se till så att biståndsmedlen blir utnyttjade, inte att vi skall ge upp och säga: ”Det gick inte att hjälpa. Det blev så mycket pengar över, så vi måste ge mindre pengar i stället.”

Jag tvivlar inte på Stig Alemyrs engagemang då det gäller vårt bistånd, och hans uppgift här i riksdagen är allt annat än avundsvärd. Det måste vara genant att stå i kammaren och som en liten ångerfull gosse å regeringens vägnar upprepa: Detta är en engångsföreteelse, det skall inte hända igen.

Anf. 19 OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Fru talman! Nej, det är naturligtvis inte fel om svenska företag får order i utvecklingsländerna och det ger jobb i Sverige, självfallet inte. Men det är fel om det från början förutsätts. Man skall låta det land som berörs välja. Det är det som inte sker när vi ge u-krediter.

Jag tycker att Kotmaleprojektet i Sri Lanka är ett mycket bra exempel på den negativa inverkan som användningen av biståndsmedel till krediter har. Detta projekt, som folkpartiregeringen startade, är enligt min mening ett lågvattenmärke i svensk biståndspolitik, som vi borde återkomma till och utvärdera på ett helt annat sätt än vad som hittills har skett.

Vi skall undvika att ge biståndsmedel till u-krediter. Vi skall inte binda biståndet genom att använda sådana krediter. Ge bistånd till utvecklingsländerna, och låt dem själva bestämma om de vill använda pengarna i sådana sammanhang! Men det får inte vara ett krav från början, som det blir när man ger u-krediter.

Anf. 20 STIG ALEMYR (s) replik:

Fru talman! Jag har under min långa politiska tid i riksdagen fått höra många olika karakteristiker av mig, men detta var verkligen första gången som jag hörde någon säga att jag ser ut som en liten ångerfull pojke. Jag vet

inte om kammarens ledamöter i övrigt tycker att det är en riktig karakteristisk.

Jag ångrar ingenting i detta sammanhang. Jag har talat om att det, tyvärr, finns stora reservationer och att det inte är ett mål i sig att sådana skall förekomma.

Rune Ångström kan tala med sin partikollega i SIDA:s styrelse, som har ansvaret för huvuddelen av de aktuella pengarna. SIDA:s styrelse har, såvitt jag vet, aldrig fått någon uppmaning från representanter för folkpartiet att göra av med mer pengar än man hittills har lyckats med. Men det kanske kan bli en ny politik från ert håll i SIDA:s styrelse.

Vi har alla varit överens om att de pengar som vi betalar ut skall användas på ett bra sätt, så att de kommer de fattigaste människorna till del. Det kan då krävas långa planeringsperioder.

Jag är som sagt inte ångerfull, men vi alla måste tyvärr vara det på en punkt: Det har genom årtiondena inte varit möjligt att effektivt använda alla de pengar som vi har anslagit.

Jag skall inte fortsätta striden med Margaretha af Ugglas. På slutet av sitt inlägg manar Margaretha af Ugglas: Låt oss stödja en demokratisk utveckling! Det instämmer jag i. Också jag har sagt att vi skall stödja den demokratiska utvecklingen. Vi är alla överens om det. Skillnaden är bara att Margaretha af Ugglas väljer ut en del regimer som hon inte tycker om och säger: Ge inte några pengar till dem! Jag däremot hävdar att det även i de länderna är människor i nöd som får vår hjälp.

Margaretha af Ugglas vill att vi skall låta de enskilda organisationerna kanalisera ytterligare pengar i andra länder. Jag sade i mitt anförande att de redan gör det. De enskilda organisationerna får inte bara det belopp som avsätts under anslaget till enskilda organisationer, utan även via andra anslagsposter bortåt 1 miljard.

Jag har all anledning att understryka vilket bra arbete som svenska enskilda organisationer utför vid sidan om de av staten anställda personerna, som också gör ett mycket gott arbete.

Vi fortsätter på denna linje, och det har gjorts ett allmänt uttalande om att vi framöver successivt kommer att höja även det anslag som är direkt riktat till de enskilda organisationerna. Vi tror nämligen att deras arbete är viktigt, inte minst när det gäller att utveckla det demokratiska samhällsskicket.

Anf. 21 Statsrådet LENA HJELM-WALLÉN:

Fru talman! För några veckor sedan publicerades en FN-rapport om katastrofläget i Afrika. Den berättar att miljoner människors liv i Etiopien, Sudan, Moçambique och Angola hotas i år om inte bistånd snabbt kommer fram. Rapporten redovisar också att katastrofläget i Afrika är mindre akut än för ett år sedan. Ett omfattande internationellt bistånd har räddat många människors liv.

Situationen i Afrika visar många oroande drag. De flesta länderna söder om Sahara har fått uppleva ekonomisk tillbakagång. Torka, ökenutbredning och en allt sämre förmåga att producera livsmedel är vanligt förekommande. Länderna i södra Afrika drabbas av Sydafrikas destabiliseringspolitik. Den internationella ekonomiska krisen har slagit hårdast mot de fattigaste

länderna. Råvarupriserna har i allmänhet sjunkit. På 1980-talet har dessutom skuldproblemen vuxit dramatiskt.

Men det finns också framgångar att peka på. Hälsovård och utbildning har byggts ut och givit goda resultat. Människor lever i genomsnitt längre, och genom förbättrad utbildning har man gjort investeringar för framtiden. Men levnadsstandarden har sjunkit till samma nivå som för 25 år sedan. Inte ens en stark återhämtning i världsekonomin kan återställa ländernas utrikesbalans under överskådlig tid.

I Asien kan, som kontrast, konstateras en relativt snabb ekonomisk tillväxt i många länder. Detta kan dock inte dölja det faktum att det i denna världsdel finns betydligt fler fattiga människor än i Afrika. I Latinamerika brottas huvuddelen av länderna med gigantiska utlandsskulder, vilket allvarligt försvårar utvecklingen mot demokrati.

Vad vi nu bevittnar är vidgade klyftor mellan i-länder och u-länder samtidigt som skillnaden mellan olika grupper av u-länder blir allt större. Skillnaderna i förutsättningar för ekonomisk och social utveckling i olika delar av världen blir allt tydligare.

Det är i denna miljö som det internationella biståndet har att verka.

De stora i-ländernas bistånd har under 1980-talet minskat, räknat som procent av ländernas bruttonationalinkomster. Den s. k. nord-syd-dialogen har avsatt magra resultat. Det är därför en viktig uppgift att söka få till stånd en mer aktiv och handlingsinriktad diskussion i de multilaterala organisationerna för att främja internationell solidaritet.

Den svenska regeringen står fast vid målet att anslå 1 % av bruttonationalinkomsten för bistånd. Tillsammans med ett fåtal andra länder har Sverige dessutom överträffat FN:s mål om 0,7 % i biståndsutbetalningar. Enligt preliminära beräkningar har vi under 1985 ökat våra utbetalningar från 0,80 till 0,86 %.

I den svenska riksdagen råder enighet om de fyra huvudmålen för vårt bistånd. Vi är också överens om att huvuddelen av det svenska biståndet skall gå till de fattigaste länderna. Detta har inneburit att en stor del av vårt utvecklingssamarbete är inriktat på Afrika och särskilt på de länder som drabbats hårdast av de senaste årens djupa kris. Med denna inriktning av vårt bistånd kan vi knappast förvänta oss snabba framgångar.

Genom ett långsiktigt och uthålligt samarbete kan vi dock se påtagliga resultat. Men det svenska biståndet utgör bara en mindre del av mottagarländernas totala utvecklingsresurser. Det krävs också att länderna själva bestämmer sig för en politik som kan vinna tilltro. Detta är viktigt att påpeka, bl. a. i anslutning till den debatt som nyligen ägt rum om Etiopiens jordbrukspolitik och vårt samarbete på det området.

I den svenska biståndspolitikerna fäster vi stor vikt vid livsmedelsförsörjning och landsbygdsutveckling, särskilt vad gäller miljö, markvård och energi. Tyngdpunkten ligger inom landprogrammen, men insatser görs också utanför programlandskretsen och inom andra anslagsposter för bilateralt samarbete. Därtill ger Sverige ett omfattande stöd till FN-organens verksamhet inom miljö och jordbruksområdet.

För att stimulera till ytterligare insatser på dessa områden planerar vi nu att inbjuda till en nordisk konferens i Stockholm om miljöfrågorna i tredje

världen, om de biståndsinsatser som görs och vad som ytterligare behöver göras. Till konferensen kommer vi att inbjuda miljöorganisationer, folkrörelser och statliga institutioner i Norden.

Regeringen har tagit initiativ till ett långsiktigt forskningsprogram på skogs- och miljöområdet. Behovet av kunskap om miljöförhållandena i u-länderna är stort samtidigt som möjligheterna att bedriva forskning där är små.

Vid FN:s extra generalförsamling om Afrika som hålls om en dryg månad kommer vi från svensk sida att framhålla miljöaspekterna för att få till stånd en framtidsinriktad utveckling i u-länderna.

Fru talman! Majoriteten av världens kvinnor lever i en mycket utsatt situation, en situation som på många håll förvärrats genom den ekonomiska krisen. I u-länder har kvinnor ofta huvudansvaret för familjens överlevnad och bär upp produktionen av livsmedel.

Erfarenheten visar att bistånd till kvinnor får god spridningseffekt och når viktiga målgrupper för det svenska biståndet. Genom ett särskilt handlingsprogram för ett kvinnoinriktat bistånd söker vi i samarbete med mottagarländerna bidra till att stärka kvinnors deltagande i utvecklingsprocessen och att förbättra deras ställning i produktionen och i samhället.

Vid sidan av livsmedelsförsörjningen och miljöförstöringen är en av de mest akuta frågorna i dag u-ländernas skuldsituation. Skuldproblemen i många u-länder är av en sådan omfattning att de utgör ett direkt hot mot ländernas utveckling och mot meningsfullt biståndsarbete.

På mindre än ett årtionde har u-ländernas skulder nästan femdubblats och uppgår till 7 000 miljarder kronor. Skuldländerna tvingas avsätta nästan en fjärdedel av sina exportintäkter för skuldåterbetalningar. I vissa länder, t. ex. flera av de allra fattigaste, är denna siffra ännu högre. Penningströmmarna är större från än till u-länderna. Tredje världen har blivit en nettoexportör av kapital till de rikare länderna.

I den svenska biståndspolitik som går det inte att bortse från u-ländernas växande skuldbörda. Innevarande budgetår anvisas därför 400 milj. kr. av svenska biståndsmedel för att hjälpa länder med akuta betalningsbalansproblem. Regeringen beslutade förra veckan att av dessa medel anslå 350 milj. kr. till Moçambique, Tanzania, Vietnam och Zambia.

Under det senaste året har vi noterat en ökad internationell insikt om allvaret i tredje världens skuldsituation. För 1986/87 räknar vi därför med att stödja insatser inom ramen för internationellt samordnade aktioner. Avsikten är att det nya stödet i första hand skall användas för gemensamma aktioner med andra industriländer och internationella biståndsorgan. Ett viktigt första steg för att genomföra en sådan internationell strategi var Världsbankens och Valutafondens möten i förra veckan i Washington.

Jag konstaterar med glädje, fru talman, att det i riksdagen finns en stor uppslutning kring målsättningen att Sverige bör göra insatser för att lindra u-ländernas skuldbörda, även om vi har olika åsikter om hur det skall ske.

Att främja en demokratisk utveckling är ett av de fyra biståndsmålen och intar en central plats i biståndssamarbetet. Demokrati och mänskliga rättigheter är dock långt ifrån självklara inslag i många u-länder.

Att utveckla demokrati är en tidskrävande process. Denna insikt får

emellertid inte minska våra ansträngningar att aktivt och medvetet finna former för ett samarbete som bidrar till utveckling i demokratisk riktning.

Det folkliga inflytandet är kärnan i den process som leder till demokratisering. Våra biståndsinsatser bör utformas så att de underlättar människors möjligheter att ta del i och påverka samhällsutvecklingen. Den svenska regeringen kommer med kraft att betona demokratimålet i den fortsatta biståndsdialogen.

I de flesta mottagarländer stöder Sverige insatser som särskilt är inriktade på att främja en demokratisk utveckling. Stöd ges exempelvis till uppbyggnaden av demokratiska förvaltningssystem, valförberedelser, kommunalt självstyre, fackföreningsrörelser, kooperativ verksamhet och massmedier. Därtill kommer utbildningsinsatser av olika slag.

Jag anser att vi mer konsekvent bör inrikta de svenska biståndsprojekten mot ökat folkligt engagemang och deltagande. Inom landsbygdsutveckling, inom miljö- och markvård och inom utbildningssektorn har erfarenheten visat att befolkningens engagemang varit en förutsättning för framgång.

Vi bör sträva efter att inom olika biståndsprojekt utveckla arbetsmetoder som är baserade på delaktighet och beslut i demokratiska former.

Det är regeringens bestämda strävan att genom biståndsarbete främja demokrati och värna mänskliga rättigheter.

Det humanitära biståndet har ökat kraftigt under senare år. Denna biståndsform är ett konkret uttryck för insatser till människor vars mänskliga rättigheter allvarligt kränks. Genom denna form av bistånd ger vi hjälp till offer för apartheidsystemet i Sydafrika och till dem som utsätts för politiskt förtryck i Latinamerika. Det är vidare ett stöd till folkliga rörelser som arbetar mot förtryck och för demokrati.

Det är en moralisk plikt för Sverige att på olika sätt verka för att Sydafrikas apartheidpolitik upphör. Genom sanktionspolitik, humanitärt bistånd till befrielseströrelserna och bistånd till utsatta länder i regionen stödjer vi en övergång till majoritetsstyre.

Den destabiliseringspolitik som Sydafrika bedriver mot sina grannstater har på senare tid trappats upp. Syftet är att tvinga in länderna i ett ekonomiskt beroendeförhållande till Sydafrika. Destabiliseringspolitiken har försvårat uppbyggnaden och utvecklingen av de fria staterna i södra Afrika.

I detta läge är det svårt att genomföra långsiktiga biståndsinsatser. Genom destabiliseringspolitiken vill Sydafrika skrämja bort biståndsgivarna. Jag anser att det är viktigt att vi inte faller offer för detta hot, utan anpassar biståndet till de förutsättningar som råder. Biståndet till det hårt utsatta Moçambique är ett exempel på sådan anpassning.

En stor del av det bilaterala biståndet – drygt 40 % – går till länderna i södra Afrika.

För några månader sedan gjorde de nordiska länderna en överenskommelse med länderna i södra Afrika, de s.k. SADCC-staterna, om vidgat ekonomiskt och kulturellt samarbete. Ytterst syftar detta, liksom det övriga biståndet till SADCC-länderna, till att göra dessa mindre beroende av Sydafrika, såväl politiskt som ekonomiskt.

Fru talman! De biståndsenlagerade organisationerna har haft avgörande

betydelse för biståndsviljans framväxt och fortsatta förankring i vårt land. Erfarenheter genom åren visar enskilda organisationers goda förmåga att förmedla bistånd.

Denna positiva syn på enskilda organisationers biståndsverksamhet innebär att det är naturligt att öka anslagen.

Anslagstillväxten bör dock ske i sådan takt att organisationerna också fortsättningsvis kan göra goda insatser och samtidigt behålla sin egenart. Detta bör även kunna ske inom den utökade ram som utrikesutskottet nu föreslår.

Jag vill framhålla att det är min avsikt att öka anslaget till biståndsverksamhet genom enskilda organisationer också under kommande år för att uppnå nivån 500 milj. kr.

Ett grundläggande drag i Sveriges utrikes- och biståndspolitik är det starka stödet till de internationella organisationernas biståndsverksamhet. I viktiga organ som FN:s utvecklingsprogram UNDP, FN:s flyktingkommissarie UNHCR, och FN:s barnfond UNICEF tillhör Sverige de största bidragsgivarna.

Det arbete som FN utför för att lösa politiska tvister överskuggar ofta i den allmänna debatten FN:s roll på utvecklingsområdet. Det finns därför anledning att understryka FN:s och fackorganens omfattande arbete för u-ländernas utveckling.

För många människor i u-länderna står FN för något mycket konkret och är en viktig del i deras dagliga liv då det gäller att förbättra t. ex. utbildningen, hälsovården och livsmedelsförsörjningen.

Det tekniska bistånd som finansieras genom FN:s utvecklingsprogram UNDP bidrar till att bygga upp de institutioner och de kunskaper som behövs för att u-länderna skall kunna tillgodogöra sig kapitalinvesteringar. Inte minst den ekonomiska kris som Afrika nu genomgår gör att sådant bistånd är mycket angeläget.

Den verksamhet som FN:s barnfond UNICEF bedriver till förmån för barn och mödrar har nått goda resultat. Minst en miljon barn har räddats till livet under 1985 tack vare ett idogt arbete särskilt av UNICEF genom vaccinering mot infektionssjukdomar och behandling av diarréer. Barnen drabbas först och hårdast av följderna av ekonomisk nedgång, av fattigdom och underutveckling. UNHCR, FN:s flyktingkommissarie, har de senaste åren tvingats mångdubbla sin verksamhet. Antalet flyktingar i världen har ökat från några miljoner för tio år sedan till 12 miljoner i dag. 95 % av flyktingarna befinner sig i u-länder.

Det akuta hjälpbehovet har under senare år varit mycket stort, och de svenska bidragen har ökat avsevärt. I dag går en halv miljard kronor av det svenska biståndet till flyktingstöd i någon form.

En av de främsta orsakerna till flyktingströmmarna är krig, dvs. väpnade konflikter mellan eller inom länder. Ett exempel på detta är Sovjets invasion i Afghanistan, vilken tvingat närmare 3 miljoner afghaner att fly till Pakistan.

Internationella utvecklingsfonden, IDA, är de fattigaste u-ländernas viktigaste källa för utvecklingsfinansiering. Mer än 90 % av IDA:s utlåning går till de fattigaste u-länderna. Dessa länders skuldproblem och behov att genomföra anpassningsåtgärder för att lägga grunden för en återupptagen

och uthållig tillväxt kräver ökad utlåning på mjuka villkor av det slag som IDA lämnar. Det är därför angeläget att de förhandlingar som nu pågår om en ny påfyllnad av IDA:s resurser ger sådant resultat att IDA kan öka sin utlåningsverksamhet. Från svensk sida verkar vi nu aktivt för att IDA:s nästa påfyllnad skall leda till att utlåningen kan ökas.

För att nå goda resultat med det multilaterala biståndet krävs att alla industriländer, och då inte minst de största, stöder de internationella organisationerna i en omfattning som svarar mot dessa länders ekonomiska förutsättningar. Den nya, kraftigt åtstramande amerikanska budgetpolitiken hotar bidragen till de internationella biståndsorganisationerna. Detta kan medföra stagnation eller t. o. m. nedskärning av viktig biståndsverksamhet.

Fördelningen mellan givarländerna av bidragen till de internationella biståndsorganisationerna, som redan är otillfredsställande, riskerar att bli än mer ojämn, vilket kan leda till att ännu större krav ställs på de små givarländerna.

Vårt starka stöd till multilaterala organisationer är inte okritiskt och förbehållslöst. Den kritik som ibland riktas mot de internationella organisationernas bistånd på grund av bl. a. deras byråkrati och omständliga arbetsmetoder måste tas på allvar.

Från svensk sida försöker vi angripa dessa frågor konstruktivt, t. ex. genom att utvärdera de internationella organisationernas arbete och söka kartlägga deras möjligheter och begränsningar. Därigenom hoppas vi få underlag till förslag om förbättringar som kan stärka dessa organisationers effektivitet och förtroende.

Det är genom en kombination av fortsatta betydande multilaterala bidrag och pragmatiska reformförslag som Sverige kan bidra till att utvecklingssamarbetet inom ramen för de internationella organisationerna förstärks.

Fru talman! Inom biståndspolitik ställs vi inför många av mänsklighetens ödesfrågor. U-ländernas problem innebär stora utmaningar inför framtiden.

Under den senaste tiden har många av tredje världens ledare uttalat uppskattning för det svenska folkets solidaritet och den förda svenska politiken.

Detta bör sporra oss att med än större kraft arbeta för en ambitiös biståndspolitik.

Anf. 22 MARGARETHA AF UGGLAS (m) replik:

Fru talman! Biståndsministerns anförande innehåller många positiva inslag, och det är glädjande att höra demokratimålet betonas. Så var inte fallet för bara ett par år sedan när riksdagen fick en budgetproposition som inte innehöll ett ord om detta biståndspolitiska mål.

Men anförandet väcker också frågor. Om nu miljö- och markvärd är så viktigt som biståndsministern säger, varför går då inte regeringen oppositionen till mötes och bejakar en stor satsning på detta område? Jag förstår inte det.

Biståndsministern talar om ett kvinnoinriktat bistånd. Det är alldeles utmärkt. Men jag måste då be biståndsministern att se till att de kvinnor som vill får lämna skogen i Vietnam, de kvinnor som arbetar där för att förse Bai

Bang med råvara. Och försök också att göra någonting för kvinnorna vid Bai Bang-fabriken. Även deras hälsoläge är mycket svårt. Det finns en rapport som berättar om detta och som heter Kvinnors liv och arbete vid Bai Bang.

När det sedan gäller de enskilda organisationerna är det glädjande att biståndsministern nämner de 500 miljonerna, men detta måste vara bara ett etappmål. Jag hoppas att biståndsministern är ense med oss på den punkten att detta enbart är ett etappmål och inte ett tak.

Anf. 23 RUNE ÅNGSTRÖM (fp) replik:

Fru talman! Jag vill också uttrycka en uppskattning av andan och innehållet i biståndsministerns tal. På de flesta punkter är jag som representant för folkpartiet beredd att skriva under på vad biståndsministern anförde. Jag vill särskilt apostrofera biståndsministern i det hon sade om ökningen av biståndet till de enskilda organisationerna för att komma upp till nivån 500 milj. kr. Det är utmärkt, och jag kan försäkra biståndsministern att vi i folkpartiet har försökt att få s-ledamöterna i utskottet att göra samma uttalande.

Men det finns en mörk punkt, och det är när biståndsministern återigen upprepar att den svenska regeringen står fast vid målet att anslå 1 % av bruttonationalinkomsten för bistånd. Låt mig ta upp ett "förståndsresonemang" med biståndsministern. Detta sade ni förra året också, men det hindrade inte regeringen att för innevarande år bryta löftet. Ni måste förstå oss när vi frågar vad det är som hindrar att regeringen bryter löftet igen. Ni måste förstå att hur gärna vi än vill sätta tilltro till socialdemokraternas uttalande vilja att hålla enprocentsmålet så har regeringens agerande i biståndspolitikerna 1983 och 1985 gjort att vi har svårt att tro vad regeringen försäkrar. Det har skett ett klart löftesbrott, och det enda som kan restaurera det förtroendet hos mitt parti, och jag skulle tro hos en bred opinion, är att regeringen redan innevarande år i kompletteringspropositionen korrigerar det hela så att man verkligen lägger till dessa 280 milj. kr. Jag har i tidigare anföranden talat om och påpekat de stora behov som finns och den användning som dessa 280 milj. kr. har i biståndsverksamheten. Det är en betydande hjälpinsats som kan göras med dessa pengar.

Anf. 24 GUNNEL JONÄNG (c) replik:

Fru talman! Jag har med glädje och intresse lyssnat på biståndsministern, och det finns mycket i biståndsministerns tal som är positivt och som jag i långa stycken kan ställa upp på. Jag tycker att detta lovar gott för det framtida samarbetet mellan oss alla som är engagerade i biståndsarbetet.

Biståndsministern säger nu att enprocentsmålet ligger fast. Sanningen är, som jag har framhållit här tidigare, att regeringen i efterhand urholkar enprocentsmålet genom indragningen av de 280 miljonerna till statsverket. Den urholkningen kan genomföras med stöd av moderaterna och vpk här i riksdagen.

Om biståndsministern utan att tumma på sanningen skall kunna tala om att enprocentsmålet uppnås måste det göras en förstärkning med 280 miljoner av biståndsbudgeten. Jag vill direkt fråga biståndsministern, om biståndsministern är beredd att i den kommande kompletteringspropositionen föreslå ett

tilläggsanslag på 280 milj. kr. till biståndsverksamheten.

När det gäller betalningsbalansstödet noterar jag att 350 milj. kr. nyligen har gått till vissa u-länder och att de tas av det anslag på 400 milj. kr. som finns för innevarande budgetår men som vi i centern i fjol motsatte oss. Stödet till dessa u-länder är inte något särskilt bra stöd. Det skall användas för att betala skulder till den svenska staten, och det har därmed ingen riktig biståndspolitisk motivering. Men jag utgår ifrån att det framtida stöd som vi kommer att fatta beslut om här i dag får en annan inriktning. Biståndsministern framhöll i sitt anförande att det skall användas för aktioner gemensamt med andra industriländer och internationella biståndsorgan. Utskottet betonar också ytterligare den biståndspolitiska motiveringen för stödet. Jag utgår ifrån att det kommer att bli av betydelse för framtiden när det gäller att lätta på u-ländernas skuldbörda.

Anf. 25 Statsrådet LENA HJELM-WALLÉN:

Fru talman! Jag vill först tacka för de uppskattande orden när det gäller innehållet i mitt anförande. Jag tycker också att dagens biståndsdebatt karakteriseras av stor enighet kring de övergripande frågorna. Den enigheten är naturligtvis en styrka för oss i internationella sammanhang. Den relativa enigheten i riksdagen bärs också upp av en stor uppslutning av det svenska folket kring insatser för internationell solidaritet – det gäller inte minst ungdomen.

I fråga om biståndets omfattning står dock moderaterna för en kraftigt avvikande uppfattning genom att de förespråkar en lägre volym än 1 % av bruttonationalinkomsten och vill minska biståndsramen med 750 milj. kr., med de negativa konsekvenser det får för biståndsverksamheten. Någon egentlig debatt vill moderaterna inte ha i denna fråga. Man väljer då hellre att ägna sig åt kritik av inre förhållanden i enskilda mottagarländer och att ställa krav på biståndets förmåga att främja t. ex. demokratimålet.

Till detta vill jag då säga att visst är det ett svårt arbete för oss att verka i demokratimålets anda. Det finns i ett stort antal länder allvarliga brister i demokratin, och det förekommer övergrepp mot mänskliga fri- och rättigheter. Men jag hävdar bestämt att vi genom vårt utvecklingssamarbete kan främja demokratin och värnet av mänskliga rättigheter.

Förra året kunde vi t. ex. konstatera oacceptabla förhållanden för skogsarbetarna i Vietnam, något som Margaretha af Ugglas åter tar upp i debatten. Moderaterna krävde då och kräver fortfarande att Sverige skall lämna dessa skogsarbetare åt sitt öde. Regeringen har valt en annan väg, nämligen att i förhandlingar kräva förbättringar för dessa arbetare. Vi kan nu efter ett år av hårt arbete och många diskussioner se avsevärda framsteg. ILO har t. ex. i förra veckan i ett utlåtande sagt att skogsarbetarna i Vien Phu nu i många avseenden fått det bättre än skogsarbetare i andra delar av Asien samt att dessa förbättringar kommit till stånd mycket snabbt.

Med detta har jag inte sagt att allt står väl till. Mycket återstår att göra för att få dessa människors liv mer drägligt. Men det visar att vi genom samarbete och dialog kan nå resultat och framsteg. Att ta avstånd från problemen, vilket är innebörden av moderaternas politik, kan däremot inte vara skogsarbetarna till någon hjälp.

Det som ibland skiljer oss från moderaterna i synen på demokrati och mänskliga rättigheter i biståndet är att vi i första hand vill främja dessa mål genom tålmodigt och långsiktigt arbete till värn för dem som drabbas. Moderaterna har en tendens att i stället använda demokratimålet som ett medel att snabbt minska och stoppa bistånd till människor i vissa länder. Moderaterna är samtidigt det enda parti som vill minska det totala biståndet. Måhända kan det se noblare ut att motivera denna nedskärning med vad man vill uttrycka om värn av mänskliga rättigheter. Att avstå är emellertid någonting helt annat än att bistå.

Jag tycker det är viktigt att betona att vi är överens om demokratimålet. Det är också viktigt att den svenska regeringen, riksdagen och våra myndigheter i den biståndsdialo g de har med mottagarländerna framför vad som ligger i detta biståndsmål.

Jag bedömer det också så att vi är eniga i sak vad gäller miljöfrågornas handläggning inom biståndspolitik en. Vi skall göra omfattande insatser för miljö- och markvård i tredje världen.

I de flesta programländer stöds verksamhet för mark- och miljövard. Bara i Indien uppgår det årliga beloppet för markvård och skogsbruk till 100 milj. kr. Miljöbistånd utgår med betydande belopp även under andra anslagsposter än inom landprogrammet, t. ex. inom katastrofbiståndet och naturligtvis genom ett omfattande stöd till de internationella organisationernas miljö- och markvårdsverksamhet. Totalt uppgår de svenska insatserna för miljö- och markvård till mer än 300 milj. kr. Om också insatser på energiområdet räknas in rör det sig om över 900 milj. kr. Mot den bakgrunden tycker jag att diskussionen om huruvida det skall finnas en särskild anslagspost för mark, miljö och energi är mindre väsentlig. Det betydelsefulla är att Sverige faktiskt gör biståndsinsatser av stor omfattning och god kvalitet inom områdena mark, miljövard och energi.

Fru talman! Svenskt bistånd har i alla år kännetecknats av att anslagna medel används för direkta biståndsinsatser. Detta kommer till uttryck i DAC:s statistik, där Sverige till skillnad mot många andra givarländer kan redovisa så gott som alla biståndsutbetalningar som rent bistånd enligt DAC:s kriterier.

Till det resonemang som Rune Ångström och Gunnel Jonäng har fört om enprocentsmålet vill jag bestämt säga att regeringsförslaget om att anslå 8 940 000 000 kr. för internationellt bistånd under budgetåret 1986/87 innebär just 1 % av vår bruttonationalinkomst. Det är alldeles otvetydigt att Sverige därmed upprätthåller enprocentsmålet.

Frågan huruvida regeringen har rätt att dra in ointecknade reservationer tilldrar sig en hel del uppmärksamhet. Jag noterar då utrikesutskottets uttalande i principfrågan, där man gör klart att enprocentsmålet är ett anslagsmål, inte ett utbetalningsmål. Om det inte går att utnyttja hela medelsramen, måste regeringen ha möjlighet att använda medlen på annat sätt, i första hand inom biståndsbudgeten naturligtvis. Men i sista hand kan det också bli fråga om att dra in uppkomna reservationer som inte intecknats i avtal eller som det inte finns planerad användning för.

Det är självfallet – och det här vill jag verkligen understryka – vår bestämda strävan att de anslagna medlen alltid skall användas för bistånd,

och det är min strävan att vi skall undvika stora ointecknade reservationer. Därför är det i dag glädjande att kunna meddela att utbetalningarna från biståndsbudgeten har ökat. Enligt de preliminära beräkningarna för 1985, som just färdigställts, uppgår utbetalningarna nu till 0,86 % av bruttonationalinkomsten. För min del ämnar jag arbeta för att denna positiva utveckling skall fortskrida.

Anf. 26 RUNE ÅNGSTRÖM (fp) replik:

Fru talman! Jag kan omöjligt vara nöjd med biståndsministerns förklaring till att man nu har dragit in 280 milj. kr. från föregående års anslag och lagt det på årets. Jag tycker att hederligheten kräver att biståndsministern erkänner att detta är ett mycket tveksamt förfarande.

Att man utifrån den här manipulationen skall kunna stå och fastslå gång efter annan att enprocentsmålet står fast, betraktar jag som klart oriktigt. Det kan inte på något sätt stärka regeringens och biståndsministerns ställning bland de andra riksdagspartierna, något som jag förutsätter kan vara ett värde i sig för en regeringsledamot.

Vi upplever detta som en klar manipulation med biståndsmedlen, och vi anser att regeringens anslag i år är 280 milj. kr. för litet för att man skall komma upp till enprocentsmålet. Vi vägrar att godkänna att dessa reserverade medel överförs till årets budget.

Det är också klart att dessa 280 milj. kr. har en omedelbar användning i de olika biståndsprojekt som är i gång. Det har varit enbart en tidsfråga, och i det här fallet har ju regeringen i tidigare deklarationer under tidigare år klart sagt ifrån att man kan tolerera reservationer på grund av svårigheterna i planläggningen och genomförandet av projekt då det gäller biståndsarbetet.

Anf. 27 MARGARETHA AF UGGLAS (m) replik:

Fru talman! Det finns en skillnad mellan socialdemokraternas och moderaternas besparingsförslag i fråga om biståndsanslaget. Vi redovisar våra anslag öppet för riksdagen, medan socialdemokraterna försöker dölja det man gör.

Jag kan inte se att våra besparingsförslag kommer att ha några som helst negativa konsekvenser för den biståndsverksamhet som Sverige bedriver. Trehundra miljoner från Vietnamanslaget är faktiskt ett framsteg för mänskliga fri- och rättigheter, ett framsteg för många människor som ser sina liv förstörda av den vietnamesiska ockupationen i Kampuchea t. ex. 400 milj. kr. till betalningsbalansstöd som inte avsätts – jag tror i själva verket att bara detta kommer att något minska de reservationer som vi annars skulle ha haft vid utgången av årsskiftet.

Livet blir mera drägligt, säger biståndsministern. Det är naturligtvis bra, men att återfå sin frihet, att återvända hem är ännu bättre. Sverige har en folkrättslig förpliktelse att motverka tvångsarbete i alla sammanhang.

Det är faktiskt så, biståndsministern, att det bara är ett enda land för vilket vi föreslår en avveckling av biståndet, och det är Vietnam. I övrigt vill vi just att Sverige skall engagera sig mera till förmån för de fattiga människorna genom att söka utarbeta ett bistånd som är mindre regimorienterat. Vi är övertygade om att våra omprioriteringar i själva verket är mera fattigdomsin-

riktade även i årets biståndsbudget än socialdemokratins; jag vill peka på det stora miljö- och markvårdsanslaget.

Vad vi nu behöver är just ett bistånd som bättre når de fattiga människorna, och därför måste vi komma från socialdemokraternas låsning till de stora landprogrammen och regimorienteringen.

Anf. 28 GUNNEL JONÄNG (c) replik:

Fru talman! Jag beklagar biståndsministerns upprepade utsaga om enprocentmålet. Här står vi och talar om situationen ute i världen, och vi är överens om att det är en svår verklighet som u-länderna lever i. Vi är medvetna om de ökande klyftorna mellan i-länder och u-länder men också inom u-länderna. Ändå är socialdemokraterna beredda att dra in dessa 280 milj. kr. till statsverket i stället för att låta dem tillfalla biståndsbudgeten och verka ute bland nödlidande och svältande människor.

Jag vill faktiskt på nytt vädja till biståndsministern att försöka att ännu en gång fundera över det här anslaget och se om det inte finns ett utrymme för det i kompletteringspropositionen. Det skulle, tycker jag, vara bra om så skedde, och då skulle vår trovärdighet inte urholkas som nu är fallet.

Det finns många reservationer och yttranden fogade till det här betänkandet, men jag vill till sist instämma i biståndsministerns ord att det trots allt är mer som förenar oss än som skiljer. Det finns hos de politiska partierna här i riksdagen ett gemensamt engagemang för biståndet som vi är beredda att följa upp, även om vi kan ha olika uppfattningar när det gäller metoderna.

Anf. 29 Statsrådet LENA HJELM-WALLÉN:

Fru talman! Jag vill börja med de indragna reservationerna, som här i debatten har framställts som någonting alldeles nytt. Så är dock inte fallet. Regeringar av olika partifärg har tidigare tillämpat just detta förfarande.

Man kan i och för sig ha förståelse för att en sådan åtgärd blir omdiskuterad, och därför vill jag ta tillfället i akt att understryka att jag i sakfrågan inte har någon annan åsikt än de talare som hävdar att biståndsramen skall användas fullt ut. För mig kommer det att vara en strävan att vi i framtiden skall försöka undvika stora, ointecknade reservationer.

Till Margaretha af Ugglas vill jag säga att jag tycker att det är att ställa debatten på huvudet när man hävdar att en minskning av vårt bistånd till Vietnam med 300 milj. kr. – det är alltså hela landramen – skulle vara något positivt för de människor i Vietnam som i dag får arbete och utkomst, hälsovård, papperstillförsel, utbildning osv. av det svenska biståndet.

Jag tycker också att Margaretha af Ugglas och andra som talar om regimorientering gör sig skyldiga till kraftiga överdrifter. Vår landprogrammeringsprincip är ju en princip som gör det möjligt för mottagarländerna att delta i och påverka planeringen av utvecklingssamarbetet. Och det är just det som möjliggör den hjälp till självhjälp, som Margaretha af Ugglas nämnde i sitt inledningsanförande. Förekomsten av landramar innebär inte att ett mottagarland mer eller mindre automatiskt tillförs resurser. Inom landramarna planeras olika insatser och projekt noga i samarbete mellan Sverige och mottagarlandet, och särskilt avtal sluts innan biståndsmedel betalas ut till projekt eller insatser. Inom systemet med landprogrammering har vi kunnat

visa en stor flexibilitet och det har funnits goda möjligheter att anpassa utvecklingsinsatserna till förändrade situationer.

Jag tror att det är uppfattningen i de länder vi arbetar tillsammans med, och det är också uppfattningen i internationella organisationer, som har studerat vårt bistånd.

Förste vice talmannen anmälde att Rune Ångström, Margaretha af Ugglas och Gunnel Jonäng anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 30 STEN STURE PATERSON (m):

Fru talman! Riksdagen beslöt 1968 att 1 % av BNP varje år skulle avsättas till u-landsbistånd. Det är en målsättning som kvarstår, dock med den förändringen att BNI skall utgöra grund för beräkningen enligt riksdagsbeslut 1980.

I den svenska biståndsdebatten intar frågan om enprocentsmålets upprätthållande en mycket central ställning. Vi har märkt det i dagens debatt. Målets uppfyllande har givits en angelägenhetsgrad som medfört att debatten blivit ensidigt koncentrerad till anslagsbeviljningen. Mindre uppmärksamhet har kommit att ägnas åt, hur stor del av anslaget som under resp. år har kommit till användning, dvs. utbetalats. Relationen anslag-utbetalning belyser i hög grad effektiviteten i vårt biståndsarbete. När utbetalningen understiger årsanslaget uppstår en reservation. Ju större reservation, desto större anledning finns att analysera bakomliggande orsaker.

En reservation, särskilt om den ökar år från år, vittnar om att ambitionen är större än förmågan. Planeringen av en insats har fått en så optimistisk utformning att den vid mötet med verkligheten visat sig vara ogenomförbar inom beräknad tid. Detta kan sedan bero på otillräcklig kunskap om rådande förhållanden i mottagarlandet, resp. bristande administrativ kapacitet hos eller inre oroligheter i mottagarlandet.

Reservationernas utveckling under de senaste sju åren inom C 1 Bidrag till internationella biståndsprogram och C 2 Bilateralt utvecklingsarbete framgår av en tabell, som jag försöker att visa med hjälp av tekniken.

Tabellen visar, herr talman, hur reservationerna under C1 ökat från 1 426 milj. kr. 1978/79 till 2 992 milj. kr. 1984/85, dvs. en ökning med 110 % på sex år, tämligen jämnt fördelat med 15–20 % per år.

Inom C2-anslaget är bilden av reservationernas förändring något annorlunda. Från 1978/79 års belopp på 763 milj. kr. når de 1981/82 upp till 1 705 milj. kr., en ökning med 123 % på tre år motsvarande 15–40 % per år. Fr. o. m. 1982/83 sker en viss minskning av reservationerna, från 1 581 milj. kr. till 1 450 milj. kr. 1984/85. Mycket talar för att denna sjunkande trend till stor del hänger samman med ett ökat utnyttjande av importstödet, vilket sammanlagt omfattar drygt 40 % av det landinriktade biståndet. Varje förändring i importstödet utnyttjandegrad får därför stark genomslagskraft på reservationernas storlek.

Summan av reservationerna inom C1 och C2 visar en obruten stegring från 2 189 milj. kr. 1978/79 till 4 442 milj. kr. 1984/85. Sistnämnda år hade totalt för C1 och C2 anvisats 6 056 milj. kr. Även om 2,5 miljarder av reservatio-

nera 1984/85 avser skuldsedlar till IDA och några internationella utvecklingsbanker, kvarstår dock ca 30 % som oförbrukade medel.

Genomgången visar att mycket stora pengar ligger outnyttjade år efter år. Då hjälper det föga biståndsländerna om Sverige rent tekniskt anslår 1 % av BNI per år. Skälen är starka för att ägna skärpt uppmärksamhet åt problemet hur anslagna medel snabbare skall kunna sättas i arbete. Bättre samordning mellan planering och verkställighet bör ge ökade möjligheter att föra tidpunkten för anslagsbeviljningen närmare in på genomförandeskedet. Initiativ i denna riktning bör tas av regeringen för att därmed öka effektiviteten i vårt biståndsarbete.

En vanlig förklaring till uppkomna reservationer är att de hänger samman med större flerårsprojekt. Vid sådana kan utbetalningarna, beroende på arbetets fortskridande, lätt komma att förskjutas från ett år till ett annat. Av sammanställningen i en annan tabell som nu visas i kammaren framgår att förskjutningen genomgående sker framåt i tiden och hos övervägande antal länder med från år till år ökande belopp.

Herr talman! I den tabell 2 som nu visas på kammarens bildskärm redovisas hur reservationerna utvecklats under de sex åren 1979/80 – 1984/85 för ett antal programländer och verksamhetsområden. Nästan genomgående visar reservationerna en med varje år tilltagande ökning. Anmärkningsvärt stora reservationer finner vi hos länder som Angola, Bangladesh, Indien, Kenya, Laos, Lesotho, Tanzania och Zimbabwe samt för posterna regionala insatser, humanitärt bistånd till södra Afrika, katastrofer samt försöksverksamhet och metodutveckling. När dessa reservationer adderas till det nya årets anslag, vanligen uppräknat i förhållande till föregående år, blir totalsumman så stor att den ej kommer att kunna utnyttjas till fullo. Nya reservationer uppstår, helt enligt vad som påvisas i tabellerna 1 och 2. Det kan noteras att det finns reservationer för enskilda länder som t. o. m. är större än resp. årsanslag.

När moderata samlingspartiet för sex år sedan förde in reservationerna i den biståndspolitiska debatten blev vi hårt kritiserade och beskyllda för att sakna solidaritet med den tredje världen. Den föregående redovisningen blottlägger hur ogrundad denna beskyllning varit. De ständigt stigande reservationerna vittnar om att till problemen i vår biståndsverksamhet hör inte bristen på pengar. Detta har upprepade gånger påtalats i denna kammare av Margaretha af Ugglas. ävensom nu i vår till betänkandet fogade reservation nr 2.

Verklighetens klarspråk utpekar helt andra orsaker. Dit hör att anslagstidpunkt och nivå ligger långt före planeringsarbetet och genomförandestadiet. En bättre koordinering mellan dessa olika stadier är enligt moderat uppfattning en starkare yttring av solidaritet med u-länderna än att till dessa anslå pengar som ligger outnyttjade år efter år.

Herr talman! Mot bakgrund av nu redovisade fakta föreslår vi moderater ett i förhållande till propositionen med 555 milj. kr. sänkt anslag till programländerna. Av dessa har Vietnam fått hela sitt anslag på 300 miljoner struket av skäl som anförs i den moderata reservationen nr 21. Återstående 255 milj. kr. fördelar sig på 13 länder, av motiv och till belopp som redovisas i våra reservationer 17, 18, 25 och 27. Med ianspråktagande av från tidigare år

outnyttjade medel kommer inget av dessa länder att behöva uppleva någon sänkt biståndsaktivitet.

Av gjorda inbesparingar på programländerna med 555 miljoner föreslår vi moderater nya resp. höjda anslag inom C2 på sammanlagt 205 milj. kr. Härav avsätts 150 miljoner till en återinrättad anslagspost för miljö, markvård och energi. I en för moderaterna, folkpartiet och centern gemensam reservation nr 46 redovisas bakomliggande skäl för denna begäran. Medan moderaterna och folkpartiet i reservation nr 47 föreslår ett anslag på 150 miljoner, äskar centern i motion nr 48 ett till 294,5 miljoner höjt belopp.

Herr talman! Svensk och internationell utvecklingshjälp befinner sig i en brytpunkt. Gjorda erfarenheter har gjort att tron förbleknat på generellt gällande, snabba framgångar. En ny insikt har vuxit fram – uppgiften att hjälpa de fattiga folken till en bättre framtid är tidskrävande och måste bygga på ett väl utarbetat och långsiktigt planeringsunderlag. En central ställning intar här arbetet på att bevara och utveckla markens produktivitet. Avgörande för en framgång inom detta fält är att finna den för mänsklighetens fortbestånd nödvändiga balansen för vattencykeln, koldioxidcykeln, syrecykeln, kväve- och fosforcykeln m. fl. Alla har till sina funktioner global räckvidd, de står i ett ömsesidigt beroendeförhållande samt är högst påverkbara av människans aktiviteter.

Ett effektivt, väl underbyggt, långtidsplanerat bistånd kräver ökad forskning och en, systematiskt uppbyggd, stark samordning av alla länders biståndsinsatser. I särskilt hög grad gäller detta inom sektorn miljö, markvård och energi, inbegripet kampen mot ökenspridning. Denna sektor tilldrar sig ett alltmer koncentrerat intresse och därmed ökade anslag såväl på det internationella fältet som från svensk sida. Propositionens förslag om ökade forskningsmedel på 50 miljoner till SAREC är ett bevis härpå. Det är att beklaga att denna utveckling ej har observerats av socialdemokraterna och att de framhärdar i att motsätta sig inrättandet av en särskild anslagspost för miljö, markvård och energi.

De frambrutande nya strömningarna i biståndsdebatten har två särpräglade och mot varandra brytande egenskaper: framtidens bistånd måste vara mera flexibelt än dagens, samtidigt som det följer en konsekvent linje. Motsättningen är dock skenbar, då flexibiliteten hör hemma i det kortsiktiga perspektivet och konsekvensen i det långsiktiga.

I reservation nr 7 hemställer vi tillsammans med centern om en biståndspolitisk utredning. I reservationen framhålls "en rad inre och yttre omständigheter som tillsamman tagna har ändrat förutsättningarna för vårt bistånd på flera väsentliga punkter". Att så är fallet återspeglas inom en rad områden i detta betänkande. Låt oss ta fasta på några av dem: reservationerna av biståndsmedel, landprogrammering och/eller projektbistånd, effektivare bistånd och därav följande krav på mottagarlandet, kontroll av importstödet användning, katastrofhjälpens innehåll, miljö, markvård och energi, betalningsbalansstöd, demokratiutveckling samt fördelningen mellan multilateralt och bilateralt bistånd.

Gemensamt för alla är att de står under debatt därför att de omfattar problem som kan bearbetas endast genom samordning och samverkan inom helhetssynens ram. Därmed är också förutsättningarna givna för program-

uppläggnin inom såväl det kort- som det långsiktiga tidsperspektivet. För att utveckla denna helhetssyn är en biståndspolitisk utredning nödvändig.

Avslutningsvis, herr talman, yrkar jag bifall till samtliga reservationer som moderata samlingspartiet ställt sig bakom och i övrigt till utskottets förslag.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 31 AXEL ANDERSSON (s):

Herr talman! Som utskottets ordförande redogjorde för i början av dagens biståndsdebatt har vi försökt dela upp det väldiga ämnet svensk biståndspolitik inom den socialdemokratiska gruppen i utrikesutskottet. På min lott har därvid fallit Afrika och de reservationer från oppositionen som är knutna till vårt bistånd i Afrika.

Totalt sett intar Afrika en central plats i den svenska biståndspolitiken. Så har det varit sedan vi började bedriva biståndspolitik från svensk sida. Det var på denna kontinent som de första trevande biståndsinsatserna inleddes. Det är också i Afrika som de största svenska bilaterala biståndsinsatserna görs i dag, och det är på denna kontinent som de flesta svenska programländerna finns.

Under århundraden led Afrika under kolonialt förtryck och utsugning. Ursprungsbefolkningen tvingades av de olika kolonialmakternas herrar att bli andra klassens medborgare, utan möjlighet till ett människovärdigt liv och också utan möjlighet att påverka sin situation. Miljoner svarta blev fåtalet vitas tjänare och slavar.

Befrielsen från detta ok skedde för merparten av Afrikas länder för bara några få decennier sedan. Jag tror att det är viktigt när vi diskuterar dagens situation att vi håller i minnet den historia som finns bakom. Jag tror, herr talman, att det är nödvändigt att ha ett perspektiv. Men ännu härskar förtrycket i delar av Afrika. Jag syftar naturligtvis på södra Afrika – Sydafrika och Namibia. En fredlig lösning synes där alltmer avlägsen.

Problemen i dagens Afrika är många och stora. Tidigare i debatten har biståndsministern redogjort för dem. Jag kan därför fatta mig kort. Jag nöjer mig med att visa på de största problemen. Svälten och umbäranden som beror på naturens nycker är ett. Den snabba befolkningstillväxten är ett annat. Sydafrikas brutala apartheidpolitik är ett hot mot hela Afrikas framtid. I problemens spår följer arbetslöshet, fattigdom och orättvisor för människorna.

Men ändå, herr talman, är Afrika möjligheternas kontinent. Afrika har väldiga inneboende resurser som om de frigörs ger möjlighet till en ljusare framtid för dess befolkning. Det är i detta perspektiv som de svenska biståndsinsatserna skall ses.

Utskottets majoritet delar regeringens bedömning när det gäller storlek och fördelning av det bilaterala och humanitära biståndet till Afrika, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till propositionen och till utskottets hemställan i denna del.

Till det avsnitt i utrikesutskottets betänkande 1985/86:15 om internationellt utvecklingssamarbete som berör Afrika har fogats elva reservationer.

Jag avser att kort kommentera dessa utifrån utskottsmajoritetens ställnings- tagande.

Det skall redan nu sägas att några asiatiska länder – Laos och Indien – trängt sig in i detta afrikanska block. Men jag vill bestämt påstå, herr talman, att det inte beror på bristande geografiska kunskaper hos mig utan det beror uteslutande på reservationernas konstruktion.

Herr talman! Låt mig börja med reservation 17 där moderaterna föreslår att landramen för Angola sänks med 5 milj. kr. för nästa budgetår och att ramen för Moçambique förblir oförändrad, dvs. 270 milj. kr. Det motiv som anförs är de svårigheter som biståndsarbetet utsätts för på grund av de väpnade konflikterna i dessa båda länder. Utskottets majoritet – som stöder propositionens förslag – anser att Sydafrikas aggressiva våldshandlingar mot och i de båda länderna i stället ytterligare motiverar ett vidgat svenskt engagemang. Därför hälsar jag och den socialdemokratiska gruppen i utrikesutskottet och jag tror också en stor majoritet av denna kammars ledamöter med glädje den information som biståndsministern för bara några dagar sedan gav om ett ökat och särskilt stöd till de s. k. frontstaterna. Naturligtvis skall det svenska biståndsarbetet ske med hänsyn tagen till biståndsarbetarnas trygghet och säkerhet.

Beträffande Laos motiveras det lägre anslaget med den besvärliga säkerhetssituationen, som enligt reservanterna gör det svårt för det svenska biståndsarbetet att fungera effektivt. Utskottsmajoriteten anser icke detta vara skäl nog för en sänkning av biståndsanslaget till Laos, varför vi föreslår avslag på även denna del av den moderata reservationen nr 17.

Moderaterna föreslår sänkt medelsram också när det gäller Zimbabwe. I reservation nr 25 motiverar man det med att utvecklingen lett till att respekten för de demokratiska fri- och rättigheterna successivt avtagit de senaste åren. Detta är inte riktigt med sanningen överensstämmande. Majoritetspartiet i Zimbabwe har det senaste året haft allt tätare kontakter med oppositionen, och en politisk dialog har inletts som ger oss förhoppningar om att den tidigare konfrontationen i Zimbabwe är på väg att ersättas av mera demokratiska former för umgänge.

Utskottsmajoriteten vänder sig också mot det moderata synsättet att vårt bistånd skall användas som påtryckningsmedel för en av givaren ensidigt utstakad utvecklingsprocess. Detta har diskuterats livligt tidigare i dag i debatten; låt mig bara konstatera att i reservationerna finner man exempel på det moderata synsättet. Låt mig, herr talman, påvisa att vårt bistånd till Zimbabwe är inriktat på att bidra till en demokratisk utveckling. Våra biståndspolitiska mål skall uppfyllas. Bl. a. skall biståndet främja en social och ekonomisk utveckling i de länder som mottar vårt bistånd. Ett annat viktigt syfte med biståndet just till Zimbabwe är att minska det landets ekonomiska beroende av Sydafrika. Därför, herr talman, yrkar jag avslag på reservation nr 25.

I motsats till moderaterna vill folkpartiet i sin reservation nr 26 höja landramen för Zimbabwe med fem miljoner utöver propositionens och utskottsmajoritetens förslag.

Om detta är att säga att även om det är angeläget att höja medelsramen för Zimbabwe – liksom för de flesta andra av våra programländer – så har

utskottet funnit propositionens förslag på en höjning med 10 milj. kr. väl avvägd mot alla andra behov som vi skall försöka tillgodose med våra biståndspengar, varför vi föreslår att reservationen nr 26 avslås.

Nästa grupp av våra programländer som det rått delade meningar om i utskottet när det gäller de föreslagna anslagens storlek och som finns på Afrikas kontinent är Guinea Bissau, Indien – ja, Indien ligger ju inte där, men Indien finns med i reservationen 28 – Kenya, Tanzania och Zambia. I folkpartireservationen nr 28 föreslås varierande höjningar av anslaget till dessa länder.

Det är viktigt att påpeka, herr talman, att denna folkpartireservation liksom reservation 26 som jag ser det är en produkt av en annan disponering av och en annan syn på biståndsmedlens användning än den som kommer till uttryck i propositionen och som omfattas av utskottets majoritet. Man vill, som vi har hört tidigare i debatten här, successivt gå från det landprogrammet inriktade biståndet till ett bistånd mera inriktat på bl. a. enskilda organisationer och insatser den vägen. Utskottsmajoriteten håller fast vid sin uppfattning och yrkar avslag på reservation nr 28.

Det finns också, herr talman, ett m-förslag om ytterligare sänkning av anslaget till vissa länder. I reservation 27 föreslår moderaterna oförändrat anslag jämfört med innevarande års anslag till Botswana, Guinea Bissau, Indien, Kap Verde, Kenya och Zambia. På så sätt sparar moderaterna en del av de 750 milj. kr. med vilka man ligger under propositionens förslag när det gäller det totala biståndsanslaget. Det framgår också av reservationen att man inte gillar regimerna – den politiska inriktning som regeringarna har – i flera av dessa länder och att man därför vill skära ned anslaget. Utskottsmajoriteten har funnit att regeringens förslag till höjning av anslagen till de i reservationen angivna länderna är väl motiverade, och vi avstyrker därför, herr talman, reservation nr 27.

Vpk föreslår i reservation nr 29 en höjning av landramarna för Moçambique och Laos samt oförändrad ram för Kenya.

Regeringens förslag när det gäller Moçambique och Laos – vilket för övrigt sammanfaller med SIDA:s äskande – anser utskottet vara rimligt, varför vpk-reservationen nr 29 avstyrks i denna del.

När det gäller Kenya föreslår vpk i samma reservation en i förhållande till regeringsförslaget med 5 milj. kr. sänkt anslagsram. Men i nästa reservation, nr 30, går vpk ett steg längre. Man föreslår här en successiv avveckling av biståndet till Kenya. Som skäl anförs den rådande rättslösheten i landet.

Herr talman! I likhet med vad utskottet anförde i anslutning till yrkandet om avslag på m-reservationen nr 25, motsätter sig utskottets majoritet att svenskt bistånd villkoras på det sätt som föreslås av både m och vpk. Det är ju genom inriktningen av vårt bistånd som vi skall bidra till en demokratisk utveckling, inte genom att ensidigt peka ut hur det får lov att vara om vi nådigst skall bevilja bistånd.

Dessutom, herr talman, förutsätter utskottet att regeringen, om den finner skäl för att biståndssamarbetet med ett enskilt mottagarland skall förändras, t. ex. om utvecklingen går på tvärs mot de grundläggande biståndspolitiska målen, förelägger riksdagen förslag om en sådan förändring.

Därmed, herr talman, yrkar jag avslag på reservationerna 29 och 30 i motsvarande delar.

Herr talman! I moderatreservationen nr 34 yrkas på en höjning av det svenska stödet till grupper, organisationer och enskilda som inne i Sydafrika verkar för en fredlig utveckling och omdaning av samhället. En höjning av anslaget till humanitärt bistånd i södra Afrika med 25 milj. kr. föreslås i reservation nr 35 från folkpartiet, och i reservation nr 36 föreslår vpk en höjning med 20 milj. kr.

Herr talman! Låt mig först säga att det är glädjande att moderata samlingspartiet nu i ord konkret har sällat sig till övriga partier när det gäller ansträngningarna att öka det humanitära biståndet till södra Afrika.

I dag går vårt humanitära stöd till behovande inne i Sydafrika genom mångåriga, väl inarbetade och säkra kanaler. Den här frågan är ju känslig därför att vi biståndsgivare och mottagarna har att göra med en regim som inte sätter alltför stort värde på att hantera människor på ett demokratiskt sätt. Våld och terror är vardagsbegrepp i Sydafrika. Det gäller för oss att ytterst försiktigt och grannliga hantera det humanitära bistånd som går in i Sydafrika. Därför är det mycket viktigt att långsiktigt arbeta med säkra kanaler. På givarsidan finns, som kammaren känner till, den s. k. humanberedningen på SIDA, och mottagare är till allra största delen befrielse rörelserna ANC och SWAPO. Därutöver finns också fackliga organisationer, som har börjat växa fram, och naturligtvis religiösa organisationer både inom och utanför Sydafrika.

Allteftersom kontakterna har byggts ut och mottagarkapaciteten utökats har stödet till organisationer och enskilda i Sydafrika ökat. På några få år har det humanitära biståndet till åtgärder i Sydafrika fördubblats från 100 till nu föreslagna 200 milj. kr. Utskottsmajoriteten har kunnat konstatera att detta belopp i stort täcker de behov som kan förutses för nästa budgetår.

Om situationen i Sydafrika drastiskt skulle förändras, förutsätter utskottet emellertid att regeringen ställer ytterligare medel till förfogande för en utökning av de svenska insatserna.

Med det anförda, herr talman, yrkar jag avslag på reservationerna 34, 35 och 36.

Herr talman! Till sist några ord om det moderata förslaget i reservation 37 om inrättande av en särskild anslagspost för demokratiutveckling i södra Afrika. I reservationen anges detaljerat vilka som skulle komma i åtnjutande av detta nya stöd. Jag anser att moderaterna slår in öppna dörrar. Allt det som moderaterna räknar upp finns i dag inom det humanitära stödets ram när det gäller Sydafrika.

Låt oss inte bygga upp en ny administration för behjärtansvärda ändamål, som vi i dag klarar och i morgon kommer att klara ännu bättre inom den bestående organisationens ram.

I samma reservation talas om nödvändigheten av en demokratisk utveckling i frontstaterna. Jag ber att få hänvisa till att vårt biståndssamarbete med dem, liksom med andra länder som mottar vårt bistånd, sker inom ramen för antagna landprogram och med iakttagande av våra biståndspolitiska mål. Därför finner vi i utskottsmajoriteten att det inte finns skäl att inrätta en ny anslagspost, som moderaterna föreslår, varför jag yrkar avslag på reservation 37.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan i dess helhet och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 32 STEN STURE PATERSON (m) replik:

Herr talman! Axel Andersson kritiserar moderaternas förslag till minskade eller oförändrade anslag till ett antal frontstater i södra Afrika. Det gäller bl. a. Angola, som jag kan ta som ett exempel.

Regeringen föreslår 125 milj. kr. och vi moderater 110 milj. kr. i anslag till Angola. För närvarande ligger det inne reservationer på ca 70 milj. kr. Tittar vi på hur reservationerna har utvecklats från 1979/80 och framåt, finner vi att de har uppgått till 35, 66, 33, 65, 83 och 86 milj. kr. Skillnaden på 15 miljoner mellan regeringens och vårt förslag täcks mer än väl in av pengar som under lång tid har legat outnyttjade plus mer därtill. Vi anser att pengar skall vara i arbete och icke ligga outnyttjade.

Detsamma gäller Moçambique och Zimbabwe. Jag behöver inte nämna summorna, men de finns i publikationerna. Det är stora reservationer genom åren, och de gör ingen som helst nytta i något u-land. Den enda nyttan kan vara att de minskar Sveriges lånebehov och att vi eventuellt får en viss ränta på pengarna, men det är ju inte meningen.

När det gäller humanitärt stöd till södra Afrika vill jag påpeka att vi moderater har föreslagit 5 milj. kr. mer än regeringen. Vi har också föreslagit ett särskilt anslag som skall användas i södra Afrika, i Sydafrika och i frontstaterna, för att få fram metoder för en demokratisk utveckling som kan hjälpa de fattiga till en bättre värld.

Anf. 33 AXEL ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Låt mig först säga att jag har stor respekt för det arbete som Sten Sture Paterson har lagt ned på att ta fram dessa uppgifter på icke ianspråkstagna medel av det svenska biståndet.

Beträffande de s. k. frontstaterna, länderna i Sydafrikas närhet, redogjorde Sten Sture Paterson ordentligt för det antal miljoner som icke var ianspråkstagna vid en viss bestämd tidpunkt. Jag måste tyvärr, herr talman, göra Sten Sture Paterson litet besviken. Jag anser nämligen inte att detta utgör tillräckliga skäl för att man skall avhålla sig från att utöka biståndet till dessa länder. Det ligger ju i sakens natur på grund av det geografiska läget. De försvarslösa människorna i dessa länder utsätts dagligen för den starka militärmakten Sydafrikas aggression och dess destabiliseringspolitik. Av denna anledning kan man inte titta på dessa siffror ungefär som en bokhållare gör och säga att det räcker nu. Situationen kan bli sådan att Sverige ges möjligheter att göra insatser som är verkningsfulla, till stöd för människorna i dessa länder. De möjligheterna kan vi i dag inte förutse. Men av denna anledning kan det vara bra att vi har de reserverade medlen till hands. Därför, herr talman, vidhåller jag mitt avslagsyrkande när det gäller moderaternas reservation.

I Angola pågår inne i landet ett krig som stöds i alldeles särskilt hög grad av Sydafrika. Trots det har Angola modet att upprätta flyktingläger för flyktingar från Sydafrika.

Herr talman! Jag vidhåller alltså mitt avslagsyrkande när det gäller moderaternas reservation.

Anf. 34 STEN STURE PATERSON (m) replik:

Herr talman! Jag tror att Axel Andersson och jag har samma målsättning när det gäller vad vi vill uppnå med vårt stöd till dessa delar av världen, men metoderna är vi kanske inte riktigt eniga om.

Jag vill återigen konstatera att jag inte kan se på vilket sätt det hjälper dessa länder om vi anslår ännu mer pengar, när de pengar som finns anslagna inte går att använda inom landet. Orsaken är bl. a. att våra biståndsarbetare i Angola och Moçambique inte kommer utanför vissa städer eller vissa byar där de är skyddade av trupper. I dessa städer och byar kan de verka, men det räcker inte. De kan inte komma ut på fältet och genomföra det viktiga arbete som de borde göra.

Så länge situationen är sådan får man söka sig andra vägar – genom frivilligorganisationer och genom hjälporganisationer. Det är till dessa organisationer som man tills vidare i så fall får anslå pengarna.

I Zimbabwe råder det onekligen en svår situation beträffande de mänskliga rättigheterna, inte minst beträffande regimens förhållande till Matabeleland och ndebele-folket. Man bör i detta sammanhang försöka kringgå de statligt dirigerade stöden och i stället ge stöd till frivilliga hjälporganisationer.

Anf. 35 AXEL ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! I min förra replik glömde jag att ta upp den del av moderaternas förslag som rör det nya anslaget. Jag vill gärna ha det sagt i debatten att de kanaler, de enskilda organisationer som den svenska myndigheten SIDA samarbetar med för att det skall bli möjligt att föra in de svenska medlen i Sydafrika, fungerar alldeles utmärkt. De är pålitliga, består av modiga människor, allt ifrån de kyrkliga organisationerna till de olika fackliga organisationer vi samarbetar med. Vi anser att detta gör det onödigt att inrätta en ny organisation för ett arbete som redan i dag fungerar så bra man kan begära med de begränsningar som diktaturregimen naturligtvis innebär.

När det sedan gäller de exempel som Sten Sture Paterson tog upp om svårigheterna för biståndsarbetarna delar jag Patersons uppfattning att man i de områden där biståndsarbetarna löper risk till liv och lem får ligga lågt och anpassa sig till situationen. Men uppfattningen att detta kan tas till intäkt för att minska biståndsanslagen från Sverige, att ha reservationer på ett antal miljoner och mena att situationen är tveksam, delas inte av utskottsmajoriteten.

När det gäller reservationerna skulle jag, herr talman, bara vilja tillägga att projekten är långsiktiga till sin natur. I södra Afrika finns inte den lugna samhällsutveckling som är nödvändig för att man från sitt skrivbord skall kunna programmera när biståndsutbetalningarna skall ske. Vi får av naturliga skäl alltid vara beredda på förskjutningar men icke ta sådant till intäkt för att minska anslagen.

Anf. 36 MARIA LEISSNER (fp):

Herr talman! Begreppet ny ekonomisk världsordning förefaller nu befinna sig långt ned på de internationella trendernas utelista. Den optimistiska

tanken att det genom en förändring av de internationella ekonomiska spelreglerna skulle kunna ske en stor resursöverföring till tredje världen har uppenbarligen kommit ur takt med tiden. Detta har naturligtvis samband med den internationella stagnationen i ekonomin som resulterat i låg tillväxt, vikande exportsiffror, en allt större skuldbörda och ett ständigt snålare internationellt biståndsflyde.

Även svenskt bistånd har med hänvisning till inhemska ekonomiska problem bantats. Tidigare skedde detta med öppet redovisande av skälen. Nu försöker regeringen i alla fall upprätthålla fasaden av ett oförändrat bistånd, men detta är en falsk bild. Enprocentsmålet ligger inte längre fast.

Urholkningen av biståndet sker på flera sätt. Det mest flagranta är att regeringen genom att återföra oinvecklade reservationsmedel från tidigare budgetår till ett belopp av 280 milj. kr. räknar dessa pengar två gånger, först en gång till förra årets budget, och nu ytterligare en gång till detta års budget. Det är ett rent bedrägligt förfarande att då hävda att Sverige avsätter 1 % av vårt välstånd varje år. Jag kommer att tänka på filmen Paper Moon, där filmens huvudpersoner, en far och en dotter, åker USA runt och svindlar expediter genom att få expediten att tro att hon lämnar tillbaka en dollarsedel när hon i själva verket lämnar tillbaka två. Samma illusionisttrick ägnar sig socialdemokraterna åt fastän de inte handlar med enstaka dollarsedlar utan försöker få riksdagen att tro att 280 miljoner inte är bara 280 miljoner utan det dubbla.

Jag vill i sammanhanget påpeka att moderaterna som det enda riksdagspartiet inte ens har tillräcklig vilja att i ord ansluta sig till enprocentsmålet för svenskt bistånd. Med närmast stolthet framhåller moderata företrädare i debatten hur biståndet blir bättre av att bli mindre. Jag kan inte annat än undra över hur man gör bedömningen av läget i världen. Är det verkligen så att världen saknar behov av biståndspengar?

En annan oroväckande tendens är att utbetalningarna från framför allt anslagen för u-krediter och betalningsbalansstöd har sjunkit kraftigt. Trots detta föreslår regeringen här kraftiga höjningar. Man frestas fundera över om regeringen vill påverka biståndet så att de faktiska utbetalningarna på olika sätt hålls en bra bit under målsättningen på 1 % av vårt välstånd.

Vi hörde här utskottets ordförande Stig Alemyr tala om SIDA:s styrelses ansvar att se till att reservationer inte uppkommer. Jag skulle vilja hävda att det snarare borde vara riksdagens ansvar att fatta sådana beslut att reservationer inte kommer att skapas.

U-krediter är ett bra sätt att stödja u-länder, men regeringens kraftiga ökning utöver det begärda anslaget får mig att undra om det nuvarande problemet för de fattigaste länderna verkligen är att finansiera långsiktiga kapitalinvesteringar. Den ursprungliga tanken med u-krediter från folkpartiets sida var att skapa ett resursflyde till u-länderna utöver det ordinarie biståndet. Nu har u-krediterna växt in i det normala biståndet, och dessutom tar de en ständigt växande andel av biståndet i anspråk. Till yttermera visso blir detta anslag liggande i reservationer, som alltså inte utbetalas. Därför vill folkpartiet sänka regeringens ambitioner när det gäller u-krediter med 100 miljoner.

En tredje form av urgröning av biståndet visas i det s. k. betalningsbalans-

stödet. Under innevarande budgetår har anslaget på ett uppmärksammat sätt tagits i anspråk när det gäller att skriva på notor för svenska företag. När regeringen nu mot en korrekt beskriven bakgrund av u-ländernas skuldbörda föreslår en stor post för betalningsbalansstöd, är det värt att notera att utskottsmajoriteten med viss skärpa framhåller att pengarna måste användas på ett mer seriöst sätt för att åtgärda skuldproblemet.

Folkpartiet ansluter sig till tanken på internationellt samordnade aktioner för skuldavskrivningar. Den s. k. Ullstenplanen, som utarbetats av en grupp förutvarande premiärministrar, handlar om hur man skall kunna komma till rätta med de minst utvecklade ländernas skuldproblem. På området pågår i dag internationella förhandlingar, men vi vet i dag inte när de kommer att leda till resultat.

Folkpartiet anser att Sverige skall kunna bidra med ett rejält anslag på den nivå som regeringen föreslår när förhandlingarna väl blir av. Det finns dock en risk att de av regeringen föreslagna 400 miljonerna, om inte någonting händer under året, blir liggande och ytterligare minskar det faktiskt utbetalda biståndet. En bättre modell vore därför att, som folkpartiet föreslår, inrätta ett anslag om 250 miljoner för särskilda projekt. Det anslaget skulle då också kunna användas till satsningar utöver landramarna på industrier och infrastruktur som ett led i arbetet på ett mer flexibelt bistånd. Om det skulle visa sig att svenska åtaganden i en sådan samordnad insats skulle ta hela det föreslagna beloppet på 400 milj. kr. i anspråk, får regeringen komma med förslag till riksdagen med anledning av det.

Herr talman! De stora problemen i tredje världen i dag – Afrikas försörjningskris, flyktingströmmarna, miljökatastroferna – kräver mer än enstaka bilaterala insatser. Behovet av ökade resursflöden till de fattigaste länderna är enormt. Av den anledningen är det viktigt att Sverige markerar sitt stöd till multilateralt bistånd och till FN-systemet i allmänhet. De multilaterala organens resurser hotar att minska i en tid då u-länderna har svårast att avvara det. Folkpartiet föreslår därför att anslagen till UNDP, IDA och UNHCR räknas upp. Inte minst viktigt är att UNHCR med sina finansieringsproblem får ett kraftigt tillskott för att världens flyktingar skall kunna få ett ökat stöd. Kanske ett ökat anslag till UNHCR dessutom skulle medföra att regeringen ansträngde sig något mer än tidigare att utnyttja flyktingkvoten i dess helhet.

Ett alldeles särskilt u-landsproblem finns mitt i södra Afrika, mitt inne i Sydafrika. I detta land med höga BNP-siffror finns barn som lider av undernäringsjukdomar, som svälter enbart på grund av sin hudfärg. Apartheid måste avskaffas. De som kämpar för demokrati i Sydafrika behöver inte bara politiskt stöd utan också humanitärt. De ungdomar som flyr och de organisationer som verkar för en bättre framtid behöver vårt stöd, och därför föreslår folkpartiet en höjning av det humanitära biståndet till södra Afrika.

Ett annat område i Afrika som kräver vår uppmärksamhet är Västsahara. Jag noterar att utskottet markerar sitt politiska stöd för Västsaharas folk. Jag noterar också att utskottets majoritet skriver att det finns en beredskap för ytterligare ansökningar om katastrofbistånd. De hundratusentals flyktingar som lever under svåra förhållanden mitt inne i Saharas öken behöver

verkligen de få miljoner som Sverige kan avvara till dem. Jag hoppas därför att enskilda organisationer kommer att ta utskottet på orden.

Biståndet kan riskera att urholkas på ytterligare ett sätt. Krav reses ibland på ett effektivt utnyttjande av biståndsmedlen. Vi får höra argument om att SIDA inte förmår administrera ett bistånd av den nuvarande omfattningen. Den här diskussionen riskerar att kraftigt försämra det offentliga biståndets trovärdighet. SIDA har under lång tid haft samma storlek på personalstyrkan. Om inte SIDA:s administration förstärks, riskerar vi inte bara en sämre tilltro till biståndet som sådant, utan också att kvaliteten äventyras. Personalkrävande program och projekt kan komma att ersättas med importstöd, som då mer får karaktären av utfyllnad. Av den anledningen vill vi föreslå en höjning av anslaget till SIDA:s administration. Även informationsanslaget behöver höjas. Det är viktigt att informera om de förbättringar som svenskt bistånd åstadkommit i enskilda människors levnadsförhållanden. Det skapar förståelse för svensk u-landspolitik.

Biståndet är egentligen den mest oegennyttiga posten i statsbudgeten. Det handlar om ett moraliskt ställningstagande. Det svenska biståndet är ett uttryck för kärleken mellan människor och för enskilda människors vilja att bygga broar och sträcka ut sina händer. Tanken på rättvisa ekonomiska relationer i världen får inte mönstras ut. Trots detta utsätts biståndet för ständiga angrepp – angrepp från moderat håll där man hävdar att mindre bistånd skapar mer bistånd, och angrepp från socialdemokratiskt håll där man inför en omoralisk dubbelräkning av pengar och med öppna ögon fortsätter att skapa reservationer, som även framöver kommer att hålla det faktiska biståndet en bra bit under 1 %.

Folkpartiet avvisar dessa angrepp på biståndet. I våra reservationer påpekar vi att det går att förena en kvantitet på biståndet på 1 % eller därutöver med en god kvalitet. Det finns en stark biståndsvilja i Sverige, och den får inte missbrukas genom nedskärningar och urholkning av biståndet.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till samtliga folkpartireservationer i utrikesutskottets betänkande 15.

Anf. 37 GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! Årets biståndsbetänkande skiljer sig från föregående års på bl. a. en mycket viktig punkt. Ett särskilt avsnitt har tillägnats kvinnornas del i biståndet och utvecklingen. I föregående betänkande fanns ett mindre avsnitt med, därför att utskottet var tvunget att ta ställning till centerkvinnornas motion om bistånd för kvinnor. Centerns kvinnoförbunds ordförande Gunnel Jonäng konstaterade då i sitt anförande att dåvarande utrikesministern Lennart Bodström under sitt tal på 30 minuter, inte använde vare sig ordet kvinna eller uttrycket kvinnoinriktat bistånd. Jag kan konstatera att nuvarande biståndsdministern Lena Hjelm-Wallén har gjort det i dag.

I årets betänkande har man därför tagit ett viktigt steg framåt. Det har, vill jag påstå, centerpartiets kvinnor stor del i.

De fyra biståndsmålen, som alla är överens om, är resurstillväxt, ekonomisk och social utjämning, ekonomisk och politisk självständighet samt demokratisk utveckling. De skall vara likvärdiga, står det i betänkandet. Men det är ändå symptomatiskt i vår tid att mål som inbegriper tillväxt och

ekonomisk framgång nämns före demokratisk och mänsklig utveckling. Ändå är kanske den demokratiska utvecklingen en förutsättning för de övriga målen. I en demokratisk utveckling innefattar jag alla människors lika rätt och värde, dvs. även kvinnors och barns. Det finns de som hävdar att måttet på demokrati kan avläsas i kvinnans ställning i samhället.

I propositionen anges också i samband med SIDAS:s handlingsprogram för ett kvinnoinriktat bistånd, att det är viktigt att alla biståndsprojekt, före igångsättningen, belyser den förväntade effekten för kvinnan och att u-landskvinnornas bidrag till utvecklingen måste erkännas.

Då kan det vara intressant att gå tillbaka i historien. Vad har kvinnorna tidigare bidragit med till utvecklingen?

Forskare i antropologi har kommit fram till att kvinnors insatser för urbefolkningens överlevnad var en förutsättning för densamma. Den stora jordbruksrevolutionen inleddes av kvinnorna genom att de började att bruka jorden och lärde sig att lagra.

Hur är det i dag i u-länderna? Ja, egentligen på samma sätt. Det är kvinnorna som huvudsakligen står för livsmedelsproduktionen i u-länderna. Deras energi går åt till att odla, samla, lagra och fördela livsmedel. Men de får allt svårare att klara det, bl. a. eftersom de får allt mindre mark till sin livsmedelsproduktion. I stället odlar u-länderna avsaluprodukter till övriga världen. Det är svårt att förstå att tredje världen skall odla för export på markområden som tidigare använts för egen livsmedelsproduktion, när deras folk svälter. Vem eller vilka beslutar om detta? Ja, definitivt inte kvinnorna.

Herr talman! Allt detta är viktigt att komma ihåg, då vi talar om överlevnadsbistånd. Skall vi kunna skapa en självgenererande positiv utveckling, måste världen utnyttja kvinnornas förmåga i tredje världen att hantera livsmedel, att utöva sjukvård och att upprätthålla hygien. Kvinnorna måste in i beslutsprocessen, annars fortsätter andelen livsmedel per capita att sjunka för dessa som redan svälter.

Katastrofbistånd kopplas till torka, översvämningar, jordbävningar och krig – förstås. Vi skriver och talar om att katastrofbekämpning kräver långsiktiga och förebyggande åtgärder för att bevara den produktiva miljön, och det är gott och väl. Men vad slags långsiktiga och förebyggande åtgärder krävs för att bevara den mänskliga miljön?

Katastrof, det är det så länge som stora delar av världens befolkning kan förtryckas därför att de inte kan läsa och skriva. 60 % av 825 miljoner analfabeter är kvinnor.

Katastrof, det är när större delen av u-ländernas kvinnor inte har ett eget människovärde och deras barn därigenom har en bedrövlig uppväxtmiljö.

Katastrof, det är när kvinnornas förmåga – som jag beskrev tidigare – inte tas till vara, trots att den är en förutsättning för dessa folks överlevnad. Hur skall kvinnorna kunna tillgodogöra sig tillräckliga kunskaper från våra länder om hygien, om sjukvård och hälsovård, om utveckling av livsmedelsprodukter, om de inte kan läsa och skriva?

Vårt bistånd måste inriktas på ett sådant sätt att dessa länder får möjlighet till en naturlig utveckling, där människorna får samma möjlighet som vi en gång haft att med hjälp av kunskaper växa in i ett bättre samhälle. Vi kan inte påtvinga dem vårt moderna samhälle, som inte tar någon hänsyn till deras

speciella kultur, sociala uppbyggnad och kunskapsnivå.

Centerpartiet har i årets biståndsmotion visat på vikten av stöd dels till enskilda organisationer som arbetar nära människorna, dels till FN:s multilaterala organ inriktade på katastrofbistånd och utvecklingsprogram. Vi anser att det internationella samfundet skall ha det övergripande ansvaret för kampen mot nöd och underutveckling. Vi anser att organisationer som FN:s utvecklingsprogram UNDP, UNICEF och FN:s flyktingkommissarie UNHCR måste ges så stort ekonomiskt stöd som möjligt, speciellt med tanke på att problemen i världen ökar, inte minst vad gäller svältsituationen.

UNICEF har nu inlett diskussioner med Internationella valutafonden, Världsbanken och Internationella arbetsorganisationen för att ekonomiska anpassningsåtgärder skall ta hänsyn till barnens och andra utsatta gruppers behov. Hit räknar jag kvinnorna som den mest utsatta gruppen förutom barnen. FN:s nyupprättade kontor för katastrofbistånd i Afrika har en betydande samordningsroll.

I samarbete med Världshälsoorganisationen har UNICEF tagit på sig ansvaret för främst hälso- och vattensektorerna. UNICEF har visat att det går att förskjuta hälsovården från institutioner till enskilda familjer och det lokala samhället. Departementsrådet Per Jödahl sade i ett anförande i fjol att förutsättningen för att hälsovården skall kunna nå ut till familjer är att mödrarna på landsbygden och i städernas slumområden kan axla det ansvaret. Jag citerar: "Mödrarna är de viktigaste hälsoarbetarna."

FN:s flyktingkommissarie saknade 350 milj. kr. 1985 för att kunna genomföra sitt reguljära program. Man riskerar att tvingas göra nedskärningar. Detta är skamligt. Flyktingbiståndet har förskjutits mot den ökande flyktingströmmen från uttorkade områden. Det visar i sin tur att vi måste satsa än mer på åtgärder som motverkar denna påtvingade utflyttning och gör det möjligt för människorna att bo kvar.

FN:s utvecklingsprogram får allt större vikt, då de åtgärder som sätts in måste samordnas för att få högsta möjliga effekt och då på ett sådant sätt att kvinnorna tas med i varje projekt.

Herr talman! Av vad jag nu sagt framgår mycket starkt behovet av stöd till bl. a. dessa organisationer. Vi har därför från centerpartiet föreslagit att stödet till UNDP – FN:s utvecklingsprogram – skall höjas med 50 milj. kr., att stödet till UNICEF skall höjas med 20 milj. kr. samt att flyktingkommisariaten skall erhålla 35 milj. kr. ytterligare, jämfört med regeringens förslag i nu diskuterade proposition.

Jag beklagar att socialdemokraterna inte har kunnat ställa upp på dessa krav och andra, så att enprocentsmålet hade kunnat uppnås både för förra året och i år. Vi får inte glömma att biståndspolitik är global regionalpolitik, där solidaritet med utsatta områden och människor kommer till uttryck.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till samtliga centerreservationer.

Anf. 38 MAJ-LIS LÖÖW (s):

Herr talman! Efter att ha suttit och lyssnat på den här debatten i fyra timmar tycker jag att det kan förtjäna att upprepas att det finns flera olika mål för det svenska biståndet. För oss som debatterar här i kammaren är det självklart, men kanske inte för alla som lyssnar till oss, och jag vill därför

gärna upprepa dem. De fyra målen säger att biståndet skall främja ekonomisk tillväxt, social utjämning, demokrati och oberoende.

Det är också intressant att lyssna till en sådan här debatt om hur vi bäst skall använda de pengar som vi i stort sett – vilket några har understrukit – är eniga om att vi skall satsa på biståndet, för att de skall främja de här fyra målen.

När vi en gång satte upp målen var vi överens om att inget var mera angeläget än de andra, men vi var också – och är väl fortfarande, för den delen – överens om att de fyra målen inte kan nås i alla länder eller med alla åtgärder. Därför är ju också vårt bistånd så mångfasetterat, därför har vi så många metoder inom biståndet för att uppnå målen.

Detta tycker jag förtjänar att påpekas. När Gunnel Jonäng pläderar för mer till det s. k. multilaterala biståndet, dvs. de fyra stora FN-organen, när Margaretha af Ugglas är mycket kritisk mot det regiminriktade biståndet och talar varmt för t. ex. enskilda organisationer och när olika borgerliga företrädare har talat för och förmodligen också längre fram i debatten kommer att tala för s. k. ämnesinriktat bistånd i stället för ett landprogrammerat, låter det som om vi egentligen mycket ensidigt bara hade ett landprogrammerat bistånd. Lyssnar man till debatten utan att veta särskilt mycket om biståndsbudgeten kan man lätt tro att lejonparten skulle vara uppknuten just i landprogrammet. I själva verket är det så att 3 av de 9 miljarder som vi diskuterar här i dag går till landprogram – således en tredjedel, men enligt min mening en viktig tredjedel. Jag tror faktiskt att ingen på allvar hävdar, vare sig vi gör en utredning eller inte, att vi i Sverige helt skulle överge landprogrammeringsmetoden i vårt biståndsarbete. Vi kan diskutera storleken och vi kan diskutera ländervalet, men det finns så stora fördelar med att känna till ett lands speciella problem och förutsättningar att jag tror att denna metod kommer att finnas också i framtiden som en viktig beståndsdel i svenskt biståndsarbete.

Men, herr talman, åter till de fyra biståndsmålen. Jag hävdar alltså att den spridning som svenskt bistånd har i dag på internationella organisationer, enskilda organisationer, regionala insatser, humanitärt bistånd, katastrofbistånd osv. är ett uttryck för ambitionen att på olika sätt upprätthålla de olika biståndsmålen.

Men det är också intressant att notera, när man lyssnar till debatten, hur olika partier och deras företrädare trycker olika hårt på de olika målen. Så talar moderaterna t. ex. generellt om demokratimålet medan de sällan nämner målet för social utjämning. Låt mig ta ett exempel på detta, som jag har valt av flera skäl, nämligen Nicaragua. När Margaretha af Ugglas kritiserar biståndet till Nicaragua gör hon det dels därför att hon tycker att det inte tillhör de fattigaste länderna i världen, men dels och framför allt därför att landet inte kan visa på en demokratisk utveckling. Men vi hör inte ett ord om att den sociala och ekonomiska utjämningen numera måste framstå som ett rent under i jämförelse med den utsugning som det stora flertalet av människorna i det landet utsattes för under Somozatiden.

Och, herr talman, vi hör inte ett ord om det viktigaste målet för vårt bistånd till Nicaragua, nämligen oberoendemålet. Med ytterligt stor uppmärksamhet har vi följt debatten och besluten i USA:s kongress och senat om

stöd eller inte stöd till de kontrarevolutionära styrkor som, genom att föra ett regelrätt inbördeskrig i Nicaragua, omöjliggör för landet att få ägna sina krafter åt såväl den ekonomiska tillväxten – som det finns goda förutsättningar för – som den demokratiska utveckling som man faktiskt framgångsrikt har påbörjat.

Det förhållandet att vi följer USA:s agerande mot det lilla Nicaragua med så stort intresse som vi gör beror naturligtvis på att få saker ute i vår omvärld upprör den svenska opinionen så mycket som sådana här flagranta brott mot folkrätten. Det beror i sin tur på att vi själva som liten neutral nation i skuggan av stormakterna är synnerligen beroende av att folkrätten respekteras och blir mycket upprörda när vi själva upplever brott mot vår nationella integritet.

Och nog är det märkligt att vi inte skall kunna vara överens om att oberoendemålet i sanning är fullt tillräckligt för att motivera ett bistånd på 125 milj. kr. till Nicaragua! Jag tycker att det är småaktigt och petigt att vi i Sveriges riksdag – medan en svensk opinion andlöst följer frågan huruvida USA skall satsa miljarder för att ingripa i Nicaraguas inre angelägenheter – skall diskutera reservationer där folkpartiet resp. moderaterna vill dra ned vårt bistånd med 35 resp. 50 milj. kr. i förhållande till SIDA:s och regeringens förslag. Jag vet inte vad folkpartisterna menar när de i sin reservation skriver att "det instabila läget motiverar en viss återhållsamhet". Av nicaraguanerna kan det knappast uppfattas på annat sätt än att de skall straffas för att de har ett inbördeskrig, som de inget hellre önskar än att få slut på.

Herr talman! Till slut några ord om kvinnorna och biståndet.

Jämfört med de vackra ord och den välvilliga inställning utan särskilt mycket konkret innehåll som så sent som i slutet av 1970-talet präglade frågan om hur kvinnorna nås av biståndet har det faktiskt hänt glädjande mycket. Det är inte bara det att det nu finns ett handlingsprogram för kvinnobiståndet; att det finns ett särskilt avsnitt i budgetpropositionens allmänna riktlinjer om kvinnorna och biståndet; att biståndsministern, som Görel Thurdin påpekade, talade om kvinnorna i sitt inlägg. Det är också så, som vi har framhållit i utrikesutskottets betänkande, att instrumenten för ett bistånd som tar hänsyn till kvinnornas behov nu finns. Vad som återstår är – och det är ingen obetydlig uppgift – att omsätta planer och förväntningar i praktisk verklighet.

Det är bra att det är så, men det jag tycker är mest glädjande är att jag allt oftare bland dem som arbetar praktiskt med bistånd möter en helt annan medvetenhet om att "kvinnor" är nyckelordet i en strategi för att nå de fattigaste och för att nå långsiktiga mål. Senast stötte vi på denna medvetenhet i utredningen om katastrofbiståndet. Vem hade för tio år sedan kopplat kvinnoaspekten till katastrofbiståndet?

Det viktigaste är naturligtvis integreringen, i landprogrammen, i katastrofbiståndet, i det humanitära biståndet – det är kvinnor och barn som befolkar flyktinglägren runt om i världen – och i de enskilda organisationernas arbete, och att vi får nya inslag som t. ex. en förbättrad kreditgivning till kvinnor, vilket tas upp i en motion och i biståndsbetänkandet – för första gången, efter vad jag vet.

Men förutom denna integrering behövs ett antal särskilda kvinnoprogram, och till detta kommer också att stödja kvinnoorganisationer i u-länderna och att stödja de svenska kvinnoorganisationernas bistånd till kvinnoorganisationer i u-länderna. Jag har dessutom med speciell tillfredsställelse noterat att statsrådet i årets budgetproposition särskilt påpekat att de internationella organisationerna bör ägna ökad uppmärksamhet åt u-landskvinnornas situation. Jag tar för givet att Sverige därmed på olika sätt i de stora internationella organisationerna och FN-organen kommer att verka för att dessas biståndsarbete mera präglas av medvetenheten om kvinnornas betydelse för att nå ut med biståndet.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utrikesutskottets hemställan.

Anf. 39 MARIA LEISSNER (fp) replik:

Herr talman! Maj-Lis Löow frågade mig direkt om folkpartiets inställning till Nicaragua. Jag vill bara svara att vi naturligtvis anser att Nicaraguas folk har en ytterligt svår situation, framför allt med tanke på Contras verksamhet och USA:s aggression i området.

Vi menar inte att Nicaragua skall få del av färre biståndsmiljoner eller mindre solidaritet från vår sida, men vi tror att det i nuvarande läge är bättre att stödet omfördelas till det humanitära biståndet för Latinamerika. Därför plussar vi på den posten med ytterligare 55 milj. kr.

Anf. 40 MAJ-LIS LÖÖW (s) replik:

Herr talman! Det är ju skönt att folkpartiet inte tänker överge Nicaragua. Jag undrar bara varför man inte kan hålla fast vid ett landprogram och därmed visa en beredskap för att göra långsiktiga insatser. På det sättet kan Nicaragua trots allt mer än genom anslag ur ett humanitärt bistånd förlita sig till att ha Sverige som bundsförvant i sin svåra kamp för lång tid framöver.

Anf. 41 MARIA LEISSNER (fp) replik:

Herr talman! Med en landram på 90 milj. kr., som folkpartiet tillstyrker för Nicaraguas del, tror jag att Nicaragua även i fortsättningen kan förlita sig på att vi bibehåller ett programbistånd till landet.

Anf. 42 MAJ-LIS LÖÖW (s) replik:

Herr talman! I den situation som Nicaragua befinner sig i och i det internationella debattklimat som just nu råder omkring små staters rätt att värna sin integritet vidhåller jag faktiskt att jag tycker det är småaktigt att dra ned biståndet till Nicaragua från föreslagna 125 till 90 milj. kr.

Anf. 43 ANITA BRÅKENHJELM (m):

Herr talman! Först några ord till Maj-Lis Löow angående diskussionen om Nicaragua.

Det är väl med oss som med folkpartiet – vi snarare ser andra metoder för att ge bistånd än att man ensidigt siktar på ett regiminriktat bistånd via landramar. Vi föreslår att biståndet skall kanaliseras via BITS därför att Nicaragua är ett tillräckligt rikt och utvecklat land för att kunna tillgodogöra sig den typen av bistånd.

Jag råkar veta att det svenska biståndet i Nicaragua för närvarande olyckligtvis i stor utsträckning bidrar till en skövling av skogarna i Nicaragua, kanske på grund av alltför stort inflytande från den lokala administrationen och dåligt samarbete mellan den lantbruks- och den skogsorienterade delen av administrationen i Nicaragua.

När det gäller de olika biståndsmålen säger Maj-Lis Lööv själv att man när det gäller den sociala utjämningen har kommit ganska långt i Nicaragua. Då är det ju inte detta som vi skall uttrycka oro för, utan det som vi skall uttrycka oro och besvikelse för är att den nya regimen i Nicaragua inte levt upp till de förhoppningar som man kunde ställa på revolutionen när det gällde den demokratiska utvecklingen.

Totalt sett kanske detta handlar om olika sätt att se på hur bistånd skall ges för att främja invånarnas situation på bästa sätt.

Sedan skall jag övergå till det som jag egentligen ämnat tala om.

Som tidigare talare från moderata samlingspartiet har visat är två av de insatser inom biståndet som vi måste ägna särskild kraft åt dels att höja effektiviteten, så att anslagna medel också kan betalas ut, dels att mer strategiskt arbeta för att vårt bistånd främjar en demokratisk utveckling i mottagarländerna. I båda dessa avseenden är det intressant att titta på den del av biståndet som kanaliseras via enskilda organisationer.

Den svenska missionen var genom olika kyrkor först ute med svenskt bistånd.

Jag minns ännu hur jag som mycket ung med förundran lyssnade till Ulla Lindström och andra företrädare för det på 1950- och 1960-talet nyvaknade intresset för statligt engagemang för bistånd till utvecklingsländer. Det lät som om detta att göra humanitära insatser och utvecklingsinsatser i Afrika och Asien var något fullständigt nytt. För den som vuxit upp i ständig kontakt med både svenska kyrkans och Svenska missionsförbundets missionsverksamhet, insamlingar, kollektor och hemvändande missionärer, var det gåtfullt att det kunde finnas t. o. m. högt uppsatta personer i vårt land som föreföll att inte ha hört talas om missionen!

I SIDA:s skrift med anledning av 20-årsjubileet hittar man i varje fall på s. 75 en liten artikel med rubriken "Det började med missionärerna". Där hänvisas också till de utredningar som under det gångna året slutförts om biståndet genom de enskilda svenska organisationerna. Den ena har visat att denna typ av bistånd på ett säkert, billigt och effektivt sätt når de fattiga människorna i u-länderna. Den andra gör klart att organisationerna kan ta emot större statligt stöd för sitt bistånd än nu.

Man drar också av detta slutsatsen att regering och riksdag på sikt kommer att öka anslaget för bistånd genom de enskilda organisationerna, liksom att SIDA även i det statliga biståndet kan komma att samarbeta med organisationerna för att dra nytta av kvaliteten i deras biståndsarbete.

I ljuset av detta är det givetvis tillfredsställande att utrikesutskottets majoritet med frångående av regeringens förslag har beslutat anslå de 375 miljoner som SIDA föreslagit, inte det lägre belopp som regeringen hade velat förordna. Genom detta beslut tillgodoses kravet i den moderata partimotionen, vilket vi givetvis noterar med glädje.

Några ord om framtiden. I utredningen "Enskilda organisationers bi-

ståndskapacitet" kan noteras några viktiga fakta. Inom flera organisationer finns beredvillighet att bygga ut kapaciteten ytterligare, och det finns en potential för att effektivt utnyttja större resurser än man har i dag. Utvecklingen bör dock inte ske språngvis, och som ett lämpligt etappmål anger man att inom tre till fem år uppnå 500 miljoner för det här angivna anslaget.

Det är glädjande att Lena Hjelm-Wallén har siktet inställt på detta mål. Försiktigtvis anger hon inte när målet skall uppfyllas – "kommande år" kan ju vara både singularis och pluralis. Om hon med "kommande år" menar singularis, är löftet naturligtvis mera värt. Som viljeinriktning är det intressant.

I SIDA:s lilla 20-årsjubileumsskrift finns också ett intressant diagram, som visar att anslaget till de enskilda organisationerna länge var 1-2 % av det bilaterala statliga biståndet. När vi fick en borgerlig regering 1976 började denna andel öka, kanske därför att det i borgerliga partier finns en större uppskattning av och kanske en större kännedom om enskilda organisationer, inte minst på missionens område. Men det är glädjande att ökningen av den procentuella andel av det bilaterala biståndet som går till enskilda organisationer fortsätter under den nya socialdemokratiska regeringsperioden.

SIDA:s egen utredning visar att bistånd genom enskilda organisationer både är särskilt effektivt, särskilt väl lämpat att nå de fattigaste människorna och särskilt väl lämpat att främja demokrati och social utveckling i mottagarländerna. Även om nu riksdagsmajoriteten får köra över regeringen och bifalla ett moderat motionskrav för att de enskilda organisationerna i dag skall få de anslag som SIDA har föreslagit, är det glädjande att biståndsministern gör denna deklaration. Det visar att insikten om att missionsorganisationerna och de andra organisationerna är goda biståndskanaler vunnit gehör även i regeringen.

Kapacitetshinder är dock inte alltid pengar. Besvärande är bristen på kvalificerad personal, inte minst personal med erfarenhet av biståndsarbete eller arbete i denna typ av länder. Särskilda yrkesgrupper, inte minst de som normalt i vårt land är landstings- eller kommunanställda, liksom experter på jordbruk, forskning och näringsliv är bristkategorier. Svårigheter att få tjänstledigt från ordinarie arbete för biståndsarbete är en viktig flaskhals. Inte minst de kommunala arbetsgivarna borde här göra bättring.

Kapacitetshindren är dock ofta störst i mottagarlandet. De enskilda organisationerna, inte minst kyrkor med lång historia i flera av de länder där de verkar, har visserligen ofta goda kontakter med systerorganisationer i mottagarlandet, och de outnyttjade reservationerna på anslaget för enskilda organisationer är negligerbara jämfört med vad som finns inom andra områden, men en svag mottagarorganisation är ett vanligt hinder för biståndsarbetets expansion.

Utredningen "Enskilda organisationers biståndskapacitet" noterar också att just biståndet genom de enskilda organisationerna många gånger är särskilt lämpat för att främja demokratimålet. I utredningen visas också en beredvillighet från SIDA att söka minska de byråkratiska hinder och det krångel i samarbetet som organisationerna ansett sig ha haft.

Utöver det här diskuterade anslaget till enskilda organisationers verksam-

het måste det noteras, vilket också utskottets ordförande har påpekat tidigare, att en betydande del av bl. a. katastrofbiståndet kanaliseras via enskilda organisationer, inte minst Röda korset, Lutherhjälpen och liknande organisationer med betydande erfarenhet av snabba, improviserade insatser vid olika typer av katastrofer.

Katastrofbiståndet fyller en viktig funktion för att hjälpa de fattiga och de nödlidande i tredje världen. Erfarenheterna av att slussa en betydande del av katastrofbiståndet via de enskilda organisationerna är goda. Intressant är att den särskilde utredaren av katastrofbistånd, Sture Linnér, anger att katastrofbiståndet i större utsträckning än hittills bör slussas via enskilda organisationer och FN.

Sambandet mellan katastrofbiståndets användning och naturkatastrofer och andra liknande händelser måste dock vara klart. Mera tveksamt är att använda anslagen för att ge tilläggsanslag till programländerna. Ofta medför plötsliga naturkatastrofer att det reguljära biståndsarbetet måste uppskjutas, vilket i stället snarast gör en omDispositionering av medel inom landramarna för humanitärt bistånd naturligt. I fråga om programländerna bör regeln vara att möjligheterna att omDispositionera medel inom landramen undersöks, innan beslut om extra katastrofbistånd fattas.

Katastrofhjälpsanslaget bör användas när oförutsedda nödsituationer inträffar. Det bör finnas tillgängligt för att undsätta världens många flyktingar. Anslaget bör därför enligt vår mening endast undantagsvis få bindas upp vid mer långvariga insatser. De problem av bl. a. miljömässig karaktär som ligger bakom livsmedelskrisen i flera u-länder bör motverkas genom särskilda projekt. Dessa bör finansieras på ett mera långsiktigt och programmerat sätt än genom ingrepp i katastrofhjälpsanslaget. Tillsammans med övriga borgerliga partier har vi därför föreslagit ett särskilt anslag för miljö, markvård och energi. Långsiktiga, förebyggande projekt lämpar sig ju också för finansiering via landramarna.

Herr talman! I detta sammanhang yrkar jag bifall till reservation 40.

Sveriges stöd till FN:s biståndsorgan tar i anspråk nära en tredjedel av det svenska biståndet. Sverige ger ett internationellt sett stort bistånd till FN:s olika specialorgan. Detta är en konsekvens av såväl vårt lands stora uppslutning bakom FN:s målsättningar som vår strävan att värna om dessa organs verksamhet, inte minst när flera betydande bidragsgivare minskat sitt stöd.

Flera av FN-organen spelar en stor roll i utvecklingsarbetet på resp. områden. UNICEF bedriver t. ex. ett mycket uppskattat arbete till hjälp för barn och föräldrar. Världsbankens betydelse som biståndsgivare har ökat i takt med att den skuld kris, som många av länderna i tredje världen hamnat i, blivit akut.

De regionala utvecklingsbankerna har en stor betydelse vid främjandet av handel och ett utbyggt näringsliv i berörda länder.

USA:s och Storbritanniens utträde ur UNESCO aktualiserar krav på ökad effektivitet hos flera FN-organ samt vikten av att medlemsländerna i FN-organen kan enas kring verksamheten.

Inte heller Sverige bör naturligtvis okritiskt stödja FN:s organ eller andra multinationella organ om vi kan se brister i deras organisation, utan vi bör då

Prot. 1985/86:117
16 april 1986

*Internationellt
utvecklingsarbete
m. m.*

i stället om möjligt använda vårt inflytande för att hjälpa till att komma till rätta med dessa brister. Också biståndsministern har understrukt detta.

Herr talman! Anslagsposten "Övriga multilaterala bidrag" föreslås denna gång få en större ökning, nämligen en ökning med 65 milj. kr., vilket innebär nästan en fördubbling av anslaget. Många internationella organisationer med för världssamfundet viktiga uppgifter får stöd genom denna anslagspost. Vi har i den moderata partimotionen särskilt pekat på UNHCR, FN:s särskilda organ för hjälp åt flyktingar. UNHCR har fått sitt reguljära bidrag höjt enligt förslag i propositionen. Vi finner ingen anledning att motsätta oss regeringsförslaget utan konstaterar dessutom med tillfredsställelse att utskottet förutsätter att UNHCR dessutom, på samma sätt som under föregående budgetår, skall komma i åtnjutande av en betydande del av de extra pengar, som anslagits under rubriken Övriga multilaterala bidrag. Den extra generalförsamling, som i maj skall hållas om Afrikas situation, kan komma att leda till krav på extra insatser för de inte minst av stora flyktingproblem drabbade afrikanska länder som hör till de fattigaste i världen. Det är då betydelsefullt att en flexibilitet finns inom svensk biståndskapacitet för extra hjälp, t. ex. via UNHCR.

Till sist, herr talman: Det konkret framförda moderata kravet på en förstärkning av Röda korsets internationella kommittés reguljära budget har utskottet gått till mötes. Organisationen gör ett utomordentligt värdefullt arbete bland krigets och förtryckets offer, mot tortyr och misshandel av fångar m. m. Sverige har hittills till organisationens fasta budget lämnat ett blygsamt bidrag på 2 milj. kr. årligen. Vi moderater har föreslagit att detta räknas upp till 5 milj. kr. Utskottet konstaterar att organisationen i den krigs- och krissituation som råder i världen gör en utomordentligt viktig insats, och dess fältverksamhet får stöd från många håll, bl. a. från Sverige. Omfattningen av arbetet har ökat väsentligt under senare år utan att man har fått ökade resurser för administration och andra fasta kostnader. Utskottet utgår från att regeringen är beredd att höja bidraget till ICRC:s reguljära budget med utnyttjande av de medel som finns reserverade under Övriga multilaterala bidrag.

Anf. 44 MAJ-LIS LÖÖW (s) replik:

Herr talman! Anita Bråkenhielm försöker mycket skickligt att förklara inställningen till Nicaragua genom att ge sken av att moderaterna vill dra ner på landramen men i stället ge stöd via BITS. Medan Anita Bråkenhielm talat har jag haft tid att läsa reservationen, och jag kan inte se annat än att den går ut på att man vill både dra ned landramen och ändra inriktningen på biståndet till Nicaragua.

Det som är bra är det inte mycket att orda om, säger Anita Bråkenhielm, utan det är bristerna som måste påpekas. Därför talar moderaterna inte om att Nicaragua har lyckats med den sociala utjämningen utan kritiserar i stället den demokratiska utvecklingen. Om det är någonting som inte är bra i ett programland finns det, som jag ser det, två vägar att gå. Antingen drar man ned biståndet och ger därmed programlandet en knäpp på näsan för att det inte lyckats med det som man tycker att det borde ha lyckats med, eller också försöker man inrikta biståndet så att man undanröjer bristerna. Om det

enligt moderaternas uppfattning är så att den demokratiska utvecklingen i Nicaragua inte är lycklig, skulle jag vilja fråga: På vilket sätt skulle en omläggning av biståndet till att gå via BITS främja just den demokratiska utvecklingen i Nicaragua?

Prot. 1985/86:117
16 april 1986

*Internationellt
utvecklingssamarbete
m. m.*

Anf. 45 ANITA BRÅKENHIELM (m) replik:

Herr talman! Maj-Lis Löow ger mig ju själv ett tips om hur man kan bete sig för att förbättra utvecklingen i demokratisk riktning. Ett sätt är att ge regeringen en knäpp på näsan, säger hon. Det är klart att om regeringen i Nicaragua inte har motsvarat de högt ställda förväntningar vi hade på den nya regimen när det gäller demokratin, så finns det ett sätt för oss att visa detta genom att säga: Nu får ni inte så mycket bistånd via landramen, men om det finns företag eller organisationer i ert land som kan visa upp stora projekt som passar för vår verksamhet via BITS, så O.K., då kan ni få pengar den vägen i stället. Märk väl, Maj-Lis Löow, att vi inte har föreslagit en landram på noll till Nicaragua. Det finns väldigt mycket kvar där som skulle kunna användas för att utveckla landet i en demokratisk riktning.

Senaste nytt från Nicaragua: Sandinistregeringen har stängt ett katolskt bokförlag. Ett sätt att främja en demokratisk utveckling i landet skulle kunna vara att, t. ex. som folkpartiet föreslog, via humanitärt bistånd, som ju också finns avdelat för Mellanamerika, t. ex. ge pengar till detta katolska bokförlag så att det kan öppna igen – om nu regeringen tillåter det. Man kan ge stöd till oberoende press, ge stöd till enskilda, till organisationer och till dem som vill verka i en pluralistisk riktning. Det finns många vägar.

Anf. 46 MAJ-LIS LÖÖW (s) replik:

Herr talman! Det har möjligtvis aldrig fallit Anita Bråkenhielm in att just det faktum att oberoendemålet i Nicaragua egentligen aldrig har kunnat uppnås, eller att man inte ens kommit i närheten av något egentligt oberoende efter det att Somozadiktaturen störtats, utan hela tiden har fått värja sig mot sin stora granne i norr, väsentligt har försvårat möjligheterna till en snabb utveckling? Ett land i inbördeskrig har alldeles speciella svårigheter att fullständigt garantera demokratiska fri- och rättigheter och yttrandefrihet. Det är också mycket svårt att få en ekonomisk tillväxt, även om landet har goda förutsättningar för det. Man kan inte utnyttja den ekonomiska tillväxt och den BNP man har för en välfärdspolitik utan får i stället ägna resurserna åt krigsansträngningar.

Anf. 47 ANITA BRÅKENHIELM (m) replik:

Herr talman! Jo, den tanken har fallit mig in. Men också en annan tanke har fallit mig in, nämligen att det kanske hade varit svårare att utverka stöd för den rebellrörelse som underhåller inbördeskriget i Nicaragua, om den sittande regimen hade visat större vilja att utveckla landet i demokratisk riktning. Problemet är alltså dubbelsidigt.

Andre vice talmannen anmälde att Maj-Lis Löow anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 48 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag vill rikta kammarens ledamöters uppmärksamhet på att meddelande om kvällssammanträde kl. 19.30 nu har anslagits.

Anf. 49 CHARLOTTE BRANTING (fp):

Herr talman! Bistånd till kvinnor är bistånd till nästa generation. Kvinnor i u-länderna har i än högre grad än kvinnor i i-länderna huvudansvaret för barnen. Deras arbetsvillkor är dåliga, arbetsdagarna är långa och produktiviteten i deras arbete så låg att varje förbättring får social och samhällsekonomisk betydelse. Enligt ILO svarar kvinnor för två tredjedelar av alla arbetstimmar i världen. Det mesta av detta arbete utförs av kvinnor på landsbygden. De brukar jorden, ansvarar för beredning, lagring av matvaror, hämtar vatten och bränsle och lagar maten. På sina håll marknadsför de också överskottet som produceras, men männen tar hand om och kontrollerar inkomsten.

På Forum vid kvinnokonferensen i Nairobi i somras diskuterades detta flitigt. Racel Cherop, en av de många drivande kenyanska kvinnorna, uttryckte sig så här: Det är vi kvinnor som är jordbrukarna i Kenya. Var stolta över det! Vi får inte kalla oss för "bara" jordbrukarhustrur. Nu skall vi arbeta för att få köpa och äga jord och få låna pengar. Det är ju ändå vi som i praktiken bär huvudansvaret.

I många av u-länderna är en tredjedel av lantushållen kvinnohushåll, i södra Afrika betydligt fler. Kvinnorna ansvarar för familjens överlevnad medan männen arbetar på annat håll – eller kanske helt har övergivit familjen. Jag har i min motion U221 bl. a. krävt att SIDA:s stöd till kreditgivning till kvinnor skall utvidgas. Fattiga, inte läskunniga kvinnor har för det mesta svårt att få låna i bank. De kan kanske inte visa upp någon säkerhet, de behöver ofta sin mans underskrift, och banktjänstemannen har kanske inte tid att hjälpa dem att fylla i formuläret. Det är ofta *små* lån det rör sig om, men det kan vara nog så svårt att få dem och svårt också att förstå alla regler vid återbetalning, osv.

När vi i SIDA:s kvinnoråd för några år sedan besökte Indien, fick jag upp ögonen för hur oerhört viktig den här möjligheten att låna pengar var för kvinnor. Och vi imponerades storligen av den bankverksamhet som kvinnoorganisationen SEWA bedrev där. Trots att många av låntagarna var analfabeter hade man en återbetalning på över 90 % av lånen. Självfallet behöver kvinnorna mycket rådgivning och utbildning, men får de det kan de kanske ensamma eller tillsammans med andra starta någon småföretagsamhet, som t. ex. kvinnorna i Ahmedabads slumkvarter gjort. Skall kvinnor få en chans att bli mer oberoende, få möjlighet till någon egen verksamhet, är det en förutsättning att de också får tillgång till pengar.

Jag noterar att utskottet här har en positiv skrivning och förutsätter att SIDA:s stöd inom detta område kommer att utvidgas.

Sedan 1979 kan Sverige ge direkt stöd till kvinnoorganisationer i u-länder. Anledningen till att man införde detta var att det var svårigheter att nå kvinnor med bistånd genom landramen. Den motiveringen gäller tyvärr fortfarande. En av anledningarna till att direktstödet till kvinnoorganisationer fortfarande är litet är att möjligheterna att handlägga sådana projekt i

programländerna är små på grund av de personella resurserna. Jag har i min motion pekat på att det är viktigt att det på varje biståndskontor finns en handläggare för s. k. kvinnofrågor.

Utskottet understryker vikten av att alla handläggare känner ansvar för att biståndet blir mer kvinnoinriktat – och det instämmer jag självfallet i. Men jag tror att det är alldeles nödvändigt att det finns någon som har det övergripande ansvaret. Jag skall emellertid avstå från att yrka på det nu, för jag vill avvakta rapporten och se vilka erfarenheter man fått från den första sammandragningen man haft med de s. k. handläggare som man i dag har i Afrika. SIDA:s kvinnoråd skall på fredag behandla detta.

Jag har med tillfredsställelse konstaterat att alla partier ställer upp bakom SIDA:s handlingsprogram för ett mer kvinnoinriktat bistånd. Men det får inte bara bli en deklaration i ord. Alla som på något sätt har möjlighet att påverka biståndet har då också tagit på sig ansvaret att verka för att biståndet inom alla områden utformas efter både kvinnors och mäns behov.

Med hänsyn till att klyftan ökar mellan rika och fattiga länder är det mer angeläget än någonsin att Sverige framstår som ett föregångsland när det gäller biståndets kvantitet och kvalitet. Det finns ingen som helst anledning för Sverige att frångå sitt löfte om 1 % av vår BNI i bistånd till fattiga länder. Jag tycker det är häpnadsväckande och upprörande att socialdemokraterna i ett av världens rikaste länder är beredda att räkna biståndspengar två gånger, något som tidigare diskuterats här i dag.

För oss i folkpartiet är det i stället en självklarhet att när vi reglerat obalansen i svensk ekonomi, måste målet för svenskt bistånd öka och på sikt utgöra 2 % av BNI.

Alltför många människor lever under ofrihet och förtryck eller i skuggan av ett yttre hot. Små staters och länders sårbarhet, oavsett om det är i- eller u-land, utgör en särskild grund för en stark medvetenhet och en stark solidaritet.

Ca 12 miljoner människor lever i dag som flyktingar – av dem som är i flyktingläger är ungefär 80 % kvinnor. De flesta flyktingar bor i u-länder, där nöden redan tidigare var upprörande påtaglig. Enskilda människors rätt till fred och frihet måste respekteras – seriöst och ödmjukt – och inte användas som ett medel för att uppnå ett politiskt system av våld och diktatur.

Biståndsbehoven är i dag ofantliga. Det faktum att u-länderna är så stora innebär bl. a. att regimerna i många länder blir särbara. Flera u-länder säger sig inte tillhöra något s. k. politiskt block, utan har velat forma en egen eller tredje väg, där målsättningen har varit att tillgodose människors grundläggande basbehov. Till följd av ofrihet och det totala biståndsberoendet kan man tvingas in i ett politiskt system som inte var önskvärt för det egna folket. Denna medvetenhet måste finnas vid fördelningen av biståndet.

Till sist, herr talman: Biståndet skall alltid vara så utformat att det är en hjälp till självhjälp. Det måste användas på ett effektivt sätt, så att det når de fattigaste människorna i de fattigaste länderna.

Är biståndet sådant, kommer biståndsviljan i Sverige att vara stor också i framtiden och vi få glädjen av att i viss mån förbättra levnadsförhållandena

hos några i denna orättvisa värld, där vi helt oförtjänt har haft lyckan att födas i Sverige.

Jag yrkar bifall till folkpartiets reservationer till betänkande 15.

Anf. 50 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! Vid flera tillfällen, senast för någon månad sedan, har jag här i kammaren talat om situationen i Afghanistan. Att jag i dag därför avstår från att närmare beröra detta viktiga område beror inte på ointresse, utan på den stora uppslutningen i utrikesutskottet kring den humanitära hjälpen till Afghanistan och detta lands, av stormakten Sovjetunionen, pinade befolkning. Vi är också helt eniga i vårt fördömande av Sovjetunionens mot folkrätten stridande ockupation av landet.

I stället för att ägna mig åt Afghanistan skall jag kommentera de reservationer som rör asiatiska länder, och då i första hand Vietnam.

Man bör kalla saker och ting vid deras rätta namn, sade Olof Palme i sitt tal om USA:s bombningar av Hanoi och Vietnam julen 1972.

Det man gör är att plåga människor, plåga en nation för att förödmjuka den, tvinga den till underkastelse inför maktspråk. Därför är bombningarna ett illdåd, sade han vidare.

Man bör kalla saker och ting vid deras rätta namn. Bombningar är ett illdåd – och det gäller oavsett var eller under vilka omständigheter de sker.

I början av 1970-talet utsatte stormakten USA det fattiga och underutvecklade Vietnam för omfattande bombangrepp. Landet användes av stormakten också som ett gigantiskt experimentfält för kemisk krigföring. Stora delar av Vietnams skogar avlövdades. Ett sönderbombat, söndertrasat och sönderfrätt u-land lämnades sedan åt ett ovisst öde av den angripande stormakten. Någon hjälp till utveckling stod, trots löften därom, inte att få från det hållet.

Detta är en inte oväsentlig del av bakgrunden till att Sverige i dag lämnar bistånd till Vietnam. Ett nästan oöverskådligt återuppbyggnadsarbete erfordrades efter stormaktens skoningslösa framfart. Detta arbete är inte på långa vägar avslutat.

Det svenska biståndet är varken regimorienterat eller kravlöst, som moderaternas företrädare har hävdat tidigare i denna debatt. Över huvud taget är "regimorienterat" ett totalt malplacerat ord i detta sammanhang. Det är sannerligen inte av omsorg om den vietnamesiska regimen som vi lämnar ett förhållandevis stort svenskt utvecklingsbistånd till Vietnam. Det är Vietnams barn, Vietnams kvinnor och Vietnams fattiga som kommer i åtnjutande av den svenska hjälpen.

Landet bygger i ett stort skogsprojekt – Vinh Phu – med svenskt bistånd upp en egen försörjningsbas av skogsprodukter. Det ger också arbete åt många vietnamesiska män och kvinnor.

I pappersfabriken Bai Bang – också den uppförd med svenska biståndsmedel – tillverkas papperet till merparten av de vietnamesiska barnens skolböcker. Papper och skolböcker är stora bristvaror i Vietnam.

I Olof Palme-sjukhuset och andra med hjälp av svenskt bistånd uppförda sjukvårdsinrättningar får män och kvinnor, barn och gamla en ständigt bättre sjukvård. Hälsotillståndet i landet har undergått en kraftig förbättring

mycket tack vare den svenska utvecklingshjälpen.

Om vi nu skulle följa de borgerliga förslagen och avveckla stödet till Vietnam så skulle detta med förödande kraft drabba barnen, det skulle drabba kvinnorna och det skulle drabba de fattiga.

En sådan avveckling skulle sannolikt också öka Vietnams redan stora beroende av Sovjetunionen och andra öststater och försvåra landets möjligheter att hävda sin självständighet och sitt oberoende.

Ju bredare kontaktyta Vietnam kan upprätthålla i det internationella umgänget, desto större blir givetvis förutsättningarna för landet att utvecklas i demokratisk riktning.

Den demokratiska och pluralistiska utveckling som de borgerliga partierna säger sig eftersträva uppnås knappast genom avveckling av ett bistånd som på en del strategiskt viktiga områden är av grundläggande betydelse för landets framtid. Tvärtom – det demokratimål som i fallet Vietnam i dag kan förefalla avlägset blir sannolikt ouppnåeligt om humanitär hjälp avvecklas och viktiga uppbyggnadsinsatser avbrytes.

Herr talman! De borgerligas och särskilt då moderaternas omsorg om demokratin i fattiga och underutvecklade länder som t. ex. Vietnam visar sig vid närmare besiktning vara en kvarnsten om halsen på dessa länder. Vietnam är förvisso ingen demokrati. Landet har gjort sig skyldigt till kränkning av mänskliga rättigheter och ockuperar sedan flera år ett grannland, något som står i klar strid med folkrätten. Detta är självfallet helt oacceptabelt och har i flera sammanhang inte minst i FN blivit föremål för stark och omfattande kritik från svensk sida.

Men en viktig förutsättning för ett vietnamesiskt återtag från Kampuchea torde ändå vara en öppen dialog med både alliansfria och västorienterade länder.

I fjolårets biståndsdebatt togs vissa missförhållanden i skogsprojektet Vinh Phu från moderat håll till intäkt för att vi skulle avbryta utvecklingssamarbetet med Vietnam.

Sverige reagerade kraftfullt och konsekvent mot rådande missförhållanden och uppställde också vissa villkor för ett fortsatt svenskt stöd till projektet.

Vi har nu fått rapporter som klart och entydigt visar att förhållandena för skogsarbetarna i Vinh Phu har genomgått en avsevärd förbättring. Sålunda har arbetarna fått inte obetydliga reallönehöjningar, semestern har fördubblats och även i andra avseenden har det blivit väsentligt förbättrade arbets- och levnadsvillkor i Vinh Phu.

Självfallet återstår ännu mycket att göra, och vi bevakar noggrant utvecklingen i projektet från svensk sida.

När det kom dåliga nyheter från Vietnam och Vinh Phu i fjol, då ringde moderaterna hejdlöst i stormklockan. När förhållandena nu i väsentliga avseenden blivit bättre, blir det inte ens en anteckning i marginalen från moderaternas sida.

Herr talman! Det finns anledning att slå vakt om vårt nuvarande bistånd till Vietnam, och vi stöder därför regeringens förslag om en anslagsnivå på 300 milj. kr. för nästa budgetår.

Med det anförda yrkar jag avslag på reservationerna 21, 22, 23 och 24.

I de borgerliga reservationerna 27 och 28 föreslår moderaterna oförändrad och folkpartiet höjd anslagsram för Indien.

Biståndet till Indien har under senare år alltmer inriktats på stöd till de mest eftersatta grupperna på landsbygden. Utjämningsmålet har därmed getts ökad tonvikt i samarbetet. Utbetalningsläget har förbättrats och tidigare reservationer minskat. Därför anser vi att den av regeringen föreslagna landramen för Indien är väl avvägd, och jag yrkar avslag på reservationerna 27 och 28.

Vpk kräver i reservation 29 höjd landram för Laos med 5 miljoner i förhållande till regeringens förslag. Det kan i och för sig sägas vara ett behjärtansvärt förslag. Men eftersom reservationen för Laos vid ingången av budgetåret 1985/86 uppgick till cirka hälften av landramen och planeringsläget rörande biståndet under det närmaste året är något osäkert, anser vi att föreslagen medelsram på 70 miljoner är rimlig. Jag yrkar därför avslag på reservation 29.

Låt mig i korthet något kommentera vpk-reservationerna 41 och 42 om stöd till befrielse rörelsen FRETILIN i Östra Timor och Sveriges observatörskap i Intergovernmental Group on Indonesia, IGGI.

Sverige har lämnat ett betydande humanitärt bistånd till Östra Timor. Det har kanaliserats genom svenska och internationella Röda korset, ICRC. På senare tid har inga bidrag utgått, eftersom ICRC har saknat möjligheter att genomföra humanitära insatser på rimliga villkor. ICRC har dock undersökt möjligheterna att återuppta verksamheten, och det ser ut som om den på nytt skall kunna komma i gång. Om så blir fallet finns det på svensk sida en beredskap att lämna fortsatt humanitärt stöd till Östra Timors befolkning.

Däremot anser vi inte att direkt stöd skall utgå till befrielse rörelsen FRETILIN. Vi vidhåller den praxis som vi under lång tid har tillämpat, nämligen att direkta bidrag till befrielse rörelser endast bör utgå om FN:s generalförsamling i en resolution med svensk anslutning uttalat sig till förmån för sådant stöd. Så är inte fallet vad gäller FRETILIN. Därför yrkar jag avslag på reservation 41.

Vad slutligen gäller IGGI, deltar Sverige som observatör i denna sammanslutning sedan 1981. Vårt deltagande betingas inte av biståndspolitiska skäl, vilket det än en gång finns anledning att kraftigt understryka. Det är av handelspolitiskt intresse som vi deltar i detta informationsutbyte, som inte innebär några som helst förpliktelser i något avseende från svensk sida.

Herr talman! Jag yrkar avslag på reservation 42 och i övrigt bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Anf. 51 ANITA BRÅKENHJELM (m) replik:

Herr talman! Jag vill något kommentera Bengt Silfverstrands uttalande att det svenska biståndet till Vietnam var dikterat av omsorg om kvinnor och barn. Till stor del är det nuvarande svenska biståndet till Vietnam dikterat av omsorg om ett svenskt statusprojekt, Bai Bang. Att bygga stora pappersbruk var vi bra på här i Sverige, men att driva ens ett litet pappersbruk var man inte bra på i Vietnam.

Jag vill citera litet ur den av mig tidigare nämnda SIDA:s jubileumsskrift. Här finns ett kapitel som heter "Bai Bang – en nyttig läxa". En rubrik lyder:

”Litet för Sverige, för stort i Vietnam?” I rapporten står följande:

”Projektet har hittills kostat Sverige ca två miljarder kronor. – – Frågan om dessa pengar hade kunnat användas bättre för att åstadkomma utveckling i Vietnam på andra sätt har ställts många gånger. Det finns inget absolut svar på den. Håller man sig till det som går att mäta med ekonomiska mått, finns det troligen flera andra områden där pengarna skulle kunnat användas mer effektivt.”

Detta ligger bakom en hel del av vår kritik mot Vietnambiståndet.

Bengt Silfverstrand tar som ytterligare intäkt för omsorgen om barnen att papperet från Bai Bang går till barnens skolböcker. Det hade varit billigare att köpa papper till de vietnamesiska barnens skolböcker i Västeuropa och använda biståndspengarna till någonting annat, med kanske mer humanitär inriktning, direkt till befolkningen, för att inte säga någonting som mera hade kunnat främja frihet och demokratisk utveckling.

Anf. 52 MARIA LEISSNER (fp) replik:

Herr talman! Jag vill svara på Bengt Silfverstrands kommentarer om folkpartiet och Vietnam.

Folkpartiet anser att ett programlandsåtagande inte på något sätt är en evig sak, som alltså aldrig har en ände i tiden. Det är mycket viktigt att kontinuerligt utvärdera biståndspolitiken och ompröva den. Kan våra pengar användas på ett bättre sätt än i dag? Vi anser att tiden nu är mogen att inleda en avveckling av biståndet till Vietnam. Skälen är huvudsakligen biståndspolitiska. Vi tror inte att de biståndspolitiska målen i tillräckligt hög grad kan uppfyllas. Det finns andra områden som kan göra bättre bruk av svenska biståndspengar. Biståndspolitiken får aldrig bli så stel att man vägrar att avveckla ett programland bara med motiveringen att landet en gång har blivit ett programland.

Anf. 53 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Herr talman! Det är möjligt att Bai Bang är en läxa. Vi har säkert på många olika sätt tagit lärdom av detta projekt. I ett kort perspektiv kunde det vara billigare att köpa skolböcker i Västeuropa, men det är inte den typen av hjälp vi skall ge utvecklingsländerna. I stället skall vi se till att vi kan skapa produktionsresurser som gör det möjligt för utvecklingsländerna att på längre sikt själva klara sin försörjning. Det börjar fungera allt bättre i Bai Bang. Väldigt många kvinnor får arbete både i pappersfabriken och i det skogsprojekt som jag tidigare talade om. När man i dagens debatt på olika sätt har talat sig varm för kvinnor – och jag delar de uppfattningar som här har framförts – måste det väl också gälla kvinnorna i Vietnam. Annars för vi en underlig biståndspolitik.

Helt kort till Maria Leissner. Det är alldeles riktigt att det kan finnas anledning att ompröva svenskt bistånd. I vissa situationer kan det kanske också bli nödvändigt att upprätta avvecklingsplaner, men vi har inga biståndsländer i dag där detta skulle vara en förnuftig politik. Behoven kvarstår i Vietnam. De är många. Hjälpen går till kvinnor och barn och till de fattiga. Låt oss därför vara solidariska med människorna i Vietnam och fortsätta det svenska stödet. Vi har emellertid genomfört en förändring. I fjol

minskade vi nämligen biståndet till Vietnam från 360 miljoner till 300 miljoner.

Anf. 54 ANITA BRÅKENHIELM (m) replik:

Herr talman! Enligt vad Bengt Silfverstrand senast sade är man alltså på rätt väg. Det är väl så att biståndet på sikt bör avvecklas, men det skall naturligtvis ske i ordnade former. Det finns 300 milj. kr. på reservationsanslaget att börja med.

Tidigare sade Bengt Silfverstrand att vi moderater ringde i stormklockan, när förhållandena för de tvångsarbetande kvinnorna i Bai Bang-projektet uppdagades. Ja, vi moderater är nog mycket för att ringa i stormklockan just när det stormar men inte för att väsnas så mycket i andra sammanhang. Om det nu har blivit bättre är det naturligtvis glädjande. Det kan kanske ha ett visst samband med ringandet i stormklockan.

Anf. 55 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Herr talman! Vi är faktiskt på rätt väg när det gäller vår utvecklingshjälp i Vietnam. Produktionskapaciteten i Bai Bang förbättras ständigt. Det kommer mer papper ur fabriken, och det kommer fler böcker till skolbarnen.

Beträffande kritiken mot skogsprojektet Vinh Phu vill jag säga att det naturligtvis är bra att vi i ett demokratiskt land kan ha en öppen debatt och också vidta åtgärder som en följd av kritiken. Det är glädjande att notera att vi åtminstone är överens på en punkt, Anita Bråkenhielm, att det nu går mot bättre förhållanden i skogsprojektet, att arbetssituationen och lönerna förbättras och att levnadsvillkoren över huvud taget blir mycket bättre.

Anf. 56 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! När man försöker skaffa sig en överblick över utvecklingen i utvecklingsländerna, är det man ser inte särskilt uppmuntrande.

FN har proklamerat först ett utvecklingsårtionde och sedan – när det inte hjälpte – ett utvecklingsårtionde till, men det hjälpte knappast heller. Några fattiga länder har tagit steget över och börjat kunna räknas till industriländernas krets. Men det är knappast biståndsinsatser från industriländer som har åstadkommit detta utan det är andra utvecklingsförhållanden. De verkligt fattiga länderna har i stor utsträckning blivit ännu fattigare under de här utvecklingsårtiondenas gång.

Olika förhållanden i världshandel, världsekonomi osv. har bidragit till denna utveckling men också det faktum att många givarländer har sett sig föranlåtna, som en följd av en allmän ekonomisk situation, att skära ner sitt bistånd. Statsrådet Lena Hjelm-Wallén nämnde i sitt tal bl. a. USA:s prutningar på biståndsbudgeten. Vad hon inte särskilt nämnde var att även Sverige hör till de länder som nu skär ner sina biståndsambitioner. I och med det beslut som sannolikt fattas i dag kommer vi att gå ifrån enprocentsmålet, som vi högtidligen har bundit oss vid. Att man med diverse tämligen ljusskygga manipulationer med begreppen försöker dölja detta faktum gör inte saken bättre. Tvärtom blir det ännu mer genant. Vi går ifrån enprocentsmålet, och regeringen vill inte stå för sitt handlande. Majoriteten här i kammaren vill inte stå för detta brott mot de utfästelser som vi har gjort. Det

gör som sagt saken ännu värre.

De fattiga länderna blir allt fattigare, åtminstone om man ser till hur levnadsvillkoren för de enskilda människorna utvecklas. I stora delar av världen är det faktiskt så att överlevnadsbetingelserna hotas. Jordförstörelse, ökenutbredning, växande storstadslum, där försörjningsmöjligheterna praktiskt taget är obefintliga, skapar en allt djupare misär. Själva grunden för människornas försörjning, dvs. möjligheterna att odla mat och producera andra livsnödvändiga varor, hotar att förstöras genom vad som är något av en ekologisk katastrof i framför allt Afrika men också i stora delar av Asien och Latinamerika.

Mot denna bakgrund anser vi att det är nödvändigt att koncentrera våra biståndsinsatser så mycket som möjligt till åtgärder för att avvärja de hot mot människornas överlevnadsmöjligheter som vi ser i stora delar av världen. Det är därför som vi bl. a. från centerns sida har lagt tonvikten i våra biståndspolitiska motioner, inte bara i år utan under en lång följd av år, på insatser för de allra fattigaste människorna i de allra fattigaste länderna. Det är insatser för att möta pågående miljökatastrofer, jordförstörelser och annat, insatser för landsbygdsutveckling.

Vi tror inte att vi utnyttjar resurserna på ett riktigt sätt, om vi ger oss in på olika typer av storskaliga och kanske prestigefyllda industriprojekt av det slag som naturligtvis Bai Bang måste räknas till men också Kotmaleprojektet, Mufindiprojektet osv.

Vi måste i stället koncentrera våra insatser där behoven av insatser är allra störst, där det handlar om människors överlevnad. Det är ett synsätt som vi menar skall genomsyra allt biståndsarbete och givetvis prägla det bistånd som lämnas inom landramarna. Vi tycker att det är viktigt att vi inte anser oss bundna av åtaganden till en viss länderkrets utan att vi kan göra våra biståndsinsatser där vi ser att behoven av svenska insatser är störst och där vi ser att Sverige, inte bara med hänsyn till våra ekonomiska resurser utan också med hänsyn till våra kunskapsresurser, kan göra de största insatserna.

Särskilt viktigt är det att vi har möjligheter att ordentligt prioritera olika miljörelaterade, ekologiskt motiverade projekt. Det är därför vi så envist hävdar att vi bör ha särskilda resurser för detta ändamål – anslaget för miljö, markvård och energi. Det är bland det mest centrala i vårt utvecklingsarbete. Även om projekt som har att göra med dessa områden måste finnas med inom många olika anslagsposter vore det en stor tillgång att ha särskilda resurser just för detta ändamål. Det är märkligt att socialdemokraterna i riksdag och regering till att börja med tog bort det anslag som en gång fanns på det här området och sedan så envist motsatt sig att återinföra det. Det är beklagligt, och det minskar trovärdigheten i allt vackert tal om att man vill prioritera den här typen av insatser.

Med vårt synsätt när det gäller biståndet är det naturligt att vi vill ge de enskilda organisationerna en växande roll. De bedriver ofta ett mycket människonära bistånd, baserat på en anpassad teknik, småskalighet och en ingående kännedom om människornas livsvillkor på bynivå. Det är viktigt att ta till vara det kunnandet och den förmåga att göra biståndsinsatserna effektiva som de enskilda organisationerna har. Det är glädjande, herr talman, att utskottet nu, bl. a. med centerns medverkan, föreslagit ökade

resurser för bistånd genom enskilda organisationer.

Avslutningsvis vill jag kommentera ett par enskilda biståndsmottagarländer som är särskilt kontroversiella. Ett av dem har diskuterats rätt mycket redan – det är Vietnam. Vi anser att det är motiverat att successivt avveckla våra biståndsinsatser i Vietnam. Det var självklart för oss att ställa upp på ett kraftfullt svenskt bistånd till Vietnam efter det långt utdragna kriget och efter de oerhörda skador som först Frankrike och sedan USA genom sin krigföring åstadkommit i Vietnam. Vi har gjort stora insatser, även om inriktningen ibland kan anses vara tvivelaktig. Men i synnerhet i en situation när Vietnam självt anser sig ha resurser att hålla stora truppstyrkor i ett grannland finns det anledning att ifrågasätta om det är motiverat att göra nya svenska åtaganden i Vietnam. Rimligen borde landet självt prioritera sin egen utveckling snarare än genomföra makt demonstrationer i sin omgivning. Risken för att det svenska biståndet skall upplevas som ett stöd för den vietnamesiska ockupationen i Kampuchea är alltför stor.

Vi tycker inte att vi på något drastiskt sätt skall avbryta pågående projekt – det vore inte rimligt; det skulle innebära att de insatser vi redan gjort vore bortkastade. Men vi motsätter oss nya åtaganden, och vi ser en successiv avveckling av biståndet till Vietnam som naturlig, om det där inte sker förändringar som gör att det finns anledning att ompröva den inställningen.

Ett annat kontroversiellt land just nu är Nicaragua. Från andra partier ställs krav på att det svenska biståndet skall avvecklas. Centern har inte ställt upp på det kravet. Visserligen kan det finnas anledning att se på utvecklingen i Nicaragua med en viss oro. Det har inte blivit den typ av demokratiseringsprocess som vi hoppades på efter Somozaregimens störtande. Men vi anser ändå att omständigheterna i Nicaragua är sådana att ett fortsatt svenskt bistånd är motiverat.

Nicaragua är utsatt för en mycket hård politisk press från supermakten USA. Det är fråga om direkta militära och ekonomiska aggressioner, även om de militära aggressionerna sker genom ombud. Att USA inte tvekar att ta till våld i mycket stor skala, om man anser det förenligt med sina intressen, har vi sett genom angreppet på Libyen, vilket inte nog kan fördömas. I den utsatta situation som Nicaragua nu befinner sig i tycker vi det är viktigt att ge fortsatt stöd till landet. Vi menar att ett borttagande av svenskt bistånd i nuvarande läge skulle kunna uppfattas som att Sverige gav vika för den amerikanska politiken mot Nicaragua.

Mot den bakgrunden och i förhoppning om att ett lugnare utrikespolitiskt läge så småningom skall gynna en mer demokratisk utveckling i Nicaragua är vi i centern beredda att ge fortsatt bistånd.

Jag kan inom parentes nämna att första gången som situationen i Nicaragua diskuterades här i kammaren – det var före Somozaregimens störtande – skedde det på initiativ av centerriksdagsmannen Gunnel Jonäng, som i en interpellation tog upp den dåvarande situationen i Nicaragua.

Det finns anledning, herr talman, att se över inriktningen av svenskt bistånd på flera olika områden. Jag har här mycket kortfattat presenterat några grundvärderingar som vi i centern anser mycket viktiga. Det är grunden för att vi stöder kravet på en biståndspolitisk utredning.

Det är emellertid också mycket viktigt att Sverige återställer trovärdighe-

ten för sin biståndspolitik och att vi så snart som möjligt återgår till det enprocentsmål som vi en gång har slagit fast i riksdagen.

Jag yrkar bifall till centerreservationerna.

Anf. 57 KARL-ERIK SVARTBERG (s):

Herr talman! På min lott har fallit att tala om katastrofbistånd. Först tillåter jag mig dock den korta repliken till Pär Granstedt m. fl., att SIDA:s styrelse fullföljer de projekt i Vietnam som redan är beslutade men tills vidare inte gör några nya åtaganden.

Sture Linnér har med rätta fått många lovord i dagens debatt för sin översyn av Sveriges katastrofbistånd. Budgetpropositionen redovisar avsikten med den översynen, nämligen att studera sambanden mellan katastrofbistånd och långsiktigt utvecklingssamarbete samt att finna former för hur dessa biståndsformer kan samordnas effektivt.

I likhet med Rune Ångström och Gunnel Jonäng anser också jag att Sture Linnér har åstadkommit en utomordentligt intressant rapport. Den är faktaspäckad men ändå lättläst och stimulerande. "Katastrofbistånd för utveckling" har Sture Linnér satt som rubrik på sin rapport. Med den vill han markera en grundtanke, nämligen att akut katastrofbistånd eller överlevnadshjälp, om man så vill, alltid kommer att behövas och bör få behålla sin identitet. Men han påpekar också att mycket av katastrofhjälpen riskerar att få en alltför begränsad verkan, om den inte ses och ges i ett längre perspektiv, dvs. länkas samman med utvecklingssamarbete av traditionell karaktär. Han vill hamra in, som han säger, i det allmänna medvetandet den paroll som Svenska röda korset myntade häromåret: Bättre förebygga än bota.

En annan grundtanke i Sture Linnérs rapport är att den allt större skövling av liv och egendom som katastroferna tenderar att vålla vanligen bottnar i missförhållanden i de sociala strukturerna. Det är de fattigaste människorna i de fattigaste länderna som drabbas mest av katastroferna, vare sig de är vållade av naturkrafter eller de är vållade av människor eller av båda i förening.

Men här ser Sture Linnér också den stora möjligheten: Om katastrofer ofta går tillbaka på människors kortsiktiga agerande, då bör också människor kunna vända på utvecklingen, förebygga katastrofer och lindra deras verkningar.

Sammanfattningsvis säger Sture Linnér i sin rapport att det svenska katastrofbiståndet i stort sett fungerar mycket bra. Det bör dock ökas, säger han – och han tillägger: "i jämn rytm". Det bör i större utsträckning än hittills kanaliseras via enskilda organisationer och FN. Det bör närmare länkas samman med det långsiktiga utvecklingsarbetet, för att man skall kunna komma åt de samhälleliga missförhållanden som starkt bidrar till att göra katastrofer så förödande. Man bör mer än hittills beakta vikten av de drabbades egen medverkan, befolkningsutvecklingens betydelse och kvinnans roll.

Herr talman! Nu skall den här rapporten remissbehandlas. Vi skall från olika håll ge våra synpunkter och så småningom göra våra överväganden, både i regeringskansliet och här i riksdagen. Det kan inte vara förnuftigt att nu göra ställningstaganden som de som yrkas i reservation 40 av moderata

Prot. 1985/86:117
16 april 1986

*Internationellt
utvecklingssamarbete
m. m.*

samlingspartiet och centerpartiet. Det kan i stället för att förbättra vårt katastrofbistånd leda oss fel. Låt mig ta två exempel.

Reservanterna skriver: "Det är dock enligt utskottets mening angeläget att dessa medel, det egentliga katastrofanslaget, uteslutande används vid sådana katastroftillfällen."

Vidare heter det i reservationen: "Den särskilda katastrofposten bör således inte användas för katastrofförebyggande långsiktiga åtgärder."

Det kan vara intressant att mot detta ställa vad Sture Linnér säger i sin rapport: "Det är rimligt att en betydande del av anslaget" – alltså katastrofanslaget – "används för katastrofförebyggande insatser ---." Han vill där ha, som han säger på ett annat ställe i rapporten, minst 25 %.

Reservanterna vill dessutom att riksdagen skall bifalla yrkande 12 i centerpartiets motion U212 om att utveckla en snabb och effektiv katastrofberedskap "i vilken en svensk produktion av livsmedel och andra basförnödigheter bör kunna utgöra en grund".

När Sture Linnér presenterade sin utredning för oss, noterade jag beträffande livsmedelshjälp följade tre meningar: Livsmedelshjälp är ofta skadlig som katastrofbistånd. Vi riskerar att göra jordbrukarna improduktiva. Vi slår sönder den marknad som finns.

Herr talman! Vi behöver satsa på livsmedelshjälp under åren framöver, men vi måste göra det med stor försiktighet. Vi får inte ställa in oss bland de i-länder som snarare vill lösa sina överskottsproblem än klara svältproblemen i u-länderna.

Gunnel Jonäng efterlyste tidigare i debatten vad hon kallade "en genomtänkt strategi". Jag vill inte påstå att allt som Sture Linnér har fört fram i sin rapport är det vi så småningom kommer fram till. Men vi bör åtminstone lugna oss så mycket när det gäller förändringar i vårt katastrofbistånd att vi väntar till dess att rapporten är remissbehandlad. Jag anser därför att reservation 40 bör avslås.

Katastrofpostens storlek är enligt regeringsförslaget och utskottsmajoriteten 500 milj. kr. Det är en ökning med ca 107 miljoner – den största enskilda ökningen i budgetförslaget. Eftersom vi vet att andra anslagsposter i budgetförslaget har fått en inriktning mot krisinsatser, har vi för vår del funnit detta anslag väl avvägt. Även reservationerna 38 och 39 bör därför avslås.

I sina motioner. U240 och U517 yrkar vpk på katastrofbistånd till palestinska flyktingar och till Seychellerna. Här vill jag notera att Sverige stöder flyktingarbetet i Mellanöstern genom UNRWA och Röda korset. Seychellerna har tidigare fått svenskt katastrofbistånd genom Röda korset. Utskottsmajoriteten utgår ifrån att regeringen även i fortsättningen är beredd att lämna katastrofbistånd till palestinska flyktingar och till Seychellerna, om det skulle bli aktuellt. Därför bör även reservation 44 avslås.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan på ifrågavarande punkter, vilket innebär avslag på samtliga åberopade reservationer.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 58 IVAR VIRGIN (m):

Herr talman! Först en kommentar till Karl-Erik Svartbergs beskrivning av vår inställning till katastrofanslaget. Det Sture Linnér har skrivit kan vi stödja på de flesta punkter. Han talar ju om långsiktiga, katastrofförebyggande insatser och mera kortsiktiga åtgärder, inriktade på att ta hand om en viss katastrof. Vi har ett särskilt anslag som syftar till att klara den långsiktiga delen, nämligen miljö-, markvårds- och energianslaget, där inte mindre än 150 milj. kr. enligt vår uppfattning skall utgå. Regeringen tycker däremot att även långsiktiga, katastrofförebyggande åtgärder skall föras till katastrofanslaget. Här har vi alltså olika uppfattningar, och det är markerat i de reservationer som är fogade till betänkandet.

Sedan skulle jag något vilja kommentera den debatt som ärligen återkommer om biståndsanslagen. Vi är fixerade vid att 1 % av BNI skulle vara vårt biståndsmål. Jag tycker egentligen att FN-målet, som talar om utbetalningar, har kommit betydligt närmare sanningen. Det gäller nämligen de pengar som praktiskt används i biståndsarbetet, alltså utbetalningarna. Där har FN ett krav på att i-länderna skall komma upp till 0,7 % av BNI. Vi låg under 1985 på 0,8 %. Vi ligger alltså ganska nära den gräns som rekommenderas av FN. Däremot har vi mycket sällan varit uppe i en utbetalning som motsvarar 1 % av BNI.

Om man hela tiden för debatten i de termerna, att vi skall anslå medel som vi sedan inte kan förbruka och det uppstår reservationer, som nu ligger i storleksordningen 6 miljarder, blir debatten närmast meningslös. Det är helt enkelt inte de pengar som aktivt används i biståndet som man talar om. Man skulle t. o. m. kunna göra ett hypotetiskt tankeexperiment, nämligen att vi till de anslag vi föreslår om 0,9 % av BNI lägger att vi upparbetar alla reservationer under ett år. Då skulle man komma upp till 1,5 % av BNI i faktiska utbetalningar, vilket är en mycket hög siffra.

Erfarenheter visar att utbetalningarna faktiskt har sjunkit under en lång period av den socialdemokratiska regeringstiden och de låg alltså så lågt som 0,8 % under förra året.

Det finns anledning att konstatera att det förekommer mycket hyckleri i debatten om biståndsmålen, när man enbart vill uttrycka biståndets storlek i termen anslag.

Jag skulle vilja ta upp en annan sak, nämligen de medel till de fattiga länderna som just gäller insatser för att förebygga svält och hjälpa människor i verklig nöd. Jag anser att den profil vi moderater har på våra anslag i realiteten innebär högre anslag till den här gruppen än vad regeringens förslag gör.

Det jag egentligen skulle beröra i det här inlägget gäller de sidor i betänkandet som avser Afghanistan. Vi kan konstatera att detta land under sex års tid har varit utsatt för cyniska övergrepp från Sovjetunionens sida. Det afghanska folkets lidande är och har varit ofattbart stort.

I ett nyhetstelegram för ett par dagar sedan rapporterades att tusentals sovjetiska och afghanska soldater, understödda av flyg och helikoptrar, gått till anfall mot gerillaställningar i sydöstra Afghanistan.

Det är ändå inte dessa ständigt återkommande nyhetstelegram om striderna inom landet som förtjänar den största uppmärksamheten och det

största engagemanget från vår sida. Det är i stället den systematiska, hänsynslösa miljökrigföring som Afghanistan utsätts för som är värd denna uppmärksamhet.

Med all rätt kritiserades USA:s handlande under Vietnamkriget. Inte minst åtgärden att med flygbesprutning avlösa korridorer i skogsområden, för att lättare kunna försvara stödpunkter i Sydvietnam, utsattes för hård kritik. En långsiktig skada på en viktig naturresurs kunde inte accepteras. Likaledes kritiserades kraftigt USA:s bombningar av Hanoi vid jultiden 1972. Det var en urskillningslös höghöjdsbombning, som stod i strid med folkrätten. Bengt Silfverstrand berörde detta i sitt inlägg.

På samma sätt måste vi i dag fördöma USA:s flygattack mot Libyen under måndagsnatten. Terroristhandlingar från Libyens sida måste bekämpas på annat sätt än genom brott mot FN-stadgan.

I Afghanistan utsätts landsbygden, där gerillan har sitt starkaste stöd, sedan årtal tillbaka för urskillningslös höghöjdsbombning, som utdrerar bebyggelse. Som exempel kan nämnas att i provinsen Kandahar har sådan bombning insatts mot bevattningssystem, som är en förutsättning för jordbruket i området. Befolkningens försök att reparera anläggningarna ointetgjordes av förnyade bombattacker.

Ett land som i århundraden har levt på naturens resurser, men på gränsen till svält, utsätts för en cynisk koncentration av åtgärder avsedda att åstadkomma massvält. Under tiden som världen ägnar sig åt att med stora insatser mildra svältkatastrofen i Afrika pågår en krigföring i Afghanistan inriktad på att åstadkomma svält. Flyktingar har gett klara vittnesbörd om bränning av grödor, ofta när de skall skördas, slakt av husdjur och förstöring av lagrad spannmål och andra födoämnen.

Den 13 september 1982 dödades 105 människor i byn Padkhwab-e-Shana i Lugarprovinsen. Under en markoperation mot byn tog befolkningen till flykten och gömde sig i en underjordisk tunnel som ingick i bevattningssystemet. De sovjetiska förbanden satte eld på olja med hjälp av kemiska substanser, som i rapporten beskrivs som ett vitt pulver, för att åstadkomma syreförbrukning i tunnelmyningarna. De överlevande kunde senare ta ut de förbrända kropparna, bl. a. tolv barn.

Den franske läkaren Claude Malhuret beskrev i en artikel införd i Foreign Affairs, vinterutgåvan 1984, den sovjetiska politiken i Afghanistan med hjälp av Mao Zedongs lära. Mao har liknat styrkan av en motståndsrörelse vid "the fish taking to the water". Sovjetunionen, menar Malhuret, har beslutat "to empty the fish bowl and capture its contents" – att tömma akvariet och tillfångata innehållet. Jämförelsen är relevant med avseende på Sovjetunionens krigföring i Afghanistan, som syftar inte till att kontrollera landsbygden utan till att förstöra den.

Man frestas ta till liknelsen ur Shakespeares Macbeth: All parfym i Arabien skulle inte kunna ta bort blodet från de sovjetiska händerna i Afghanistan.

Det finns starka skäl att fästa världens uppmärksamhet på hur den sovjetiska krigföringen i Afghanistan går till. Jag hoppas att vår statsminister utnyttjar tiden i Moskva att understryka vårt fördömande av denna krigföring och gör det på ett sätt som inte kan missförstås.

I min motion om Afghanistan föreslår jag att bistånd till landet skall planeras för att kunna sättas in när möjligheterna öppnas. Biståndet bör i första hand ta sikte på att återställa förstörd miljö. En sådan planering är självfallet nödvändig för att vinna tid.

Vår hjälp till Vietnam belönades illa när landet ockuperade Kampuchea. Vi moderater vill därför avveckla denna hjälp. Risken för en liknande utveckling i Afghanistan är enligt min mening utesluten.

Utskottet skriver i sin behandling av detta krav följande:

”Förslaget om särskilt miljöbistånd till Afghanistan bör enligt utskottets mening beredas på vanligt sätt när realistiska förutsättningar för detta slag av bistånd föreligger. Utskottet finner inte anledning att nu göra något uttalande därutöver i denna fråga.”

Om denna skrivning innefattar möjligheten till en sådan planering av bistånd redan nu, är jag nöjd. I annat fall tycker jag det är dags för omtänkande.

Trots allt detta måste vi självfallet ge FN:s fredssträngningar i Afghanistan vårt fulla stöd. Ingenting lär ske förrän vi kan övertyga Sovjetunionen om att med sina drygt 100 000 man lämna landet. Skulle fred uppnås, bör Afghanistan bli ett mottagarland för svenskt bistånd i betydande omfattning.

Anf. 59 BÖRJE STENSSON (fp):

Herr talman! Folkpartiet har envist arbetat för att en kännbar del av de skattemedel som tas in skall gå till internationellt hjälp- och utvecklingsarbete i de fattiga länderna. För att få ett mått har vi då sagt oss att 1 % av bruttonationalproduktion bör avsättas i varje årsbudget. Sedermera har detta blivit 1 % av bruttonationalinkomsten. I debatten här i dag har belysts att det inför budgetåret 1986/87 knappast är ens 1 %, om man räknar rätt.

Samtidigt som folkpartiet kämpat för denna målsättning har vi sökt få så stor del som möjligt av biståndspengarna att bli u-landsbistånd genom frivilligorganisationerna, inte minst kyrkans och frikyrkornas mission. Av den anledningen är det särskilt tacknämligt för oss i folkpartiet att sådana organisationer, kyrkor och frikyrkor i ökande utsträckning ställer sig och sina organisatoriska och administrativa resurser till förfogande i biståndsarbetet. Väl skickade människor finns också inom kyrkornas verksamhet, personer som med stort engagemang i personligt ansvarstagande ger sig hän i en växande verksamhet, som ofta är möjlig tack vare resurser från bl. a. svenskt statligt bistånd.

Men ursprungligen var enskilda människors offervilja i pengar och person den ”rika världens” u-landshjälp. I motion U217 har jag tillsammans med Karin Israelsson, centerpartiet, andre vice talman Karl Erik Eriksson, folkpartiet, och Filip Fridolfsson, moderaterna, belyst att Evangeliska fosterlandsstiftelsens tre första missionärer landsteg vid staden Massaua i Östafrika den 15 mars 1866. Det är bra nära exakt 120 år sedan. Vi anser att det borde ha uppmärksammats även av riksdagen, med ett bud till SIDA att ge resurser till information om denna viktiga händelse i u-landsbiståndets historia.

Vår motion har avstyrkts. Vi får finna oss i det. Vi får, som många gånger tidigare, lita till de ideella krafterna. Vi har stor vana vid det, så det kanske

går bra. Kanhända kan vi också återkomma i ett annat sammanhang och få stöd för ökad informationsverksamhet om biståndsarbetets historia – vi saknar ofta kännedom om detta och behöver ha bättre förståelse både för det som har varit och för det som är nu.

Avslaget får också bli ett inslag i biståndshistorian – den som skrivs här och nu och som blir föremål för studium och analys en gång i framtiden.

Jag vill säga några ord om en frivillig organisation – Diakonia. Tidigare hette denna organisation Frikyrkan hjälper. Jag vill i mitt anförande något belysa dess insatser. Ursprungligen och fortfarande i sin bas är hjälpinsatserna möjliga tack vare insamlade medel inom svenska frikyrkor.

Vart fjärde land i världen är i dag indraget i något av de 40 krig eller väpnade konflikter som pågår. De flesta krig utkämpas i tredje världen – i u-länder. De redan fattiga människorna drabbas mycket hårt när byar utplånas, städer bombas, skogar huggs ned och odlingsmarker bränns av och mineras. Barn, kvinnor och gamla lämnas kvar när deras män dödas eller tvingats fly.

Diakonia är med och förändrar krigsdrabbade människors levnadsförhållanden genom att ge bidrag till projekt för att återställa förstörda jordbruk, verkstäder och butiker. Skolor, barnhem för föräldralösa, hälsovårdskliniker och rehabiliteringscentra ingår också som viktiga delar i detta återskapande av normalt liv. Krigsänkor får en möjlighet att försörja familjen.

I Diakonias senaste informationsblad "Dela med" läser jag om en stark livsvilja trots allt hos dessa hårt drabbade människor. Det visar sig nämligen att de genom kriget hårt drabbade människorna ofta har en – för oss – ofattbar tro på framtiden. Men deras vilja till nysatsning och återuppbyggnad kan ofta inte förverkligas på grund av bristande resurser.

Här ställer Diakonia medel till förfogande för projekt som genomförs i lokala kyrkors regi eller på andra gruppers initiativ. Tack vare att Diakonia har anknytning till frikyrkorna i Sverige finns det också många gånger en personkontakt som möjliggör speciella insatser.

Herr talman! Av de 12–13 miljoner flyktingar som finns i världen i dag har den övervägande delen tvingats fly under pågående krig eller mindre oroligheter för att rädda sina liv. Diakonia kanaliserar ett omfattande bistånd till kyrkliga och andra organisationer som i flyktingläger ger omedelbar hjälp i form av mat, mediciner, kläder och bostäder till flyktingarna. I samband härmed kan understrykas att långsiktiga insatser görs också för att skapa möjlighet till självförsörjning för flyktingarna. Detta är ett mycket viktigt och ofta svårbemästrat synsätt och arbetsätt. Det är farligt när hjälp utifrån blir så rutinmässig att den dag då hjälp och stöd faller bort av någon anledning riskerar läget bli än mer katastrofalt än det var när bistånd sattes in en gång.

Utbildning, igångsättning av små verkstäder och enkla jordbruk måste vara väsentliga inslag i hjälp till självhjälp.

Ett av krigens offer är naturen. Ekologen Ingemar Hedström, anställd av Diakonia för undervisning och forskning i Centralamerika, lämnar i den tidigare nämnda tidningen "Dela med" en rapport om krigets konsekvenser för naturmiljön. Han talar bl. a. om hur man längs bilvägarna i Guatemala har kapat träden för att inte fientliga styrkor skall kunna ta skydd i vegetationen. Många bergskullar i El Salvador har fått sin vegetation avrakad i samma syfte.

Av en färsk artikel från en nordamerikansk vetenskaplig tidskrift framgår att El Salvador, Haiti och ett par andra västindiska östater intar täten bland länder som åstadkommit de största skadorna på sin natur. I Honduras och Nicaragua omvittnas en starkt hotad natur. Trots att det i Honduras finns en viss utvecklad skogstradition, måste nu stolpar för elektrifieringen importeras från Kanada.

Allstå – ett av krigens offer är naturen själv. Det är mycket allvarligt med tanke på det faktum att naturen utgör vår enda källa till organiskt liv.

När man hör sådana här beskrivningar av mänsklig nöd och naturförstörelse växer övertygelsen att det är nödvändigt att kämpa för en bättre hjälp och en mer allsidig sådan. Mina egna erfarenheter från bl. a. studieresor i Afrika bekräftar detta. Det finns här och var motstånd mot en generös u-hjälp. Man måste förvånas över en sådan inställning.

Herr talman! Sedan många år tillbaka driver folkpartiet kravet på avdragsrätt för gåvor till internationellt biståndsarbete. Vi har ännu inte fått gehör för detta förslag. Viljan hos svenska medborgare att ge av sina resurser är stor. Möjligheterna att ge skulle öka med vårt förslag genomfört. Det är viktigt att gåvorna till frivilligorganisationerna ökar i motsvarande mån som det statliga biståndet kan ökas och utnyttjas. Frivilligorganisationernas egenart i biståndsinsatser på skilda håll i världen är nämligen mycket viktig.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de reservationer där folkpartiets representanter i utrikesutskottet finns med som undertecknare. I reservation 45 om enskilda organisationer och medelsramen yrkas att en växande andel av biståndet bör kanaliseras genom enskilda organisationer. Såvitt jag förstår av den debatt som förts i dag ställer sig biståndsministern, statsrådet Lena Hjelm-Wallén, positiv till detta, och det borde leda till att vi finge ett majoritetsbeslut i enlighet med reservation 45.

Anf. 60 NILS T SVENSSON (s):

Herr talman! I vårt land finns det ett starkt folkligt stöd för FN:s mål och stadga och för det arbete som bedrivs i de olika FN-organen. Detta folkliga stöd märker man kanske framför allt när det gäller de betydelsefulla och viktiga insatser som de olika FN-organen gör inom de sociala och ekonomiska områdena.

Det handlar om insatser för de många mycket fattiga och svårt lidande människorna runt om i världen. För dessa människor är FN inte någon stor byråkrati i en skyskrapa i New York, utan FN finns som någonting betydelsefullt i människornas vardag – där FN kan vara en brunnsbörare, en sjuksköterska, en lärare, ett tält, en filt, en säck ris, vaccination och medicin mot sjukdomar.

Men behoven av hjälpinsatser är som vi vet enorma, och FN:s resurser är tyvärr begränsade. Nu framhålls det ofta i debatten att många av de stora problem som finns i u-världen måste angripas med samordnade aktioner genom FN. FN är ju vårt främsta uttryck för internationell solidaritet. Då borde ju också FN få de resurser som behövs för att organisationen skall kunna fullgöra sina uppgifter. Men FN befinner sig nu dess värre, som vi alla känner till, i en djup finansiell kris. Därför är det självfallet angeläget att Sverige i alla slags internationella fora fortsätter att argumentera för att

andra länder skall höja sina bidrag till FN. Den här argumenteringen kan vi från vårt land driva kraftfullt mot bakgrund av att Sverige sedan länge är en av FN-systemets största bidragsgivare.

Av flera skäl är det angeläget att vårt stöd till internationella biståndsprogram är betydande. Och det är onekligen också betydande. Ett av skälen är att detta ger oss en betydande goodwill, vilket ökar våra möjligheter att få internationellt gehör för våra politiska initiativ och ett brett stöd när vi agerar politiskt inom FN-systemet. Den här aspekten av vårt bistånd menar jag inte är oväsentlig.

Det multilaterala bistånd som Sverige lämnar uppgår till nästan 30 % av vårt totala bistånd. Huvuddelen av detta multilaterala bistånd går till internationella utvecklingsfonden, IDA, FN:s utvecklingsprogram, UNDP och FN:s barnfond, UNICEF. Även det multilaterala livsmedelsbiståndet intar en viktig plats i vårt multilaterala bistånd.

Nu råder i fråga om det multilaterala stödet en bred enighet om att vi skall fortsätta vårt bistånd genom FN-organen. Det har också framgått av den debatt som har förts här i dag.

De reservationer – reservation 8–15 – som berör denna anslagspost kräver höjningar med varierande belopp av anslagen till UNDP, UNICEF, IDA och UNHCR. I en reservation krävs att anslaget till internationella finansieringsbolaget, IFC, utgår.

Nu har i budgetpropositionen betydande påslag gjorts till dessa organisationer. UNDP mottar traditionellt betydande bidrag från Sverige. Förslaget som nu behandlas betyder att 515 milj. kr. lämnas till UNDP:s olika verksamheter.

Sverige är en av de allra största givarna av bidrag till UNICEF. Successivt har vi ökat våra ordinarie bidrag och ofta också lämnat extra bidrag. Nu föreslås ett ordinarie bidrag på 220 milj. kr. Ett extra bidrag avsett för de krisdrabbade länderna i Afrika uppgår till 35 milj. kr.

Det reguljära bidraget till UNHCR föreslås bli 90 milj. kr. Utöver detta förutsätter utskottet att extra påslag skall kunna utgå om flyktingsituationen påkallar det. Sådana extra bidrag uppgick i fjol till 50 milj. kr.

Den sjunde påfyllnaden av IDA:s resurser pågår nu. Att få till stånd en överenskommelse mellan givarländerna om en uppräknig av denna sjunde påfyllnad är uppenbart utsiktslöst. Vad Sverige i stället skall inrikta sig på är att få till stånd väsentliga höjningar av den åttonde påfyllnaden.

I vpk:s reservation nr 14 yrkar man avslag på det föreslagna bidraget på 14 milj. kr. till det internationella finansieringsbolaget, IFC. Det här beloppet är en andra utbetalning – den första på samma belopp gjordes nyligen med pengar som riksdagen anvisade förra året. Utskottet avstyrkte då ett liknande vpk-yrkande med motiveringen att IFC fått en sådan inriktning att ett svenskt deltagande i kapitalhöjningen var motiverat. Med samma motivering avvisar vi yrkandet i år.

Utskottsmajoriteten menar att dessa bidrag till de multilaterala organisationer som jag nämnt motsvarar vad som är rimligt med hänsyn till övriga anspråk som finns på vår biståndsbudget.

Vi känner alla till att flera av de internationella organisationernas finansiella situation präglas av mycket stor osäkerhet. Det gäller t.ex.

UNHCR. Vi har den kritiska situationen i Afrika, som kan komma att leda till krav på ökade internationella insatser. Vi har problemen med miljö- och markvård och energiförsörjning som måste få ökad uppmärksamhet i de internationella organisationerna, för att nämna några exempel på behov som finns.

Av bl. a. de här skälen så föreslås i budgetpropositionen att Sverige bör ha en beredskap för att ge extra stöd till organisationer som har akuta finansieringsproblem och till insatser för att lösa vissa centrala utvecklingsproblem. Anslagsposten Övriga multilaterala bidrag får därför en särskilt stor ökning på ca 65 milj. kr. Det är en fördubbling av den anslagsposten. Jag anser att detta är viktigt att framhålla när vi diskuterar vårt stöd till de multilaterala organen.

Så några ord om moderaternas reservation 16 där man motsätter sig förslaget att SIDA i vissa fall skall ges bemyndigande att häva importstödet bindning till upphandling i Sverige.

Det här med återflöde till Sverige av biståndsutbetalningar är ju en ständigt återkommande fråga. Nu råder det enighet om att det givetvis inte är någon nackdel om vårt biståndsarbete också leder till att varuutbytet och andra ekonomiska band mellan Sverige och mottagarländerna förstärks. Men samtidigt har riksdagen flera gånger framhållit att ökat återflöde inte får vara något mål i sig. Vårt bistånd bör i huvudsak vara obundet eftersom mottagarländerna då kan göra sina upphandlingar på fördelaktiga villkor.

När det gäller det importstöd som vi lämnar är nästan hälften av detta bundet till upphandling i Sverige. Utskottet har den uppfattningen att importstödet andel av vårt bistånd successivt bör minska. Men det måste medges att det har ett berättigande i den kris- och bristsituation som nu råder i många mottagarländer. Så länge importstödet är nödvändigt är det angeläget att denna biståndsform blir flexibel och inte till större delen binds till upphandling i Sverige. Därför tycker utskottet att det är bra att SIDA i vissa fall ges möjlighet att häva kravet på bindning till upphandling, nämligen i de fall då en upphandling i Sverige uppenbarligen skulle medföra sämre villkor för köparen.

Herr talman! Med detta yrkar jag avslag på reservationerna 8–16 och bifall till utskottets hemställan.

Anf. 61 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! Mottagarländerna har diskuterats ingående här i dag. Rent generellt kan man nog våga påstå att det för många skattebetalare ter sig ytterligt frustrerande att deras skattemedel, surt förvärvade slantar, i vissa fall går till att stödja klart kommunistvänliga eller kommunistinriktade totalitära diktaturer. Jag skall bara ta upp två sådana fall, som jag också har motionerat om. Det ena gäller Angola, motionen U213. Det andra gäller Nicaragua, motionen U214. I bägge dessa länder rasar inbördeskrig. I Nicaragua är det Contras och i Angola är det UNITA som med vapen i hand bekämpar totalitära kommunistiska diktaturer.

Är det i Nicaragua så att utvecklingen har gått snett trots goda intentioner från sandinisternas sida? Nej, knappast. Det är där frågan om en medveten politik som från början har drivits av den sandinistiska regimen. Terror mot

oliktänkande, över huvud taget ett ifrågasättande av demokratins villkor – allt detta har lett till och inte varit någon förutsättning för att det amerikanska stödet så småningom kom att dras in. Men mycket har sagts här tidigare i dag om Nicaragua. Jag skall inte säga mer än att den självklara slutsatsen borde vara att svenskt bistånd icke skall utgå för att, som i det här fallet, försvåra möjligheterna för ett land att återgå till en demokrati – inte att svenskt bistånd, som nu i stället sker, gör det möjligt för Nicaragua att föra ett krig mot de olik sinnade. I det fallet skulle man ju också med president Reagan kunna hoppas att ett amerikanskt stöd till Contras skulle göra sandinistregimen mera benägen att förhandla, så att man på det sättet skulle kunna få ett slut på inbördeskriget.

När det gäller Angola, herr talman, synes det mig som om okunnigheten i Sverige är särskilt stor. Sverige är det enda västlandet som ger ett direkt bilateralt bistånd. Sverige är efter Sovjetunionen den största bidragsgivaren. Angola var tidigare ett blomstrande land. Det hade en av Afrikas bästa infrastrukturer: utmärkta asfalterade vägar, bra hamnar och goda järnvägar. Per capita-inkomsten låg på 500 dollar. I dag är den bara hälften. Vi har kunnat bevittna en alldeles otrolig nedgång. Landet är praktiskt taget kört i botten av kommunistregimen i Luanda. Angola, som tidigare exporterade livsmedel, tvingas i dag att importera 90 % av sitt livsmedelsbehov. Detta gäller den del av landet som är kontrollerad av kommunistregimen i Luanda. Förhållandet är annorlunda i den av UNITA kontrollerade delen.

Diamant- och guldgruveindustrin, som tidigare gav en utomordentlig exportintäkt, går i dag med förlust. Det är väl egentligen bara kommunister som kan förlora pengar på guldgruvor.

Oljefälten utanför Cabinda ger ca 90 % av Angolas inkomster. Men dessa pengar kommer inte människorna i Angola till del, utan det mesta av dem hamnar i Fidel Castros fickor – eller i Moskva. Det är nämligen så att man betalar kontant för de kubanska legoknektarna. De kostar 7 300 kr. per månad och soldat. Detta gånger 45 000 ger i runda tal ca 4 miljarder kronor.

Vi går nu mot vår i Sverige. Samtidigt upphör regntiden i Angola. Den kommunistiska regimen i Luanda förbereder en ny offensiv för att i någon mån kunna förbättra sin situation efter det katastrofala nederlag som man led förra året vid Mavinga. Då gjordes, med början på sommaren, en stor offensiv mot UNITA, mot den sydöstra delen av landet. Sovjetofficerare kommenderade styrkor ned till bataljonsnivå. Men det oaktat led man ett förödande nederlag.

På papperet har kommunisterna överlägsenhet. Förutom de ca 45 000 kubanska legoknektarna finns det åtskilliga tusental sovjetryssar, östtyskar och nordkoreaner, och dessutom 80 000 inhemska soldater, företrädesvis värnpliktiga med låg stridsmoral. Mot dem står ungefär 60 000 UNITA-soldater – reguljära och halvreguljära förband samt milisförband.

Beväpningen går i och för sig klart i kommunisternas tecken. Under de senaste två åren har Angolas kommunistregim fått vapen av Sovjetunionen till ett värde av 15 miljarder kronor, inkluderande 30 moderna Mig 21-or, ungefär 130 stridsvagnar, attackhelikoptrar m. m.

UNITA har för sitt vidkommande främst varit beroende av vapen som man kunnat erövra, varvid inte minst Kalashnikovkarbinen har visat sig vara

utomordenligt verkningsfull. Först nu får UNITA också hjälp av Förenta Staterna, till ett värde av ca 100 milj. kr. Framför allt har man varit i skriande behov av missiler mot helikoptrar och mot flygplan. Det verkar som om dessa vapen har hunnit fram i tid inför den väntade kommunistoffensiven.

I verkligheten har UNITA en betydligt starkare ställning än vad man kan tro, rent militärt. UNITA, som blev grundligen sviket 1975, då Angola fick sin självständighet, behärskar i dag enligt samstämmiga vittnesbörd minst en tredjedel av Angolas yta, framför allt den sydöstra delen av landet. En tredjedel är omstridd, och en knapp tredjedel behärskas av kommunistregimen i Luanda.

Inför självständigheten 1975 hade en överenskommelse gjorts mellan de tre befrielse rörelserna MPLA, FNLA och UNITA om att gemensamt dela makten. Men MPLA, som stöddes av Sovjet, importerade kubanska legoknektar, och detta långt innan den misslyckade sydafrikanska invasionen ägde rum i oktober 1975. MPLA ryckte ensamt till sig makten.

UNITA, som betyder Rörelsen för Angolas totala befrielse, fortsatte kampen, nu mot kommunister – mot de inhemska kommunisterna, mot sovjetryssar, kubaner, östtyskar, nordkoreaner, bulgarer och andra. Till en början var svårigheterna stora. Men sedan 1982 har det varit fråga om ständiga framgångar. Utlänningarna – kubaner, ryssar och andra från östblocket – tycks vara avskydda av befolkningen, och trots överlägsen beväpning har de lidit upprepade nederlag. Det beräknas att ca 2 000 kubaner har stupat. De hemmavarande påminns om detta i radioutsändningar från Florida.

Mot denna bakgrund kan man fråga sig: Är det rimligt med svenskt bistånd av den storleksordning som det nu är fråga om till Angola? Är det rimligt att Sverige på detta sätt blandar sig i en konflikt där en supermakt, Sovjetunionen, pumpar in miljarder, antingen i form av vapen eller också i form av kubaner – legoknektar? Detta är förvisso ett ingrepp i ett lands inre angelägenheter – det som Maj-Lis Lööv motsatte sig när det gällde Nicaragua.

Norge har haft en delegation på plats i Angola för att studera förhållandena, och man kom fram till att inget som helst norskt bistånd bör lämnas.

När det gäller den svenska inställningen förvånas jag något över att läsa en passus på s. 78 i utskottets betänkande beträffande de humanitära hjälpinsatserna. Utskottet motsätter sig inte att de kommer UNITA-kontrollerade områden till del men säger: "UNITA:s samarbete med och beroende av apartheidregimen i Sydafrika är ett skäl till att UNITA inte kan komma i fråga som förmedlare av humanitär hjälp".

Här kommer vi in på en alldeles speciell fråga, nämligen relationerna till de stater som ger UNITA stöd. Självfallet köper UNITA förnödenheter från Sydafrika, men betalar för dem. FN köpte också på sin tid åtminstone hälften av sina förnödenheter till Kongooperationen just från södra Afrika, liksom övriga stater i södra Afrika handlar med Sydafrika.

Det har sitt intresse att höra vad en återvändande parlamentsledamot i Europaparlamentet, Bryan Cassidy, som helt nyligen besökte Angola, sade om detta. Han sade:

"Sydafrikanerna har ingen som helst kontroll över honom (dvs. Jonas

Savimbi, presidenten för UNITA). Om han accepterar deras hjälp, är det därför att han inte har något annat val så länge inget annat västland ger honom hjälp. Han är i mångt och mycket i samma situation som engelsmännen, då de måste alliera sig med Moskva mot nazisterna.”

Något beroende är det alltså definitivt inte fråga om. Detta framkom också när man från kommunistregimens sida i Luanda ingick en överenskommelse med Sydafrika, den s. k. Lusakaöverenskommelsen, där det gällde att få kontroll över gränsområdena mellan Namibia och Angola. I det sammanhanget förklarade Savimbi att det betydde mindre, eftersom UNITA kunde räkna med omfattande hjälp från många andra håll. Bland de länder som framför allt har stött UNITA i olika sammanhang är paradoxalt nog Kommunistkina, där Savimbi fick sin första utbildning av Mao Tse-Tung. Det har därefter varit länder som Saudiarabien, Marocko, Elfenbenskusten och många andra.

Vad säger då Savimbi själv om Sydafrika? I Morgenbladet från den 28 februari i år säger han:

”Ja, vi får hjälp från Sydafrika. Vi har också fått stöd från Kina, arabländerna och andra länder i det svarta Afrika. Det betyder inte att vi erkänner regeringen i Pretoria. Vi är emot apartheid, som lyckligtvis är en död ideologi. Den kan inte exporteras. Också i Sydafrika är alla upptagna av hur de skall göra sig av med det systemet. Gud frågade inte oss om lov när det gällde att placera Angola i det sydvästra Afrika. Vi behöver hjälpen utifrån, även om den måste komma över gränsen från Namibia. Då inga andra nationer ville hjälpa mig gjorde inte mitt godtagande av det kinesiska stödet och utbildningen mig till maoist heller.”

Över huvud taget är det kanske, herr talman, betecknande att jag citerar en norsk tidning, därför att okunnigheten är, som jag inledningsvis sade, stor i Sverige om UNITA och Angola. Därför vore det angeläget att man också från svensk sida gjorde vad man har gjort ute i Europa. Många journalister, radio- och TV-reportrar och tidningsmän, har besökt Angola och UNITA, liksom även många parlamentariker från västeuropeiska länder. Jag är övertygad om att utrikesutskottets Stig Alemyr skulle vara välkommen att på ort och ställe studera förhållandena, och detsamma torde gälla medlemmarna i övrigt i denna församling.

Mot denna bakgrund, herr talman, ber jag att få yrka bifall till yrkandena i motion U213. Jag tar inte upp yrkandet om Nicaragua utan hoppas att de övriga moderata yrkandena i det hänseendet vinner bifall. Om de inte gör det, hoppas jag att ”Gutta caveat lapidem, non vi sed saepe cadendo” – droppen urholkar stenen, ej genom sin kraft utan genom att falla ofta.

Anf. 62 PER ARNE AGLERT (fp):

Herr talman! I det utskottsbetänkande som vi nu behandlar står det: ”På en punkt förordar emellertid majoriteten en förändring, nämligen en i flera motioner föreslagen höjning av anslagsposten för enskilda organisationers biståndsverksamhet med 25 milj. kr.” Jag tycker att detta är ett mycket bra citat ur det här utskottsbetänkandet. Det råder inget tvivel om att enskilda organisationer har både vilja och resurser att utnyttja dessa 25 milj. kr. och mer därtill för att bidra till förverkligandet av biståndsmålet, att nå fram till

de allra svagaste folkgrupperna i de fattigaste länderna på jorden, grupper som ofta försummas och som ibland förföljs av den egna regeringen. Frivilligorganisationerna har ofta möjligheter att via egna kanaler nå fram till de svagaste. Man behöver inte ta samma hänsyn till mer eller mindre inkompetenta, eller rent av korrupta, regeringar med föga intresse för vissa folkgrupper. SIDA-bidraget genererar också varje år stora summor pengar till mission och u-landsbistånd från missionsfolk och ideella organisationer.

Med rätta gläder vi oss i dag över insamlingen till cancerfonden. Målet 100 milj. kr. torde ha överträffats, och det är fantastiskt. Vi glömmer emellertid lätt att missionen och ideella u-landsorganisationer genom ett ständigt och ihärdigt arbete, offer och insamlingar samlar in denna summa tre fyra gånger om varje år. Dessutom kan det vara värt att notera att det i huvudsak är de ideella och kristna frivilligorganisationerna som också samlat in de 100 miljonerna. Det var människor från framför allt det hållet som gick med insamlingsbössorna. Det skall gärna erkännas att man fick god hjälp av t. ex. artister via TV. Det lönar sig alltid att satsa på frivilligorganisationerna, även när det gäller u-landsbistånd. I regel utförs det ett bra arbete, och hjälpen kommer de människor till del som bäst behöver den. I regel blir det också lägre kostnader. Därför gläder det oss att biståndsministern i dag i denna kammare har lovat att bidraget via frivilligorganisationerna skall ökas till 500 milj. kr. Ju förr det sker desto bättre med tanke på biståndseffekten. Frivilligorganisationerna får därmed också tid att planera för de ökade insatserna.

En nåd att stilla bedja om är också att gåvor till u-landshjälp via frivilligorganisationerna och trossamfunden skall kunna ges obeskattade, dvs. rätt till avdrag skall kunna medges för sådana gåvor. Det är angeläget att detta får sägas i den här debatten där frågan egentligen hör hemma, även om den kommer att avgöras efter beredning i ett annat utskott.

Så några ord – utöver alla de andra som i dag har yttrats härom – om de 280 miljonerna som u-landsbeståndet har fått två gånger. Det står bl. a. följande i betänkandet: "Utskottet betraktar för sin del åtgärden som en engångsföreteelse." Är inte detta detsamma som att säga att det var ett olycksfall i arbetet eller att vi råkade räkna fel? Det var så väl inlindat att vi inte såg hur det egentligen förhöll sig?

Herr talman! Borde inte utskottet ha rättat till olycksfallet eller felräkningen och tagit fram de 280 milj. kr. i sitt betänkande? Då hade utskottet kunnat rätta till regeringens klåfingrighet att ändra i SIDA-styrelsens eniga anslagsäskande. SIDA:s styrelse är sammansatt enligt parlamentariska grunder och har med sina experter en betydande kompetens. En sådan överkörning av detta expertorgan som har skett borde enligt folkpartiets mening inte ha fått äga rum.

Vi har rättat till dessa felaktigheter i motioner och reservationer. I allt väsentligt har folkpartiet följt SIDA-styrelsens sakkunniga förslag och ifrågasätter regeringens många klåfingriga och svårförklarliga prutningar. SIDA:s förslag har ju också hållit sig inom de ramar som man fått av regeringen. Det är alltså inte SIDA som har gjort fel utan regeringen.

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall till reservationerna 1, 5, 8, 11, 12, 15, 19, 22, 26, 28, 32, 35, 38, 45–47, 49–52, 54, 56 och 58.

Anf. 63 GERD ENGMAN (s):

Herr talman! Det är mycket glädjande att samtliga partier i riksdagen i sina motioner till biståndspropositionen och också i dagens debatt lovordar de enskilda organisationernas betydelse i biståndsarbetet.

Jag har själv kommit i kontakt med denna form av biståndsarbete i min tidigare roll som förbundssekreterare i det socialdemokratiska kvinnoförbundet och nu som ordförande i SIDA:s kvinnoråd för internationellt bistånd. Jag har med egna ögon sett otaliga exempel på hur mitt eget kvinnoförbunds olika projekt framgångsrikt har gynnat kvinnorna i utsatta situationer i u-länderna. Låt mig nämna några sådana exempel:

- Medvetandekurser tillsammans med ZANU:s kvinnor i Zimbabwe. Kurser med syfte att utbilda ledare som i sin tur – som ringar på vattnet – når nya kvinnor. Kurser som lär kvinnorna att organisera sig och som samtidigt behandlar elementär hälso- och näringslära.
- Alfabetiseringsprojekt tillsammans med kvinnoorganisationen OMM i Moçambique, där kvinnorna i sömnadskooperativ, jordbrukskollektiv m. m. också fått se världen öppna sig genom konsten att kunna läsa och skriva.
- Daghemsprojekt i Nicaragua tillsammans med kvinnoorganisationen AMNLAÉ, där tillgång till barnomsorg gjort det möjligt för kvinnorna att delta i återuppbyggnadsarbetet av landet.

Jag är övertygad om att många av kammarens ledamöter genom medlemskap i olika folkrörelser – religiösa organisationer, fackföreningsrörelsen, Kooperationen, humanitära organisationer och självfallet politiska organisationer – skulle kunna vittna om liknande upplevelser.

Jag är alltså helt överens med alla dem som i motionerna hyllar de enskilda organisationernas förmåga att i sitt biståndsarbete uppfylla våra biståndsmål. Just småskaligheten, som ofta utmärker organisationsprojekt, gör det möjligt att lätt överblicka resultaten. Inte minst viktigt är det opinionsarbete om vikten av internationell solidaritet som Folkrörelsesverige bedriver på hemmaplan.

Den översyn av biståndet genom enskilda organisationer som SIDA nyligen genomfört visar på betydelsen av denna form av svenskt bistånd. Välkomna är också de förbättringar som SIDA ämnar genomföra med anledning av översynen. Det är enligt min mening angeläget att man ger ordentlig handledning till oerfarna biståndsorganisationer. Det kan vara lätt att göra missar i början. Det är bra att man i framtiden kommer att lägga tyngdpunkten på utvärderingen av biståndsinsatserna, att man har för avsikt att utveckla de s. k. ramavtalen och att kunskaps- och erfarenhetsutbytet utökas. På denna senaste punkt har självfallet Kvinnorådet en stor uppgift att fylla inom sitt område.

Herr talman! Utskottet understryker i betänkandet att de enskilda organisationernas biståndsinsatser är ett effektivt redskap i utvecklingssamarbetet och ett värdefullt komplement till det av statliga organ administrerade biståndet. Utskottet har därför också föreslagit ett påslag på anslagsposten – från av regeringen föreslagna 350 milj. kr. till 375 milj. kr. Medel för denna omfördelning hämtas från anslaget till u-krediter, som därigenom

minskas i vårt förslag. I och med detta tillgodoses ett flertal motionärers önskan om mer anslag till enskilda organisationer.

I reservation 45 som fogats till betänkanudet vill folkpartiets och centerns företrädare ha ett ännu större påslag på anslaget. Man anser dessutom i sin reservation att denna anslagspost successivt skall öka under de närmaste åren.

I och med utskottsmajoritetens förslag har anslaget nu ökat med drygt 20 % jämfört med innevarande år – en icke obetydlig höjning. Till detta kommer det faktum att det inte enbart är dessa pengar som kanaliseras via enskilda organisationer. Som utskottets ordförande framhållit i dagens debatt går medel ur katastrofbiståndet, humanitärt bistånd och även landprogrammerat bistånd via enskilda organisationer. En grov uppskattning ger vid handen, att nästan 1 miljard kronor, dvs. drygt 10 % av det totala biståndet, går genom de enskilda organisationernas händer.

Utskottet utgår självfallet från att betydande belopp också i fortsättningen bör anslås genom enskilda organisationer. Jag känner mig helt trygg i förvisningen om att så blir fallet, med vetskap om min egen regerings inställning i denna fråga. Det har ju också biståndsministern i dag givit en försäkran om. Utskottsmajoriteten är emellertid inte nu beredd att, som reservanterna föreslår, ta ställning till anslagsbehov som i tiden ligger efter det kommande budgetarbetet.

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på reservation 45.

Anf. 64 GUNNAR HÖKMARK (m):

Herr talman! Det intressanta för en svensk biståndspolitisk debatt borde inte bara vara hur stort det svenska u-landsbiståndet är utan också hur pass väl det bidrar till en utveckling i enlighet med de mål och riktlinjer vi har för det svenska u-landsbiståndet. Det är mot den bakgrunden intressant att tala något ytterligare om Nicaragua, som för ett antal år sedan lämnade förtryck och diktatur bakom sig. När Somoza-regimen föll frigjordes väldiga förhoppningar i hela det nicaraguanska samhället inför framtiden. I dag ser vi att allt fler av dessa förhoppningar ersatts med resignation och ett nytt växande förtryck i takt med att sandinisterna tvingar in Nicaragua i en alltmer totalitär utveckling. Detta är en tragedi, eftersom all vår erfarenhet visar att länder som fullt ut blivit socialistiska diktaturer har små chanser att anträda en utveckling mot demokrati.

Den socialistiska diktaturen är till sin karaktär lika moraliskt förkastlig som varje annan diktatur. Viljan att förtrycka, fängsla och tortera kan aldrig ursäktas av utopiska drömmar. Socialistiska diktaturer skiljer sig däremot från andra diktaturer på det viset att de genom att de kontrollerar och styr överallt i samhället inte lämnar något utrymme för en annan utveckling än den som regimen accepterar.

Det är därför utvecklingen i Nicaragua är tragisk. Medan vi i dag kan se att andra diktaturer fallit, och vi kan ha goda förhoppningar om att åter andra diktaturer kommer att falla, är hoppet för demokratin och friheten litet i länder som Vietnam och Cuba, socialistiska länder som i likhet med Nicaragua i dag har fått ett helhjärtat stöd av svenska socialdemokrater utan krav på demokratisk utveckling.

Prot. 1985/86:117
16 april 1986

*Internationellt
utvecklingsarbete
m. m.*

Herr talman! Nicaragua håller i dag på att gå samma väg som dessa länder. Från en rad olika internationella och oberoende instanser är vittnesbörden desamma. Amnesty International rapporterade för några månader sedan om hur oppositionsledare, advokater och fackföreningsfolk ofta utsätts för fängslanden, som är till för att skrämja och trakassera dem. Politiska fångar får sitta fängslade och totalt isolerade i flera månader under usla fängelseförhållanden, säger Amnesty International.

På motsvarande sätt kritiserar den permanenta kommissionen för mänskliga rättigheter, som en gång kritiserade Somoza-regimen, sandinisterna för att människor "försvinner". Utrymmet för kritiska politiska partier i Nicaragua är i praktiken i det närmaste illusoriskt. Liksom i Östtyskland finns det visserligen formellt andra partier, men likheten med förhållandena i Östtyskland är nästan exakt. I dag ser vi en utveckling där sandinistkontrollerad milis, sandinistkontrollerade kvarterskommittéer och sandinistkontrollerade gangstergång, s. k. turbas, stör och förstör oppositionens politiska verksamhet, förföljer kritiker och utmålar dem som inte accepterar det växande förtrycket som förrädare och potentiella CIA-agenter. Vi ser i Nicaragua alla de tecken som är så typiska för ett samhälle som glider allt längre in i en socialistisk diktatur.

Herr talman! Detta ser även socialdemokrater, inte de svenska men väl de socialdemokrater som lever i länderna i närheten av Nicaragua. För några år sedan reagerade t. ex. socialdemokrater i Venezuela och Costa Rica mot utvecklingen och mot att sandinisterna skulle delta i socialistinternationalens möten. "Orsakerna till vårt beslut är att sandinisterna inte är socialdemokrater och att deras mest framstående medlemmar har deklarerat att de är marxist-leninister", sade t. ex. generalsekreteraren i det socialdemokratiska partiet i Venezuela. Han fortsatte: "Enligt vår bedömning håller den sandinistiska regeringen på att ändra inriktning. Många av oss sade att så länge det finns utrymme för pluralism i landet skall vi samarbeta."

Det är mot denna bakgrund som vi i Sverige har anledning att fråga oss om vi vill att Nicaragua skall bli ett nytt Vietnam eller ett nytt Cuba. Vi vet vad detta innebär för människorna i Nicaragua. Den kubanska ekonomin är liksom andra socialistiska ekonomier stagnerad och helt beroende av det politiskt förpliktigande stödet från Sovjetunionen. Den dag Sovjet drar in sitt stöd faller alla de framgångar som den kubanska regimens vänner brukar åberopa. Längre än så har inte Cuba kommit under förtrycket.

En än värre fattigdom gäller för människorna i Vietnam. Det borde vara en varningssignal för svenska socialdemokrater att de regimer man varmast har stött, trots kritik från oss moderater, är de regimer som sitter djupast fast i förtryck och fattigdom. Ingen kan påstå att det bistånd man gett dessa länder har gynnat freden. Båda länderna är krigförande i andra länder.

Herr talman! Nicaragua är ännu inte ett totalitärt samhälle. Den dag Nicaragua blir det finns det, som tidigare har sagts, ett ytterligt litet hopp om att kunna vända utvecklingen i demokratisk riktning. Det är därför som det är tragiskt att utskottsmajoriteten inte velat biträda de förslag som förs fram i reservation 18. Den tar sikte på en medelsram som klargör att vi inte accepterar ett växande förtryck av mänskliga fri- och rättigheter. I reservationen vill vi också rikta in biståndet till projekt som stöder demokratin i stället

för att ge ett bistånd som gynnar en regim som i dag alltmer stärker sitt grepp om människorna.

Det är tragiskt, eftersom det i dag finns möjlighet att göra en målmedveten insats för demokratin i Nicaragua. Genom stöd till och kontakter med de politiska partierna i Nicaragua skulle vi kunna minska utrymmet för regimens motarbetande av oberoende politiska partier. Tidningar som La Prensa skulle kunna få stöd från svensk press i arbetet mot censur och för den egna tidningens oberoende. Organisationer som Kommissionen för mänskliga rättigheter skulle kunna få både ekonomiskt stöd och det moraliska stöd som nära kontakter med svenska organisationer skulle kunna ge.

Det svenska organisationslivet över huvud taget skulle kunna bidra till att stötta alla de oberoende organisationer som i dag störs och får sin verksamhet saboterad av sandinistiska "turbas". Genom stöd till rättshjälp skulle vi kunna tvinga fram en bättre respekt för lagen men framför allt stödja dem som trakasseras och förföljs.

Genom att låta en större del av vårt utvecklingssamarbete kanaliseras genom BITS i stället för genom SIDA skulle vi kunna stärka oberoendet och den ekonomiska styrkan hos det näringsliv som i kampen mot Somoza var en betydelsefull faktor och som kan vara en lika betydelsefull faktor i försvaret av demokratin i dag. Vi kan genom att låta vårt bistånd förmedlas genom inhemska organisationer och till enskilda projekt bidra till den pluralism och det oberoende som är ett nödvändigt värn mot sandinisternas totalitära ambitioner.

Herr talman! Det finns mycket vi kan göra med en medveten strategi för att främja demokratisk utveckling. En sådan utveckling är en nödvändighet för att Nicaragua skall kunna tillgodogöra sig den dynamik och den mångfald av idéer som är nödvändiga för en utveckling från fattigdomen. Alternativet är att man får en stagnerad ekonomi, liksom andra socialistiska länder.

Det är nu vi kan göra något för demokratin i Nicaragua. Om några år kan det vara för sent. Då döms de som lever där i dag i praktiken till ett liv i förtryck. Precis som i Cuba och Vietnam kommer då hoppet för demokratin att vara minimalt.

Den moderna historien visar många exempel på hur utopistiska regimer kunnat införa långtgående och grymt förtryck och total kontroll av sina medborgare, samtidigt som utländska betraktare har varit så fascinerade av utopin att de inte velat se förtrycket, än mindre reagera mot det.

På motsvarande sätt har de socialistiska visionerna i länder som Vietnam och Cuba tillåtits ursäktade ekonomiska misslyckanden och flagranta övergrepp på mänskliga fri- och rättigheter. Just dessa länder sitter i dag djupast fast i förtrycket. Frågan är nu om vi i Sverige skall acceptera att Nicaragua går samma väg – in i fattigdom och förtryck – som dessa länder, utan att vilja se hur diktaturen växer sig starkare. Det är ett stort moraliskt ansvar som vi därmed tar på oss.

Herr talman! Det är mot denna bakgrund jag yrkar bifall till reservation 18, som vill att det svenska biståndet till Nicaragua skall inriktas så att det främjar en demokratisk utveckling.

Anf. 65 MAJ-LIS LÖÖW (s) replik:

Herr talman! Jag hade inte tänkt ge mig in i den här debatten. Vi hade ju ett replikskifte om Nicaragua för ett par timmar sedan. Men efter den här breddsidan mot ett av våra samarbetsländer i utvecklingsbiståndet som först syntes mig värdig en talesman för Reaganadministrationen i USA, som ett motiv för att sätta in miljarder i kontrarevolutionär verksamhet, vill jag ändå ta fasta på att Gunnar Hökmark avslutade med att säga att det fortfarande finns utrymme för att göra en insats för demokratin i Nicaragua.

Om det nu är så att Gunnar Hökmark oroas våldsamt av en utveckling mot vad han ser som en alltmer totalitär regim i Nicaragua, skulle man ju kunna tänka sig att han någon gång försökte att analysera orsakerna till att Nicaragua eventuellt drivs alltmer i armarna på Östblocket, in i ett totalt beroende av bistånd från länder som knappast hjälper till att främja demokrati. Historien visar att det kan ske gång efter gång, om vi västliga demokratier överger de länder som har frigjort sig från diktaturer eller kolonialmaktens ok. Om vi inte stöder dem och håller dörren öppen till en dialog med dem, blir resultatet så småningom att de inte klarar övergången till demokrati.

Det finns alltså utrymme för att göra en insats, menar Gunnar Hökmark och tar återigen BITS som exempel. Jag har väldigt svårt att förstå varför det skulle kunna driva fram någon bättre demokratisk utveckling än vad ett landprogrammerat bistånd kan göra.

Han nämner också att det svenska organisationslivet borde kunna göra en insats. Då vill jag bara understryka de stora insatser som redan i dag i Nicaragua görs via många enskilda organisationer just med syfte att stärka den demokratiska utvecklingen. Det är möjligt att det inte är Gunnar Hökmark närstående organisationer som gör de största insatserna och att det är därför han inte vet om att det redan sker, men mig närstående organisationer – hela den svenska arbetarrörelsen, ungdomar, kvinnor och fackföreningsrörelse – gör redan stora insatser som kompletterar det svenska biståndet när det gäller att främja den demokratiska utvecklingen i Nicaragua.

Anf. 66 GUNNAR HÖKMARK (m) replik:

Herr talman! Maj-Lis Lööws inledning med talet om Reaganadministrationen är litet svårförståelig. Vad vi moderater har sagt är ju att det finns anledning att ge bistånd till Nicaragua för att främja en demokratisk utveckling. Orsaken till att vi vill ge biståndet denna profil är att vi är oroade för den utveckling som regimen är inne på. Vi är kritiska mot de mycket starka tendenserna till att ständigt försvaga friheten och de rester av demokrati som finns. Vi är oroade för att tidningar censureras, vi är oroade för att politiska motståndare till sandinistregimen förföljs, vi är oroade för att sandinisterna i allt fler avseenden likställs med staten.

Då är det intressanta: Har inte Maj-Lis Lööw någonting kritiskt att säga i detta sammanhang? Hur kommer det sig att hon ser det som sin huvuduppgift att replikera mot kritik av en regim som enligt alla internationella källor för landet på väg mot diktatur? Varför har ni socialdemokrater så svårt att vara kritiska och ställa krav på Nicaragua? Det är inte så som Maj-Lis Lööw

antyder, att den fråga vi nu diskuterar gäller om vi skall överge Nicaragua eller ej. Vad saken gäller är hur vi skall ge vårt bistånd.

För Maj-Lis Lööws del skall biståndet uppenbarligen ges till regimen och ställas under dess kontroll, så att den därmed kan stärka sitt grepp, medan vi däremot vill öka de insatser som kan föra biståndet in i landet, in till de många olika, självständiga centra som vi tror måste tillåtas växa upp för att man skall säkerställa en demokratisk utveckling.

Den viktiga frågan att svara på i dag är inte Maj-Lis Lööws fråga till mig – den tror jag mig ha svarat på nu – utan den är: Varför är ni socialdemokrater så okritiska inför den utveckling som sker i dag, på samma sätt som ni har varit det gentemot den utveckling som skedde i Vietnam och på Cuba? I dag är de de länder som är dömda till den största ofriheten bland tredje världens länder. Låt inte det ske med Nicaragua!

Anf. 67 MAJ-LIS LÖÖW (s) replik:

Herr talman! Jag vill bara säga – och det har sagts här tidigare – att vi faktiskt inte ger bistånd till regimer, vi ger bistånd till människor. Och vi har aldrig heller någon gång i svensk biståndspolitik undanhållit oss möjligheten att kritisera och ställa krav. Sverige hörde till de länder som kanske högljuddast krävde att man verkligen skulle genomföra de val i Nicaragua som ägde rum för ett och ett halvt år sedan.

Vad jag replikerar på är att jag inte känner igen den beskrivning av utvecklingen som Gunnar Hökmark gav i inledningen av sitt anförande. Vad jag replikerar på är inte det faktum att ni är med på att vi ger bistånd till Nicaragua utan att ni vill dra ned biståndet i förhållande till vad både SIDA och regeringen har föreslagit.

Dessutom menar jag, att om man verkligen vill främja en demokratisk utveckling i Nicaragua eller en utveckling enligt något av de andra biståndsmålen – och då är oroad av utvecklingen – borde inte den logiska slutsatsen vara att man drar ned på biståndet utan den borde i stället vara att man ökar sina insatser.

Anf. 68 GUNNAR HÖKMARK (m) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är ganska logiskt att man markerar sin uppfattning om vad som sker i ett land där förtrycket av de enskilda människorna ökar. Jag tror att det hade varit lika självklart för Maj-Lis Lööw att reagera på det viset om det hade varit en annan färg på det förtryck som i dag växer sig allt starkare i Nicaragua. Jag tror inte att Maj-Lis Lööw hade velat se att Sverige skänkte bistånd till ett land där regimen kontrollerar hur biståndet används som stod under fascistisk eller militärdiktatorisk kontroll. Där är vi ense. Det vi är oense om i dag är det faktum att ni socialdemokrater tenderar att vilja försvara de övergrepp som har skett i Nicaragua och framställer t. ex. det jag sade i mitt tidigare anförande som överdrifter. Men det är inte vad Amnesty International eller en lång rad andra internationella källor säger. Det är inte ens vad ett stort antal av era socialdemokratiska broderpartier säger – som ibland har närmare kontakter med Nicaragua än ni tycks ha.

Jag vet att Maj-Lis Lööw inte har någon ytterligare replik, men det skulle

vara intressant om någon socialdemokrat ville ge sin syn på det förtryck som växer fram i Nicaragua – om ni anser att det är ursäktligt, om ni anser att man kan bortse från det, om ni verkligen menar att vi inte skall reagera.

Ni hade samma attityd till Vietnam och ni hade samma attityd till Cuba. I dag är detta länder där människorna i stort sett totalt saknar hopp om att få en demokratisk utveckling i framtiden. Ingen kan säga att ni genom en enögd biståndspolitik på det viset har gynnat vare sig friheten, freden eller demokratin för dessa länder eller för medborgarna i dem.

Anf. 69 BJÖRN MOLIN (fp):

Herr talman! Jag skall ta upp frågan om svenska biståndsinsatser till Nicaraguas södra grannland, Costa Rica. Jag är medveten om att detta är en liten del i den svenska biståndsdebatten, men jag tror att den är principiellt betydelsefull och att den berör trovärdigheten i våra biståndspolitiska principer.

Costa Rica är ett litet centralamerikanskt land som är helt utan militär. Man avskaffade sin armé 1948, och man har använt de resurser som på så vis har frigjorts till en betydande satsning på utbildning, sjukvård och förebyggande hälsovård. De satsningarna har gett påtagliga resultat. Man har t. ex. i dag den lägsta spädbarnsdödligheten bland u-länderna – 17 per 1 000 barn. Man har en längre livslängd – ungefär densamma som vi har i industriländerna, alltså mellan 70 och 75 år. Man har kunnat pressa ned analfabetismen till något över 5 %.

Under den här perioden – sedan man i Costa Rica bestämde sig för avmilitarisering – har hälsoläget förbättrats radikalt i landet. Förekomsten av och dödligheten i infektionssjukdomar har minskat dramatiskt.

Den här utvecklingen kontrasterar starkt mot utvecklingen i andra u-länder och mot utvecklingen i Costa Ricas grannländer i Centralamerika, t. ex. Honduras och Guatemala. Denna utveckling har kunnat förenas med en fungerande demokrati med val som har ägt rum i full frihet i år, med en konsekvent neutralitetspolitik och med en generös flyktingpolitik. Costa Rica är alltså ett hoppgivande exempel på utveckling.

Nå, kan man ställa sig frågan: Varför tar jag då upp frågan om bistånd till Costa Rica, när utvecklingen nu tycks ha varit så god i det landet? Förklaringen är att Costa Rica har drabbats svårt ekonomiskt under senare år, av två olika orsaker. Dels har den politiska krisen i Centralamerika försvårat varuutbytet och därmed försämrat möjligheterna att via handeln åstadkomma en ekonomisk utveckling i Costa Rica, dels har den flera gånger tidigare här i debatten redovisade ogynnsamma prisutvecklingen för de råvaruexporterande u-länderna också drabbat Costa Rica, vars export i allt väsentligt består av råvaror. För de länder som är beroende av import av industriprodukter och export av råvaror kommer denna prisutveckling att slå mycket hårt. Resultatet har blivit en sjunkande tillväxt, en försämrad handelsbalans, en stigande arbetslöshet och mindre resurser för hälsovårds-satsningar över statsbudgeten.

Jag tycker att det hade varit naturligt för utrikesutskottet att när man behandlade min motion knyta an till den här utvecklingen. Jag noterade att det i regeringens proposition beträffande regionala insatser i Centralamerika

sägs: "I ett läge där denna region alltmer präglas av konflikter finns det skäl att stödja strävanden till ökat samarbete mellan länderna på utvecklingsområdet. Insatser som främjar de biståndspolitiska målen — — — bör kunna komma i fråga för stöd från anslagsposten Regionala insatser." Det tycker jag låter bra, och jag anknöt i min motion till detta och föreslog en något ökad medelsanvisning från riksdagens sida.

Jag menar att Costa Rica faller mycket väl in i beskrivningen av vad man skall satsa på med hänsyn till de biståndspolitiska målen. Costa Rica har ju anslutit sig till den s. k. Contadoraplanen för en fredlig lösning av konflikter i Centralamerika, som ju också Sverige stödjer, och i vilken skulle innefattas en gränsövervakning för att förhindra de intermezzon som förekommer på gränsen mellan Nicaragua och Costa Rica.

I utrikesutskottets betänkande finns ett avsnitt om demokratimålet bland de biståndspolitiska målen, där man särskilt framhåller att det humanitära biståndet i bl. a. Latinamerika i stor omfattning är ett stöd till skyddet av mänskliga rättigheter och till strävandena att skapa förutsättningar för en samhällsutveckling i demokratisk riktning.

Costa Rica är ett demokratiskt land – ett av de få verkligt demokratiska länderna i Centralamerika. Det är ett land som verkar för fred och för samarbete i den centralamerikanska regionen. Det är ett land som på ett rätt imponerande sätt har lyckats upprätthålla sitt oberoende och sin neutrala status trots de pågående oroligheterna i Centralamerika och trots läget i grannlandet Nicaragua. Och det är som sagt ett land som nu har drabbats av en påtaglig ekonomisk nedgång.

Vad vore då naturligare än att ge ett svenskt bistånd till detta land, med hänsyn till de biståndspolitiska principer vi har? Om vi menar allvar med vår internationella solidaritet och vår uttalade ambition att hjälpa demokratiska och fredsälskande stater, så borde väl Costa Rica vara ett naturligt mål för dessa insatser.

Jag kan väl också lägga till – eftersom jag har lyssnat till några moderata talares mångordiga inlägg om den stora faran i för mycket bistånd till Nicaragua – att moderaterna väl kunde stödja biståndet till ett demokratiskt u-land i den här regionen, som Costa Rica.

Tyvärr har utrikesutskottet i ett kort och oengagerat avsnitt sågat av förslaget. Man gör en hänvisning till BITS, och det är ju gott och väl. Men man har inte gjort något försök att knyta an till debatten om att genom biståndsinsatser främja en demokratisk utveckling i just denna region.

Det finns ett rätt omfattande program för vaccination av barn i Costa Rica. Det programmet kan för närvarande inte fullföljas av brist på medel. Borde inte vi i Sverige – med hänsyn till våra biståndspolitiska principer – kunna satsa några tiotal miljoner av en biståndsbudget på närmare 9 miljarder för att hjälpa Costa Rica att fullfölja sitt vaccinationsprogram bland barn?

Jag vill uttrycka förhoppningen att regeringen inom ramen för de anslagsmedel som finns för humanitära insatser i Latinamerika och regionala insatser i Centralamerika kommer att finna möjlighet att ge sådant stöd till Costa Rica.

Anf. 70 VIOLA FURUBJELKE (s):

Herr talman! Arbetsfördelningen inom vårt utskott innebär att jag kommer att uppehålla mig vid utvecklingssamarbetet beträffande miljö, markvård och energi. Flera av talarna har haft synpunkter på detta ämne, och biståndsministern kommenterade inledningsvis en del av dessa. Jag skall i det följande ytterligare motivera vårt ställningstagande och därigenom också besvara de frågor som senare ställts.

I föreliggande betänkande behandlas några borgerliga motioner med anknytning till ämnet. Såväl moderaterna som centern och folkpartiet vill ha ett särskilt anslag i biståndsbudgeten, benämnt Miljö, markvård och energi.

Bakgrunden är att en sådan anslagspost infördes under den borgerliga regeringstiden men togs bort efter regeringsskiftet 1982. I dag tillgodoses i stället miljö, markvård och energiutveckling genom flera olika anslag men främst inom landramarna. Insatserna har totalt sett ökat avsevärt, och miljöfrågorna har givits hög prioritet i biståndet.

Det är inte heller i första hand ambitionsnivån utan formen för det miljöinriktade biståndet som kritiseras.

Medan de borgerliga partierna föredrar ett landövergripande ämnesinriktat bistånd, är det vår mening att förutsättningarna för ett framgångsrikt miljö- och markvårdsarbete finns inom landramarna. Denna uppfattning har sin grund i insikten att markförstöring och efterföljande ökenutbredning ofta bottnar i olösta utvecklingsproblem.

Problemen hänger alltså ihop och förstärker varandra. Fattigdom, underutveckling och befolkningsökning ger uppodling av olämplig mark med dåliga jordbruksmetoder. Skogsskövling och överetablering ger ökande erosion.

Varje år förstörs omkring sex miljoner hektar åkerjord genom erosion. Det är dubbelt så mycket som all åker i Sverige. Markförstöringen och ökenspridningen börjar oftast med att skogen huggs ner. När skogarna försvinner blir den övriga vegetationen känsligare. Stora boskaphjor dar betar av gräs och små buskar och trampar sönder det tunna vegetationstäck- et. Myllan förs bort med vind och regnvatten. De kraftiga regnen gräver djupa raviner. Och där berggrunden blottats kan inget växa längre.

När växtligheten försvinner sjunker grundvattnet, jorden blir torrare, luftfuktigheten minskar och öknarna breder ut sig. För den snabbt ökande befolkningen minskar nu försörjningsmöjligheterna. Att förlorarna i denna omöjliga situation är de allra fattigaste människorna är inte svårt att förstå.

Ur den moderata partimotionen U218 citerar jag:

”I flertalet u-länder utövar en växande befolkning ett hårt tryck på den naturliga miljön. De fattiga människorna kokar sin mat, värmer och lyser upp sina bostäder med brännved. Detta resulterar i att skogen huggs ned över allt större arealer.”

Ja, detta är sant – men det är bara halva sanningen. Vad som inte står i moderaternas motion är att ungefär hälften av u-ländernas årliga skogs- minskning beror på kommersiella aktiviteter, såsom plantager, storskalig boskapsuppfödning, jakt på ädla träslag och basråvaror för läkemedel och kemisk industri.

Men alltnog: Ungefär hälften av skogsminskningen kan tillskrivas männi-

skornas fattigdom, och därav måste man dra slutsatsen att rationellt miljövårdsarbete i u-länderna måste samordnas med insatser för att förändra de fattiga människornas livsbetingelser. Ytterst är det en fråga om att utveckla landsbygden så att fattigdom och underutveckling kan brytas. För att detta skall lyckas krävs att mottagarlandets speciella förutsättningar – ekonomiska, kulturella, religiösa, politiska osv. – är väl kända. Då kan insatserna anpassas till dessa. Det är just därför att beroendeförhållandena mellan olika faktorer är så starka som landprogrammeringsprincipen bör gälla också för bistånd inom områdena miljö, markvård och energi.

Herr talman! Det är således inom landramarna som tyngdpunkten i det svenska stödet har lagts. Men miljö-, markvårds- och energiproblem måste enligt vår mening angripas från flera håll. Därför har också inom anslagsposten Försöksverksamhet och metodutveckling anslagits drygt 50 miljoner för miljö, markvård och energi. Härigenom skall ges utrymme för experiment och försöksverksamhet som normalt inte kan rymmas inom särskilda landprogram. Medlen skall användas till fortsatt stöd till ännu inte avslutade insatser inom markvårds- och byskogsprogram.

En inventering av naturresurser i Sahelområdet skall ske med hjälp av satelliter. Inom energiområdet kommer verksamheten att inriktas på energi-analys och energiplanering, energihushållning och teknikutveckling. U-länderna behöver billig energi från i första hand alternativa energikällor.

Under bl. a. posten Försöksverksamhet och metodutveckling återfinns alltså ett sådant ämnesinriktat bistånd som de borgerliga reservationerna handlar om.

För att ytterligare betona hur hög prioritet miljöfrågorna har inom vårt parti tillkännagav regeringen i en skrivelse om forskning rörande skog och miljö att Sverige skall initiera ett långsiktigt forskningsprogram för att dokumentera och analysera avskognings- och ökenutbredningsproblem i ett globalt perspektiv samt föreslå ett handlingsprogram för att lösa problemen. Från detta program kommer under en femårsperiod att anslås 100 miljoner för u-landsdelen, att administreras av styrelsen för u-landsforskning (SAREC).

Vi har också den uppfattningen att katastrofbistånd kan och bör användas för långsiktigt utvecklingsarbete med inriktning på att angripa katastrofernas mer djupgående orsaker, bl. a. genom ökade insatser inom mark, skogsvård och vattenförsörjning på landsbygden. Slutligen ger Sverige också via FN-organisationer ett omfattande multilateralt bistånd till miljö och markvård.

Herr talman! Som jag här har försökt beskriva är insatserna inom miljö, markvård och energi fördelade över flera anslag i biståndsbudgeten. Sammantaget är det ett omfattande utvecklingssamarbete på bred front som kännetecknar det svenska biståndet. Med den här modellen kan vi också skönja utvecklingstrender som inger hopp för framtiden.

Mot denna bakgrund yrkar jag avslag på reservationerna 46–49 och bifall till utskottets hemställan.

Anf. 71 STEN STURE PATERSON (m) replik:

Herr talman! Jag kan i stort instämma i Viola Furubjelkes anförande, men jag vill ge några kommentarer till hennes synpunkter på anslaget för miljö- och markvård, som vi moderater vill återinföra.

Viola Furubjelke säger att detta område bäst tillgodoses genom att medel anslås via landramarna till programländer. Men är det verkligen så? Vi kan se på ett land som Kenya. Där finns ett stort behov av miljö- och markvård, och där har det svenska miljö- och markvårdsprogrammet verkligen haft framgång. Men trots det är anslaget till landramen avseende Kenya föga utnyttjat. 15 milj. kr. blev över budgetåret 1979/80 och 37 miljoner året därpå. De följande åren blev 65, 95 resp. 128 milj. kr. över, och 1984/85 är 105 milj. kr. outnyttjade av ett totalanslag på 115 milj. kr. Med andra ord: Här finns pengar, men de sätts inte in på rätt sätt.

Vi vill föra över miljö- och markvårdsresurserna till ett särskilt konto för att man koncentrerat skall kunna ägna sig åt dessa frågor. Vi anser nämligen att miljö- och markvårdsproblemen är alltför omfattande för att kunna lösas inom ramen för intresset för ett enskilt land. Det rör sig här om gränsöverskridande problem, dvs. problem av regionalt och globalt slag. För att lösa dessa krävs en samordnad internationell forskning. Det behövs internationella konventioner, det behövs en total samsyn och det behövs specialisering på olika fält. Med en sådan koncentration av insatserna kan man föra ner erfarenheterna på den nivå som problemen inom de enskilda länderna kräver. Kontot för mark- och miljövärd och energi är nödvändigt i ett framtidsprogram för vårt bistånd.

Anf. 72 VIOLA FURUBJELKE (s) replik:

Herr talman! Vi är av den uppfattningen att man inte kan lösa miljö- och markvårdsproblemen, om man inte samtidigt löser de fattiga människornas problem och förändrar deras livsbetingelser. Det är beroendeförhållandena som gör att vi förordar ett bistånd i huvudsak inom ramen för landprogrammen.

Beträffande Kenya är det kanske så att man inte tillvaratagit biståndet i full utsträckning, men generellt måste det vara bättre med bistånd genom landprogrammen för de länder där man känner till vilka förhållanden som utgör villkoren för människornas vardag, vilket ökar förutsättningarna för att man skall lyckas med att lösa problemen inom miljö- och markvården.

Anf. 73 STEN STURE PATERSON (m) replik:

Herr talman! Vi kan vara eniga om att insatserna skall inriktas mot att hjälpa de fattigaste människorna och lösa deras problem. Men de fattiga människorna har inte kunskapen om orsakerna till att marken förstörs, att deras åkermark år efter år degenereras. De är ovetande om hur de själva bidrar till denna förödelse. Problemen måste därför lösas på en annan nivå. Det är just genom en koncentrerad insats, där man genom forskning och internationell samverkan kommer fram till en metodik för att lösa problemen, som man når fram till de fattigaste människorna.

Anf. 74 VIOLA FURUBJELKE (s) replik:

Herr talman! Jag tycker att Sten Sture Patersons argumentation är en argumentation för landprogrammeringsprincipen just av det skälet att man måste förändra de fattiga människornas livsbetingelser. Sten Sture Paterson säger ju att människorna i de fattiga länderna inte förstår varför och i vilket sammanhang de kommer in i miljöförstöringen. Hur skall man lättare kunna lösa de problemen och få människornas medverkan, om man gör insatserna på ett högre plan, i ett multilateralt perspektiv? Jag tror att det lilla perspektivet, landperspektivet, är det där man kan lyckas i sådana här frågor.

Tredje vice talmannen anmälde att Sten Sture Paterson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 75 GUNNEL LILJEGREN (m):

Herr talman! Cuba har till år 1980 utgjort ett av Sveriges programländer och har sedan dess mottagit ansevärd summor inom ramen för tekniskt samarbete och kulturellt utbyte. Cuba är det land som tar emot det största bidraget för tekniskt samarbete – förra året 16,5 milj. kr.

Där biståndet gäller programländer, som behandlas vart för sig i samband med anslagen, kommer naturligtvis de övergripande målen för biståndet in i diskussionen. Där ett land mer anonymt så att säga döljer sig under samlingsrubriken Övriga u-landspolitiska insatser händer detta mindre ofta.

Det svenska biståndet skall enligt målbeskrivningen bidra till resurstillväxt, ekonomisk och social utjämning, ekonomisk och politisk självständighet samt demokratisk utveckling i mottagarländerna. Öppen debatt och kritisk granskning av resp. regeringsmakt skall stärka de demokratiska krafterna i ett mottagarland som brister i känslan för demokrati. Ett viktigt led i ansträngningarna är att stärka respekten för det fria ordet och för mänskliga rättigheter i övrigt.

Förra veckan anordnades det i Paris av organisationen Internationale de la Resistance en tribunal gällande de mänskliga rättigheterna på Cuba, i vilken jag deltog. En "jury" hade kallats, bestående av politiker och kulturpersonligheter som var väl informerade om den politiska situationen på Cuba och om de politiska fångarnas utsatthet. Under dessa dagar avgavs vittnesmål av 12 f. d. fångar, av vilka sex suttit 15–22 år i hårda kubanska fängelser, fyra tio år och de två övriga tre resp. ett år. Några hade frigivits så sent som i december 1985. Ingen i juryn, som leddes av den franska Penklubbens välrenommerade ordförande, René Tavernier, eller i det kvalificerade auditoriet kunde ifrågasätta sanningshalten i de skakande vittnesmålen. Alla vittnena hade utsatts för tortyr, vilken lämnat synbara spår. Benproteser, avhuggna fingrar, ärr och röntgenbilder vittnade om exempellös grymhet. Samtliga hade dock lidit mer av den psykiska tortyren, av månader och år i isoleringsceller avskurna från yttre kontakter. Flera vittnade om hur medfångar hade dödats, och en lista på försvunna fångar presenterades likaså – alla med namn och foto.

Jag har också med mig hem en lista på 32 politiska fångar, som under åren 1959–1974 dömts till mellan 20 och 45 års fängelse för kontrarevolutionära åsikter. Det är för dessa fångar som kommittéer för mänskliga rättigheter i

Prot. 1985/86:117
16 april 1986

*Internationellt
utvecklingssamarbete
m. m.*

många demokratiska länder arbetar, men det betyder inte att det inte finns många fler åsiktsfångar med kortare strafftid. Uppgifterna om antalet varierar. Genom att Cuba notoriskt vägrar att släppa in Amnesty International har omvärlden svårt att bilda sig en korrekt uppfattning.

I sinom tid kommer vår regering att få den resolution som tribunalens jury antog. Inom parentes kan jag tillägga att vittnesmål om export av kubanska förhørs- och förtryckarmetoder till Nicaragua avgavs av nicaraguanska flyktingar.

Sverige har under årens lopp som gäster tagit emot flera delegationer från Cuba. Såväl Olof Palme som nuvarande statsministern och förre utrikesministern har försäkrat att det förs en dialog beträffande tillämpningen av de mänskliga rättigheterna på Cuba. Det är en tyst dialog som inte uppmärksammats mycket. Tvärtom har jag i Havanna kunnat konstatera att de kubanska myndigheterna ingalunda har uppfattningen att Sverige på något sätt skulle inta en kritisk hållning till Cubas tolkning av mänskliga rättigheter.

Eftersom Sverige genom handel, tekniskt bistånd och kulturellt samarbete ger Cubas regim legitimitet internationellt sett och dessutom har avlåtit en stående inbjudan till Fidel Castro att besöka oss, skulle en påverkan inom ramen för de biståndspolitiska målen vara i hög grad önskvärd. De från Cuba utsända kulturambassadörerna och deras värdar driver i stället en effektiv propaganda för Cuba och dess samhällssystem. Det är klart att man genom att plocka ut positiva utvecklingstendenser och utelämna de mörka sidorna kan teckna en ofullständig och därmed falskt positiv bild av en totalitär regim.

Vad beträffar det tekniska biståndet kan det ytligt sett verka bra eller åtminstone harmlöst, men dess konsekvens är indirekt bl. a. ökade möjligheter för Cuba att hålla trupper i Angola – någonting som Birger Hagård har behandlat mer utförligt tidigare i dag. Allt biståndssamarbete bör kunna erbjuda tillfällen till politiska och diplomatiska påtryckningar i syfte att främja mänskliga rättigheter. Det är oförläpigt om inte dessa tillfällen tas till vara i det svensk-kubanska tekniska samarbetet.

Anf. 76 ANITA PERSSON (s):

Herr talman! Det är i år 100 år sedan Elise Ottesen-Jensen föddes. Hon visste hur viktigt det var med sexualupplysning och familjeplanering i dåvarande Fattigsverige. Hon startade sitt arbete i Sverige under en period då många kvinnor, framför allt ensamstående mödrar, hade det mycket besvärligt.

Elise Ottesen-Jensen förutspådde att samma problem skulle komma att uppstå i u-länderna när industrialiseringen startade där. Hon kom därför att bli initiativtagare till IPPF (Internationella familjeplaneringsfederationen). Denna organisation gör tillsammans med FN:s befolkningsfond (UNFPA) stora insatser när det gäller familjeplanering i framför allt u-länderna.

År 1984 anordnade FN en befolkningskonferens i Mexico som en uppföljning av befolkningskonferensen i Bukarest 1974. Mexikokonferensen betydde ett stort steg framåt när det gällde att skapa ett ökat medvetande om behovet av förstärkt familjeplanering i u-länderna. Det är därför viktigt att Sverige följer upp sina insatser med aktiva åtgärder på familjeplaneringsrådet.

Jag har haft förmånen att få delta i olika konferenser om befolkningsproblemen, nu senast i Haag. Det var de tre FN-organen WHO, UNICEF och UNFPA som anordnat denna konferens, som var den första i sitt slag tillsammans med parlamentariker. I den undergrupp som jag deltog i diskuterades tonåringarnas sexualitet och problemen i samband därmed. En av deltagarna från Kenya berättade om hur utsatta framför allt tonårsflickorna är. – Hon berättade om flickor som i 16-årsåldern genomgått tre illegala aborter, om tonårsflickor som dör – och det händer varje vecka – på grund av att de försöker göra illegala aborter med hjälp av saxar och stickor. Och varför gör de då detta? Jo, dels på grund av att de inte fått någon sexualundervisning och inte fått lära sig hur man skyddar sig mot oönskad graviditet, dels på grund av att det genom urbaniseringen har blivit en skam att få ett utomäktenskapligt barn. Och det är inte bara i Kenya utan i många länder som samma situation råder. I dessa länder kan frivilligorganisationerna göra stora insatser för att lära tonåringar hur de skall undvika oönskade graviditeter och hur de kan undvika könssjukdomar, som också utgör ett stort problem.

En icke önskad hög fruktsamhet påverkar individernas och familjernas hälsa och välfärd negativt, i synnerhet bland de fattiga, och utgör ett allvarligt hinder för sociala och ekonomiska framsteg i många länder. Kvinnor och barn är de främsta offren för oreglerad fruktsamhet. Alltför många, alltför täta, alltför tidiga och alltför sena graviditeter är huvudorsaker till dödlighet och sjukdom bland barnaföderskor, barn och spädbarn.

Herr talman! I världen i dag görs ca 50 miljoner aborter om året, de allra flesta illegala. Enligt WHO dör ca 200 000 kvinnor årligen på grund av detta.

Att förbättra kvinnornas ställning och stärka deras roll är ett betydelsefullt mål. Det kommer att innebära att familjelivet och familjestorleken påverkas på ett positivt sätt. Samhällets stöd är väsentligt för att kvinnorna fullt ut skall kunna integreras och delta i utvecklingsprocessens alla faser och funktioner. Breda och snabba åtgärder måste vidtas för att kvinnorna skall få hjälp att uppnå full jämställdhet med männen i det sociala, politiska och ekonomiska livet. För att detta mål skall uppnås är det nödvändigt att män och kvinnor delar på ansvaret på områden som familjeliv, barnomsorg och familjeplanering.

Trots att betydande framsteg har gjorts, saknar miljontals människor fortfarande tillgång till säkra och effektiva familjeplaneringsmetoder. År 2000 kommer ungefär 1,6 miljarder kvinnor att vara i en ålder då de kan föda barn, därav 1,3 miljarder i u-länderna. Kraftfulla insatser måste göras nu för att alla par och individer skall kunna utnyttja den grundläggande mänskliga rättigheten att fritt, på ett ansvarsfullt sätt och utan tvång bestämma antalet barn och tidsintervallen mellan barnen och få den upplysning, den utbildning och de medel som krävs för att uppnå detta. När de utnyttjar denna rättighet tar de hänsyn till sina redan födda och framtida barns bästa liksom till sitt ansvar gentemot samhället.

Under de kommande årtiondena kommer snabba förändringar att ske i befolkningsstrukturerna, med markanta regionala variationer. Det absoluta antalet barn och ungdomar i u-länderna kommer att fortsätta att stiga så snabbt att särskilda program kommer att bli nödvändiga för att svara mot

deras behov inkl. produktiv sysselsättning. En åldrande befolkning är ett fenomen som många länder kommer att uppleva. Denna fråga kräver uppmärksamhet särskilt i i-länderna, med tanke på de sociala återverkningarna och de aktiva insatser som de äldre kan göra i det sociala, kulturella och ekonomiska livet i sina länder.

Sverige har gjort pionjärinsatser inom biståndet till befolkningsprogram. Redan 1958 inleddes stödet till familjeplaneringen i Sri Lanka. Likaså var Sverige en av de första och största bidragsgivarna till internationella organisationer som var aktiva på detta område, som FN:s befolkningsfond, UNFPA, och den internationella familjeplaneringsfederationen, IPPF. Sveriges befolkningsbistånd, speciellt det bilaterala familjeplaneringsprogrammet, minskade eller stagnerade emellertid under de föregående åren.

I den budget vi nu behandlar föreslås en ökning av anslaget både till IPPF och till UNFPA, och det är mycket bra. Iris Mårtensson, Birgitta Johansson och jag har i motion U201 tagit upp befolkningsproblemen och föreslagit att ytterligare medel skall tillföras dessa organisationer. Motionen har avstyrkts med hänvisning till den i budgeten föreslagna ökningen.

Herr talman! Jag vill understryka hur viktigt det är att Sverige fortsätter att öka sina anslag till FN:s befolkningsfond, UNFPA, och till IPPF. Det är också viktigt att vi satsar på en ökad forskning kring befolkningsproblemen i u-länderna och på en ökad forskning för att förbättra och förnya medlen för att häva och hejda graviditeter. Det är viktigt att SIDA tillsammans med enskilda organisationer aktivt verkar för att familjeplanering integreras i deras verksamheter.

Med det anförda yrkar jag bifall till hemställan i utrikesutskottets betänkande nr 15.

Anf. 77 GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! Jag var tvungen att begära ordet igen, för att lägga till rätta några oklarheter angående centerpartiets inställning till katastrofbiståndet, bl. a. att vi inte skulle vilja vidta långsiktiga åtgärder när det gäller detta bistånd.

Anslaget innefattar i dag två målsättningar, dels att vi kan ställa upp med medel vid akuta katastrofsituationer, dels att långsiktiga åtgärder kan inbegripas i samma anslag. Det betyder att målen ställs mot varandra. Har man vilja att vidta långsiktiga åtgärder, finns det kanske inte pengar till akut katastrofhjälp och vice versa. Därför menar vi att katastrofanslaget bör användas för just akut katastrofhjälp. Vi vet ju också att akuthjälp kommer i fråga varje år. Enligt vår åsikt skall det långsiktiga arbetet ske i FN:s organisationer, i enskilda organisationer, osv. Det bör avsättas medel till de långsiktiga åtgärderna, därför att det då också kommer att finnas en reell vilja att göra någonting. Hade vi fått stöd för våra förslag om t. ex. höjning av anslagen till organisationerna, hade både socialdemokraterna och vi kunnat leva upp till enprocentsmålet.

Överläggningen var härmed avslutad.

Punkt 1

Mom. 3 och 4 (höjning av biståndsramen)

Utskottets hemställan bifölls med 178 röster mot 78 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till reservation 1 av Ingemar Eliasson m. fl. 56 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 6 (besparingar i utvecklingsarbetet)

Utskottets hemställan bifölls med 242 röster mot 73 för reservation 2 av Margaretha af Ugglas m. fl.

Punkt 2

Mom. 3 (strategi för demokratisk utveckling)

Utskottets hemställan bifölls med 241 röster mot 74 för reservation 3 av Margaretha af Ugglas m. fl.

Mom. 4 (avbrytande av bistånd)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Margaretha af Ugglas m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (landprogrammering m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 166 röster mot 149 för reservation 5 av Ingemar Eliasson m. fl.

Mom. 17 (befattning som biståndsinspektör)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Margaretha af Ugglas m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 18 (biståndspolitisk utredning)

Utskottets hemställan bifölls med 209 röster mot 104 för reservation 7 av Margaretha af Ugglas m. fl.

Punkt 3

Mom. 1 (bidrag till UNDP)

Först biträdde reservation 8 av Ingemar Eliasson m. fl. – som ställdes mot reservation 9 av Oswald Söderqvist – med acklamation.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 215 röster mot 77 för reservation 8 av Ingemar Eliasson m. fl. 23 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (bidrag till UNICEF)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Gunnel Jonäng och Görel Thurdin – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (bidrag till IDA)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Ingemar Eliasson och Rune Ångström – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (bidrag till UNHCR)

Utskottets hemställan, som ställdes mot

*dels reservation 12 av Ingemar Eliasson och Rune Ångström,
dels reservation 13 av Gunnel Jonäng och Görel Thurdin,
bifölls med acklamation.*

Mom. 5 (bidrag till IFC)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 14 av Oswald Söderqvist – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (anslag till Bidrag till internationella biståndsprogram)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 15 av Ingemar Eliasson och Rune Ångström – bifölls med acklamation.

Punkt 4

Mom. 1 (importstöd)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Margaretha av Ugglas m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (medelsram för Angola)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 17 av Margaretha af Ugglas m. fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (fortsatt biståndssamarbete med Angola, m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot motion U213 av Birger Hagård i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (medelsram för Nicaragua)

Först biträdades reservation 19 av Ingemar Eliasson och Rune Ångström med 44 röster mot 17 för reservation 20 av Oswald Söderqvist. 252 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 18 av Margaretha af Ugglas m. fl. i motsvarande del – som ställdes mot reservation 19 av Ingemar Eliasson och Rune Ångström – genom uppresning.

Slutligen bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 18 av Margaretha af Ugglas m. fl. i motsvarande del – genom uppresning.

Mom. 8 (inriktningen av biståndet till Nicaragua)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 18 av Margaretha af Ugglas m. fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (medelsram m. m. för Vietnam)

Först biträdades reservation 23 av Gunnel Jonäng och Görel Thurdin i motsvarande del med 36 röster mot 17 för reservation 24 av Oswald Söderqvist. 260 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 22 av Ingemar Eliasson och Rune Ångström – som ställdes mot reservation 23 av Gunnel Jonäng och Görel Thurdin i motsvarande del – genom uppresning.

Därpå biträdades reservation 21 av Margaretha af Ugglas m. fl. – som ställdes mot reservation 22 av Ingemar Eliasson och Rune Ångström – genom uppresning.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 166 röster mot 76 för reservation 21 av Margaretha af Ugglas m. fl. 74 ledamöter avstod från att rösta.

Ylva Annerstedt (fp) anmälde att hon i huvudvoteringen avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Mom. 12 (avvecklingsplan för biståndet till Vietnam)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 23 av Gunnel Jonäng och Görel Thurdin i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 13 (medelsram för Zimbabwe)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 25 av Margaretha af Ugglas m. fl. i motsvarande del,
dels reservation 26 av Ingemar Eliasson och Rune Ångström,
bifölls med acklamation.

Mom. 14 (inriktningen m. m. av biståndet till Zimbabwe)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 25 av Margaretha af Ugglas m. fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (medelsramar för Guinea-Bissau, Indien, Tanzania och Zambia)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 27 av Margaretha af Ugglas m. fl. i motsvarande del,
dels reservation 28 av Ingemar Eliasson och Rune Ångström i motsvarande del,
bifölls med acklamation.

Mom. 16 (medelsramar för Botswana, Etiopien och Kap Verde)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 27 av Margaretha af Ugglas m. fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 17 (medelsramar för Laos och Moçambique)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 17 av Margaretha af Ugglas m. fl. i motsvarande del,
dels reservation 29 av Oswald Söderqvist i motsvarande del,
bifölls med acklamation.

Mom. 18 (medelsram för Kenya)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 27 av Margaretha af Ugglas m. fl. i motsvarande del,
dels reservation 28 av Ingemar Eliasson och Rune Ångström i motsvarande del,
dels reservation 29 av Oswald Söderqvist i motsvarande del,
bifölls med acklamation.

Mom. 19 (framtida bistånd till Kenya)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 30 av Oswald Söderqvist – bifölls med acklamation.

Mom. 21 (långsiktigt biståndssamarbete med Cuba)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 31 av Oswald Söderqvist – bifölls med acklamation.

Mom. 24 (humanitärt bistånd i Latinamerika)

Först biträdde reservation 32 av Ingemar Eliasson och Rune Ångström med 56 röster mot 16 för reservation 33 av Oswald Söderqvist. 239 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 253 röster mot 59 för reservation 32 av Ingemar Eliasson och Rune Ångström. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 26 (medelsram för humanitärt bistånd i södra Afrika)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 34 av Margaretha af Ugglas m. fl.,
dels reservation 35 av Ingemar Eliasson och Rune Ångström,
dels reservation 36 av Oswald Söderqvist,
bifölls med acklamation.

Mom. 27 (inrättande av anslagspost för demokratiutveckling i södra Afrika. m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 37 av Margaretha af Ugglas m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 28 (katastrofpostens storlek)

Först biträdde reservation 38 av Ingemar Eliasson m. fl. – som ställdes mot reservation 39 av Oswald Söderqvist – med acklamation.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 236 röster mot 77 för reservation 38 av Ingemar Eliasson m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 29 (katastrofpostens användning)

Utskottets hemställan bifölls med 209 röster mot 105 för reservation 40 av Margaretha af Ugglas m. fl.

Mom. 36 (stöd till FRETILIN)

Utskottets hemställan bifölls med 295 röster mot 16 för reservation 41 av Oswald Söderqvist. 4 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 37 (utträde ur IGGI)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 42 av Oswald Söderqvist – bifölls med acklamation.

Mom. 39 (återuppbyggnadsbistånd till Kampuchea)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 43 av Oswald Söderqvist i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 40 (miljöbistånd till Kampuchea, Laos och Vietnam)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 43 av Oswald Söderqvist i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 42 (katastrofbistånd till Seychellerna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 44 av Oswald Söderqvist i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 43 (humanitärt bistånd till palestinska flyktingar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 44 av Oswald Söderqvist i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 45 (UNITA)

Utskottets hemställan – som ställdes mot motion U213 av Birger Hagård i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 46 och 47 (medelsräk för enskilda organisationer, m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 239 röster mot 77 för reservation 45 av Ingemar Eliasson m. fl.

Mom. 52 (återinförande m. m. av anslagsposten för miljömarkvärd och energi)

Motivering

Utskottets motivering godkändes med 164 röster mot 148 för den i reservation 46 av Ingemar Eliasson m. fl. anförda motiveringen.

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 53 (inrättande av anslagspost för särskilda projekt)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 49 av Ingemar Eliasson och Rune Ångström – bifölls med acklamation.

Mom. 56 (anslag till Utvecklingssamarbete genom SIDA)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 50 av Ingemar Eliasson och Rune Ångström – bifölls med acklamation.

Punkt 5

Mom. 3 (anslag till Information)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 51 av Ingemar Eliasson och Rune Ångström – bifölls med acklamation.

Punkt 6 (anslag till Styrelsen för internationell utveckling)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 52 av Ingemar Eliasson och Rune Ångström,
dels reservation 53 av Oswald Söderqvist,
bifölls med acklamation.

Punkt 10

Mom. 1 (u-krediter)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 54 av Ingemar Eliasson m. fl.,

dels reservation 55 av Oswald Söderqvist,
bifölls med acklamation.

*Meddelande om
interpellationer*

Mom. 3 (anslag till SWEDFUND)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 56 av Ingemar Eliasson och Rune Ångström – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (medelsanvisning till betalningsbalansstöd)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 57 av Margaretha af Ugglas m. fl.,
dels reservation 58 av Ingemar Eliasson och Rune Ångström,
dels reservation 59 av Oswald Söderqvist,
bifölls med acklamation.

Övriga punkter och moment

Utskottets hemställan bifölls.

4 § Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas kl. 19.30.

5 § Meddelande om interpellationer

Meddelades att följande interpellationer framställdes

den 16 april

1985/86:178 av *Oswald Söderqvist* (vpk) till jordbruksministern om åtgärder för att rädda sälarna i Östersjön från utrotning:

Sälarna i Östersjön hotas av utrotning. Av gråsäl beräknas ca 1 500 finnas kvar, och bland hondjuren är vart tredje sterilt.

I det läget behövs kraftiga åtgärder för att rädda sälstammen. Men många faktorer och ekonomiska intressen arbetar i motsatt riktning. Finlandstrafikens stora färjor kräver allt större utrymme i Östersjön och speciellt i skärgårdsområden, som är viktiga för sälarnas fortplantning. Så har t. ex. Silja Line begärt att få öppna en ny färjeled genom Åbolands skärgård rakt igenom ett sälskyddsområde. Det försöker man köpa sig till genom att samtidigt gå in med 2 milj. kr. i ett projekt för att rädda sälarna i Östersjön.

Det är också fortfarande tillåtet för fiskare att skjuta säl utan särskilt tillstånd om de påträffas vid eller i närheten av fångstredskap. Det sker ofta med hagelskott, vilket medför skadskjutning i många fall. Önskvärt vore att lagen ändrades så, att all jakt på säl totalförbjöds, utom i särskilda fall då licens kan sökas.

Det största hotet utgörs dock av miljögifter som PCB, dioxiner och andra kemiska ämnen som släpps ut i Östersjön i stor mängd. De orsakar den ovannämnda steriliteten och andra sjukliga förändringar.

Det borde vara möjligt att offra resurser för att rädda en utrotningshotad art som Östersjösäl. Den har funnits i den svenska faunan sedan urminnes

tid, och det tomrum som uppstår om den försvinner kommer inte att kunna ersättas med något annat.

Jag vill därför fråga jordbruksministern:

1. Hur bedömer jordbruksministern möjligheterna att rädda sälarna i Östersjön från utrotning?
2. Vilka åtgärder och/eller initiativ har den svenska regeringen vidtagit i frågan?
3. Är jordbruksministern villig att verka för en lagändring så, att ett totalt jaktförbud på säl införs?
4. Bör företag som Silja Line beviljas trafikstillstånd i känsliga skärgårdsområden mot att de bidrar ekonomiskt till "rädda sälarna-projekt" eller andra sådana åtgärder?

1985/86:179 av Görel Bohlin (m) till kommunikationsministern om den civila pilotutbildningen:

Pilotbehovet inom SAS är drygt 100 nya per år fram till år 1990–1991. Till detta kommer behovet för övriga flygbolag.

I Sverige har SAS åren 1985–1986 rekryterat 108 piloter varav 36 från svenska flygvapnet och 72 från civila flygbolag. Av dessa senare kommer en del ursprungligen också från flygvapnet.

De svenska flygvapenpiloterna har nu fått en rejäl löneförhöjning som måhända avhåller en del från att söka till civil luftfart, men avtappningen av piloter från flygvapnet har varit och kommer sannolikt även framdeles att vara ett stort problem om ej rekrytering av kvalificerade piloter kan ske från annat håll i större utsträckning. Från trafikflyghögskolan i Sturup utexamineras för närvarande 15–25 piloter per år.

Ekvationen går inte ihop. Man har diskuterat att anställa piloter utbildade utomlands men anser antingen kvaliteten vara för dålig eller löneanspråken för höga.

Det finns för närvarande flera privata flygskolor med hög kvalitet på utbildningen, men dock till otillräcklig nivå.

Lufthansa med partner Swissair och Luftwaffe har lagt upp en helt ny pilotutbildning för både militärt och civilt behov, nämligen för transportförare för Luftwaffe samt civila piloter för nämnda bolag. Det anses inom Lufthansa att en satsning på utbildning direkt för civil luftfart är både riktigare och nationalekonomiskt mer lönsam än att omskola militära stridsflygare, att flygutbildningen kan planeras på ett annat och mer rationellt sätt under dessa förhållanden och att en bolagsutbildning är företagsekonomiskt lönsam.

Ett alternativ i Sverige skulle kunna vara att den första delen av utbildningen skedde i privat och flygvapnets regi, dvs. för flygvapnet även transportförare, och att fortsättningsutbildningen helt ordnades och bekostades av de svenska flygbolagen gemensamt.

Jag vill fråga kommunikationsministern

Prot. 1985/86:117
16 april 1986

*Meddelande om
interpellationer*

Prot. 1985/86:117
16 april 1986

*Meddelande om
interpellationer*

om en omläggning av den civila pilotutbildningen har diskuterats,
om ett system är tänkbart där all tillgänglig utbildningskapacitet på
området utnyttjas och
om kommunikationsministern har informerat sig om den nämnda utbild-
ningen vid Lufthansa.

6 § Kammaren åtskildes kl. 18.15.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Gunborg Apelgren